

**A Közép-Duna Menti Kiemelt Térség Fejlesztési
Konceptiójához kapcsolódó Stratégiai Program
(2021-2027)**

2021. 06. 04.

Tartalom

1.	Bevezetés.....	4
2.	A Közép-Duna Menti Kiemelt Térség Fejlesztési Konceptiójának rövid, tömör összefoglalása, a Stratégiai Program belső koherenciavizsgálata érdekében.....	6
2.1.	A KDMKT jövőképe.....	6
2.2.	A KDMKT fejlesztésének horizontális céljai.....	10
2.3.	A KDMKT fejlesztésének átfogó célja, a kapcsolódó részterületek bemutatásával	11
2.4.	Átfogó cél elérése érdekében meghatározott, középtávra szóló specifikus, ill. területi célok 12	
3.	A KDMKT Fejlesztési Konceptió, ill. Stratégiai Program koherenciavizsgálata.....	18
3.1.	Belső koherencia vizsgálata	18
3.1.1.	Helyzetértékelés, a jövőkép, a fejlesztési elvek és az átfogó cél kapcsolatának bemutatása	18
3.1.2.	A specifikus (ágazati) és területi célok, valamint a tervezett intézkedések közötti koherencia vizsgálata	19
3.2.	Külső koherencia vizsgálata: az ágazati és területi prioritások, illetve a tervezett intézkedések kapcsolódása az uniós társfinanszírozású programokhoz.....	22
4.	Ágazati (és területi) prioritásokhoz kapcsolódó intézkedésterületek, ill. tervezett tevékenységek átfogó bemutatása.....	28
4.1.	Infrastruktúrafejlesztés	29
4.1.1.	A kapcsolódó alcélok	30
4.1.2.	Eredményességi mutatók megnevezése.....	31
4.1.3.	A tervezett intézkedések közvetlen és közvetett célcsoportjai	32
4.1.4.	A tervezett intézkedésekhez kapcsolódó, potenciálisan igénybe vehető források megnevezése.....	33
4.1.5.	A tervezett intézkedésterületek, ill. kapcsolódó intézkedések részletes bemutatása	34
4.2.	Gazdaságfejlesztés.....	45
4.2.1.	A kapcsolódó alcélok	46
4.2.2.	Eredményességi mutatók megnevezése.....	47
4.2.3.	A tervezett intézkedések közvetlen és közvetett célcsoportjai	48
4.2.4.	A tervezett intézkedésekhez kapcsolódó, potenciálisan igénybe vehető források megnevezése.....	49
4.2.5.	A tervezett intézkedésterületek, ill. kapcsolódó intézkedések részletes bemutatása	50
4.3.	Innováció és környezetbarát (zöld) fejlesztés.....	70
4.3.1.	A kapcsolódó alcélok	70
4.3.2.	Eredményességi mutatók megnevezése.....	71
4.3.3.	A tervezett intézkedések közvetlen és közvetett célcsoportjai	72
4.3.4.	A tervezett intézkedésekhez kapcsolódó, potenciálisan igénybe vehető források megnevezése.....	72

4.3.5.	A tervezett intézkedésterületek, ill. kapcsolódó intézkedések részletes bemutatása	74
4.4.	Település- és intézményfejlesztés	84
4.4.1.	A kapcsolódó alcélok	84
4.4.2.	Eredményességi mutatók megnevezése.....	86
4.4.3.	A tervezett intézkedések közvetlen és közvetett célcsoportjai	88
4.4.4.	A tervezett intézkedésekhez kapcsolódó, potenciálisan igénybe vehető források megnevezése:.....	88
4.4.5.	A tervezett intézkedésterületek, ill. kapcsolódó intézkedések részletes bemutatása	88
4.5.	Humánfejlesztés	102
4.5.1.	A kapcsolódó alcélok	102
4.5.2.	Eredményességi mutatók megnevezése.....	103
4.5.3.	A tervezett intézkedések közvetlen és közvetett célcsoportjai	104
4.5.4.	A tervezett intézkedésekhez kapcsolódó, potenciálisan igénybe vehető források megnevezése.....	105
4.5.5.	A tervezett intézkedésterületek, ill. kapcsolódó intézkedések részletes bemutatása ...	105
4.6.	Együttműködés, gazdasági és társadalmi innováció erősítése és a területi (speciális) célok megvalósítása	117
	A kapcsolódó alcélok	117
5.	Partnerségi és kommunikációs terv, ill. a programvégrehajtás lehetséges módjainak és intézményi rendszerének bemutatása.....	120
6.	Tervezékísérő eljárások	124
7.	Monitoring és értékelési terv	127

1. Bevezetés

Jelen tanulmány a Közép-Duna Menti Kiemelt Térség (KDMKT) Stratégiai Programját tartalmazza. Ennek alapját a Nemzeti Fejlesztés 2030 – Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptióról szóló 1/2014. (I.3.) OGY határozat (OFTK), illetve tartalmi követelményeit és illeszkedésüket a területfejlesztési koncepció, a területfejlesztési program és a területrendezési terv tartalmi követelményeiről, valamint illeszkedésük, kidolgozásuk, egyeztetésük, elfogadásuk és közzétételük részletes szabályairól szóló 218/2009. (X.6.) Korm. rendelet, továbbá a KDMKT-t magába foglaló településekkel lefolytatott interjúk és egyeztetések révén kialakult, egységes területfejlesztési szemlélet határozza meg.

A Közép-Duna Menti Kiemelt Térség (KDMKT) stratégiájának háttérét az Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptióról szóló 1/2014. (I.3.) OGY határozat képezi, amely rendelkezett a kiemelt térségek létrehozásáról, a Közép-Duna Menti Kiemelt Térség területi lehatárolásáról szóló 12/2020. (V.5.) OGY határozatban pedig megnevezésre kerültek a Kiemelt Térséghez tartozó települések (99 db). Az Országgyűlés a 13/2020. (V.5.) OGY határozatával módosította a Nemzeti Fejlesztés 2030 – Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptióról szóló 1/2014. (I.3.) OGY határozatot, amelynek 7.§. b) pontja Kiemelt Térségként nevesíti a KDMKT-t. A módosítás nem érintette az 1/2014. (I.3.) OGY határozat mellékletét, a részletes Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptiót. Így ez a Konceptió nem egészült ki a KDMKT egységes fejlesztési szempontjaival.

A Stratégiai Program egységes ívet alkot az alábbi dokumentumokkal, a teljes koncepció harmadik elemeként:

1. A Közép-Duna Menti Kiemelt Térség Fejlesztési Konceptió és Program Helyzetelemzése
2. A Közép-Duna Menti Kiemelt Térség Területfejlesztési Konceptiója (2021-2035)
- 3. A Közép-Duna Menti Kiemelt Térség Stratégiai Programja (2021-2027)**
4. A Közép-Duna Menti Kiemelt Térség területfejlesztési koncepciójához és stratégiai programjához kapcsolódó Operatív Program

A KDMKT Területfejlesztési Konceptiója tartalmazza az elérendő célokat, az ehhez kapcsolódó komplex (átfogó) célokat, fejlesztési elveket, a területi sajátosságokat, a belső és a külső koherenciavizsgálatot, illetve a terület-felhasználás alapelveit. A KDMKT fejlesztési irányai és elvei a KDMKT jelenlegi állapotát tükröző helyzetelemzés és helyzetértékelés, az elérendő jövőkép, az átfogó célok, a KDMKT területén található települések releváns szereplőivel lefolytatott interjúk és egyeztetések során kialakított egységes területfejlesztési szemlélet, valamint a betartandó szabályok és elvek mentén kerültek megfogalmazásra. A belső koherenciavizsgálat keretében a helyzetértékelés, a jövőkép, az átfogó cél és a fejlesztési elvek közötti kohézió került bemutatásra, a Konceptió keretében. A külső koherenciavizsgálat esetében a KDMKT Területfejlesztési Konceptiónak az Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió (OFTK) területi céljaival, a hatályos és a Kiemelt Térséget érintő uniós társfinanszírozású programok prioritásaival, illetve az érintett három megye (Bács-Kiskun, Fejér, Tolna megye) fejlesztési dokumentumaival való kohéziójának vizsgálata valósult meg.

A KDMKT Területfejlesztési Konceptiójában meghatározott szempontok figyelembevétel kerül kialakításra a KDMKT Stratégiai Programja, a 2021-2027-es időszakra vonatkozóan. Következő stratégiatervezési elemként ezt követi a konkrét intézkedéseket megvalósító, kiemelt térségi Operatív Program dokumentum kidolgozása.

A Stratégiai Program összeállítása során a legfontosabb jogszabályi háttér a Területfejlesztési Konceptió, a Területfejlesztési Program és a Területrendezési Terv tartalmi követelményeiről, valamint illeszkedésük, kidolgozásuk, egyeztetésük, elfogadásuk és közzétételük részletes szabályairól szóló 218/2009. (X.6.) Korm. rendelet 5. számú mellékletében szereplő tartalmi elemek jelentik.

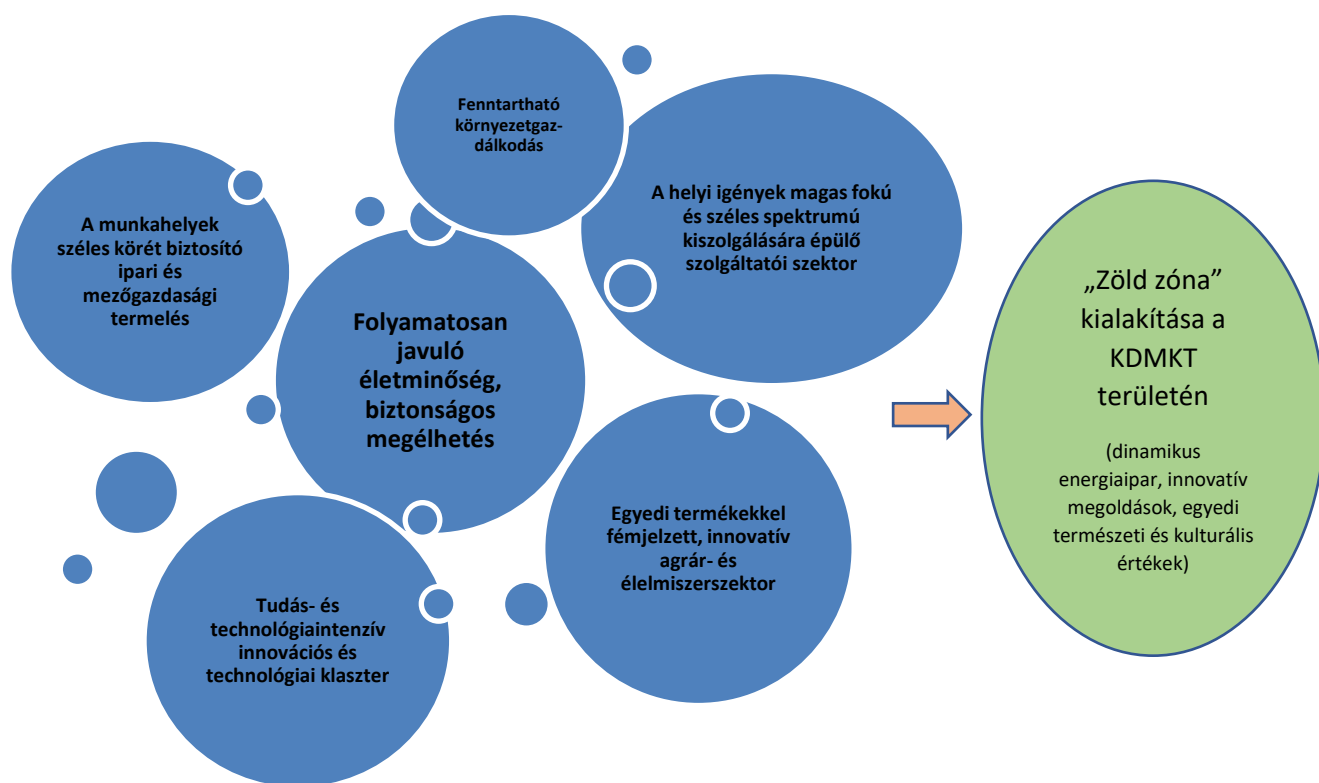
Ahogy világszinten valamennyi, érintett államot, úgy 2020 első negyedétől Magyarországot is a koronavírus-járvány sújtja, mely pandémia világméretű gazdasági válságot okozott. A járvány hatására egyes ágazatok, szektorok leálltak, éppen ezért a KDMKT Területfejlesztési Konceptió és az abból levezetett Stratégiai, ill. Operatív Program tartalmát úgy célszerű kialakítani és elfogadni, hogy a pandémia okozta gazdasági sokk hatásainak ismeretében a térségi kihívásokhoz rugalmasan alakítható legyen.

2. A Közép-Duna Menti Kiemelt Térség Fejlesztési Konceptiójának rövid, tömör összefoglalása, a Stratégiai Program belső koherenciavizsgálata érdekében

2.1. A KDMKT jövőképe

A KDMKT Területfejlesztés Konceptiója abból indul ki, hogy a KDMKT-ben élők életminőségének javítása/javulása, a család- és otthonalapítás számára is vonzó környezet kialakítása nagyban függ a KDMKT gazdaságának stabilitásától és dinamizmusától, amelynek alapja az erős helyi vállalkozói társadalom, és az innováció megteremtése valamennyi ágazatban, ill. földrajzi értelemben vett részterületen, illetve a stabil háttérrel biztosító, egyedi természeti, kulturális értékeire épülő intelligens települési struktúra.

A Kiemelt Térség jövőképe – a fentiekhez kapcsolódóan – tehát az alábbi kulcstényezőkre épül, amelyek egymást is szinergikusan képesek támogatni:

Forrás: saját szerkesztés

A KDMKT települései, vállalkozói, lakosai számára kézzel foghatóak a paksi nagyberuházás teremtette lehetőségek, sokan már jelenleg is sikerrel élnek ezekkel a lehetőségekkel – akár bekapcsolódva a beruházás és az üzemeltetés feladataiba, akár kihasználva az erőmű bővítése generálta piaci, ill. tudástranszfer lehetőségeket, infrastruktúra-fejlesztéseket. Kiemelt

stratégiai cél, hogy valamennyi – a későbbiekben bemutatásra kerülő – ágazati prioritás, illetve a hozzákapcsolódó alcélok és az azok elérése érdekében megvalósított tevékenységek egyaránt a paksi beruházás által teremtett lehetőségek minél célzottabb és hatékonyabb kihasználását támogassák, mind ágazati, mind pedig területi szinten. A tervezett nagyberuházás támogatja a gazdaságfejlesztési (KKV-k arányának növelése, beszállítók fejlesztése stb.), humánerőforrás- és munkaerőpiac-fejlesztési törekvéseket (szakemberképzés, munkahelyteremtés, életpályamodell stb.), hozzájárul továbbá a Kiemelt Térség átfogó infrastrukturális fejlesztéséhez is. A fejlesztésben részesülő iparterületek, ipari parkok, illetve a hozzájuk kapcsolódó szolgáltatások megfelelő háttérrel biztosítanak a térségi K+F+I tevékenységek széleskörű, multiszektorális elterjesztéséhez, a helyi intézményrendszer, ill. az informális közösségek megerősítéséhez.

Amennyiben a fejlesztés pozitív hatásai szétterjednek a Térségben, a Térséget megmozgató fejlesztések nem generálnak komoly társadalmi feszültségeket, a KDMKT tanúbizonyságot tesz rugalmas alkalmazkodóképességéről, rezilienciájáról, térségi (társadalmi, gazdasági, környezeti, kulturális stb.) és állampolgári (egyéni) szinten egyaránt. A beruházás és a KDMKT Programjának fejlesztései hozzájárulnak ahhoz, hogy a települések fenntartható módon javítsák lakosaik életminőségét, a vállalkozások termelékenységé és foglalkoztatása nőjön, a közösségek - és az azokat támogató szellemi-, civil, hit- és sportélet - megerősödjének.

A KDMKT lakosainak biztonságos megélhetését segítik a stabil munkahelyek és a vállalkozási lehetőségek. Mindez, illetve a lakható környezet, a megfelelő infrastruktúra, a jó minőségű közszolgáltatások és az intenzív közösségi élet révén a KDMKT falvai és városai vonzó lakóhelyek, a fiatalokat otthon maradásra és családalapításra ösztönzik, az idősebbeknek biztosítják a nyugodt, biztonságos és elégedett öregkort.

A gazdaságot a globális értékláncba illeszkedő helyi üzemek és birtokok, az atomerőmű körüli ökoszisztéma, néhány nemzetközi, hazai léptékkel is jelentős vállalat és a kisebb vállalkozások, gazdaságok életteli világa határozza meg. A gazdaság stabilitásának és dinamizmusának kulcsa az együttműködésre és megújulásra nyitott, erős helyi vállalkozói társadalom. A gazdaság fejlődését hat fő pillér biztosítja:

- a) A munkahelyek széles körét biztosító ipari és mezőgazdasági termelés;
- b) A helyi igények magas fokú és széles spektrumú kiszolgálására épülő, a nagyvárosi kínálattal a piacszerzés és az együttműködés korszerű formáit kihasználva sikeresen versenyző szolgáltató szektor;

- c) A helyi sajátosságokra és technológiákra, illetve a helyi szereplők összefogására épülő, magas szolgáltatás-intenzitású, saját márkákkal fémjelzett, innovatív agrár- és élelmiszerszektor;
- d) Az atomerőmű-fejlesztés és -üzemeltetés generálta, tudás- és technológiaiintenzív innovációs és technológiai klaszter;
- e) A körforgásos gazdaság alapelveire épülő fenntartható környezetgazdálkodás megvalósítása, melynek megkülönböztető jellemzője a tiszta energia széleskörű, a praktikus életet és a legkorszerűbb technológiákat összehangoló felhasználása.
- f) Turisztikai szolgáltatások, tevékenységek, melyek munkahelyet teremtenek, illetve bevonzzák a térségbe a fizetőképes látogatókat.

A fentebb bemutatott 6 fő pillér és a későbbiekben (ill. a Fejlesztési Koncepcióban) részletezett ágazati prioritások kapcsolódását az alábbi, összefoglaló táblázat szemlélteti:

Pillér megnevezése	Ágazati prioritás, mely a jövőkép adott pilléreit támogatja, a hozzákapcsolódó intézkedéseken, programokon keresztül
Ipari és mezőgazdasági termelés	Gazdaságfejlesztés, Humánfejlesztés
Szolgáltató szektor	Gazdaságfejlesztés, Település- és intézményfejlesztés, Humánfejlesztés
Innovatív agrár- és élelmiszerszektor	Gazdaságfejlesztés, Innováció és környezetbarát (zöld) fejlesztés, Humánfejlesztés
Technológiai innováció	Gazdaságfejlesztés, Innováció és környezetbarát (zöld) fejlesztés, Humánfejlesztés
Fenntartható környezetgazdálkodás	Innováció és környezetbarát (zöld) fejlesztés
Turizmus	Gazdaságfejlesztés

(Az Infrastruktúra-fejlesztés, mint prioritás, jellegéből adódóan támogatja a jövőkép elérését, valamint a többi ágazati, illetve valamennyi területi prioritást. A jövőkép pillérei, illetve az ágazati prioritások közötti, esetleges ellenérdekeltséget a horizontális szempontok, illetve a

KDMKT fejlesztési elvei oldják fel, hiszen ezek figyelembevétele valamennyi jövőbeni intézkedés, program során nélkülözhetetlen.)

A KDMKT a városi és falusi intézményrendszer összehangolt, egymást kiegészítő funkcionális központokra és erős együttműködésre építve magas szintű közszolgáltatásokat nyújt a KDMKT lakóinak – különösen az életminőséget meghatározó egészségügy és a jövőbeli érvényesülést megalapozó köznevelés területén. A KDMKT közlekedési hálózatai biztosítják a gazdaság és a mindennapi élet gördülékeny működését. A különböző közműhálózatok a helyi igényeket kielégítve biztosítják a biztonságos, megfizethető megélhetést, vállalkozást. A helyi társadalom stabil és békés működése, a jól szervezett rend- és vagyonvédelem, a felkészült és akcióképes katasztrófa- és egészségvédelem együtt teremti meg a KDMKT biztonságát.

Harmonikusan és élő kapcsolatokon keresztül megerősített, egységes identitásban él együtt a KDMKT három világa:

- a) Az Európa kiemelkedő életminőséget és fejlődési perspektívát kínáló hálózatába illeszkedő világ: az erőmű, az innovációs, technológiai klaszter, a minőségi helyi termékek és szolgáltatások vállalkozásai – elsősorban a Térség meghatározó városaiban és vonzaskörzetükben *(fejlett várostengely)*.
- b) A stabil és kényelmes megélhetést biztosító középréteg világa: a közsféra, a globális értékláncokhoz tartozó üzemek és a helyi szolgáltató szektor – a KDMKT városaiban és vonzaskörzeteiben, a nagy és központi falvakban *(átmeneti fejlettségű térség, azonban nem csak a Térség keleti területein)*.
- c) A KDMKT szegényebben is stabil és perspektívát kínáló világa: az alacsonyabb képzettségűek szerényebb, de stabil és kiszámítható megélhetéssel, perspektívát és a „valahova tartozás érzését” biztosító közösségekkel, a jobb helyzetűek lakóhelyeivel azonos minőségű közművekkel és elérhető közszolgáltatásokkal, erős saját intézményekkel és kultúrával – a KDMKT városainak és falvainak szegényebb részei, illetve aprófalvas, periférikusabb térségei *(kisfalvas dombvidék)*.

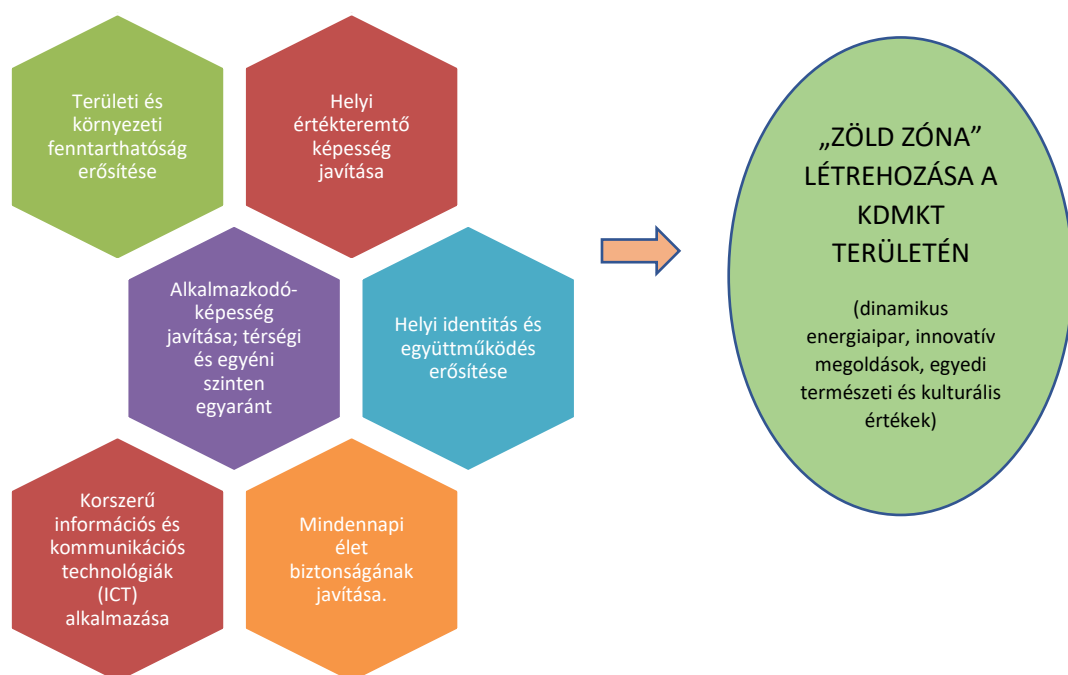
Ez a három világ egymást átszöve szervezi a KDMKT-t. A stabilitás, a társadalmi rend és a továbblépési lehetőségek adta békénél azonban többre épül az együttélés harmóniája. A közszolgáltatások közösen használt intézményei, a közös identitásra és kultúrára épülő tevékenységek és közösségek, az együtt és együttműködve használt közterek, a világok közötti átjárhatóságot biztosító mobilitási csatornák elhalványítják a társadalmi és anyagi háttérbeli különbségek jelentőségét.

A fentiek mind-mind hozzájárulnak ahhoz, hogy hosszútávon a Közép-Duna Menti Kiemelt Térség egy olyan „zöld zónává” váljon, melynek területén dinamikus, innovatív, környezetileg fenntartható megoldások használata, ill. fejlesztése jellemez valamennyi szektort, ill. szektoron belüli szereplőt a térség egyedi természeti és kulturális örökségeinek figyelembevételével. A zöldfejlesztés szemlélete tehát áthatja a fentebb említett mezőgazdaság, ipar, energetika, közigazgatás, agrár- és élelmiszeripar, technológia, közlekedésipar minden részterületét, emellett pedig jelen van valamennyi „világban”, földrajzi részegységben, ill. a társadalom különböző szintjein, horizontális értelemben, megteremtve ezzel a Kiemelt Térség egységét, egységes arculatát. Ez az egység különbözteti meg a KDMKT-t az ország többi térségétől is, amellet, hogy természetesen épít a helyi (térségi) szereplők sokszínűségére, diverzitására is.

2.2. A KDMKT fejlesztésének horizontális céljai

A horizontális célok egységes keretet biztosítanak a fejlesztési koncepció tervezéséhez és megvalósításához kapcsolódóan, emellett pedig valamennyi tervezett projekt, intézkedés esetében segítik a jövőkép elérését, azaz a fenntartható, „zöld zóna” létrehozását a KDMKT területén.

A térségfejlesztés horizontális céljai a következők:

Forrás: saját szerkesztés

2.3. A KDMKT fejlesztésének átfogó célja, a kapcsolódó részterületek bemutatásával

A horizontális célokhoz kapcsolódóan meghatározásra kerül azon átfogó cél, melynek elérése esetén a területfejlesztési koncepció megvalósítása sikeresnek tekinthető. Ezen átfogó cél adja a specifikus, ill. területi célok, valamint a rövid-, ill. középtávú célok legfontosabb hátterét, bázisát. A KDMKT legfontosabb fejlesztési elvei az átfogó célokhoz kapcsolódóan kerültek azonosításra, a fejlesztési elvek érvényesülésén keresztül erősíthető, konkrét mutatók meghatározásával, melyek alapján az átfogó cél elérésének lehetősége folyamatos jelleggel monitorozható, az operatív programok megvalósítása során.

Az előző részekben meghatározott KDMKT-jövőképhez kapcsolódó komplex (átfogó) cél a következő:

A Közép-Duna menti Kiemelt Fejlesztési Térség (KDMKT) fejlesztésének célja a KDMKT következő évtizedeit meghatározó paksi erőmű-bővítés generálta lehetőségek és kihívások olyan kezelése, ami egyrészt biztosítja a KDMKT harmonikus, kiegyensúlyozott és fenntartható fejlesztését, másrészt hozzájárul ahhoz, hogy a KDMKT a helyi ambíciókra, értékekre és együttműködésekre építve képes legyen javítani vonzerejét és értékteremtő képességét.

Az átfogó célhoz kapcsolódó részterületek (fejlesztési elvek) pedig az alábbiak:

Forrás: saját szerkesztés

Valamennyi, itt bemutatott tartalmi pont a KDMKT Területfejlesztési Konceptiójában (2021-2035) részletes bemutatásra került.

2.4. Átfogó cél elérése érdekében meghatározott, középtávra szóló specifikus, ill. területi célok

Ebben a pontban azok a speciális területi fejlesztési célok kerülnek bemutatásra, amelyek a KDMKT-n belüli, egyedi jellemzőkkel, sajátosságokkal rendelkező ágazati és területi részegységekhez kapcsolódnak. Ezen részegységek az OFTK-ról szóló 1/2014. (I.3.) OGY határozatban foglalt szempontok és célok szerint csoportosíthatóak, azaz: specifikus (szakterületekhez kapcsolódó) célok, illetve (területi egységekre, részterületekre vonatkozó) területi célok. Mindezek elérése középtávon nélkülözhetetlen annak érdekében, hogy a fentebb bemutatott, átfogó célok teljesülhessenek.

A továbbiakban a lentebb részletezett specifikus célokat ágazati, ill. területi prioritásokhoz kapcsoljuk, melyek egymással természetesen szinergikus kapcsolatban állnak, kétirányú, kölcsönös hatást fejtenek ki.

Forrás: saját szerkesztés (a Konceptióhoz képest frissített verzió)

Az adott ágazati, illetve területi prioritások pontos tartalma, valamint a kapcsolódó alcélok a Stratégiai Program következő fejezetében kerülnek részletezésre, a kapcsolt (tervezett) intézkedések, tevékenységek teljes körű bemutatása mellett.

Mindezek mellett fontos kiemelni (hivatkozva a KDMKT Helyzetelemzésére és Fejlesztési Konceptiójára), hogy a KDMKT térszerkezet alapján három egymástól elkülönülő, nem homogén részből áll. **A hármas tagozódás:**

- + **Rurális zóna/Kistelepülések nyugati zóna** (Tamási, Bonyhádi, Szekszárdi és Sárbogárdi járás):

Ezek a települések főként kistelepülések, aprófalvak és törpefalvak, amelyek a periféria peremén futó főutak miatt csak áttételesen kapcsolódnak a gazdasági magterülethez. A KDMKT nyugati területei lefedik az ország egyik legnagyobb belső perifériáját (Enyingi, Tabi, Tamási, Dombóvári, Sásdi, Komlói, Szigetvári járás) is.

+ **Fejlett várostengely** (ún. gazdasági-technológiai magterület, Duna-menti folyosó):

Ebbe a kategóriába tartozik a KDMKT középső része, vagyis a Duna, az M6-os autópálya és a 6. sz. főút mentén sorakozó települések, ezek közül a legjelentősebbek Dunaföldvár, Solt, Paks, Kalocsa, Tolna és Szekszárd.

A Nemzeti Fejlesztési 2030 – Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptióról szóló 1/2014. (I.3.) OGY határozat mellékletét képező koncepcióban (OFTK) a Duna mentén lévő területeket az ún. **gazdasági-technológiai magterülethez** sorolja, illetve közlekedési szempontból ezeket a területeket **fontos áramlási tengelyként** határozza meg.

+ **Keleti, átmeneti fejlettségű térség, Bácskai Terület** (a Kiemelt Térség Dunától keletre fekvő települései):

Ebbe a kategóriába a Dunától keletre fekvő, Bács-Kiskun megyéhez tartozó, főként a mezőgazdasági tevékenységre épülő területek tartoznak. Bár a gazdasági magterületektől távolabb találhatók, azonban ez a terület rész nem tartozik a legrosszabb társadalmi-gazdasági helyzetű perifériák közé.

A fentiekben bemutatott térszerkezeti besorolás fontos szerepet játszik a fejlesztések helyének és irányának meghatározásában. Ugyanis a KDMKT-ben megjelenő heterogén térszerkezet eltérő fejlesztési szempontokat, prioritásokat igényel.

Ilyen például a KDMKT nyugati és északnyugati részén fekvő kis-, apró- és törpefalvas térsége (Tamási, Pincehely, Simontornya, Gyöngyös környéke), amelynél az egyik prioritás ezeknek a bevonása a KDMKT magterületébe. Ehhez az út- és közlekedési hálózat, illetve a szennyvízhálózat fejlesztése mellett a települések vonzerejének javítására, valamint a települések és a vállalkozások tevékenységének fejlesztési és együttműködési, továbbá forrásbevonó képességének erősítésére van szükség. Ezek által a településeket érintő lassú népességcsökkenés megállíthatóvá válna.

A KDMKT nyugati területei lefedik az ország egyik legnagyobb belső perifériáját (Enyingi, Tabi, Tamási, Dombóvári, Sásdi, Komlói, Szigetvári járás), amely a Dunántúl középső területeitől húzódik az ország egyik legszegényebb vidékét képező Ormánságig. A térségben

található főutak a Balatonnal, Székesfehérvárral és Dunaújvárossal teremtenek kapcsolatot, ezek jobb kihasználása célszerű, indokolt, területi vonatkozások mentén.

A KDMKT-nek a Duna mentén elhelyezkedő települései alkotják a KDMKT fejlett várostengelyét, az úgynevezett társadalmi-gazdasági magterületet. Ennek a területnek a fejlesztése szintén más szempontokat és irányokat igényel. Ezen térségrésznek kulcsszerepe lenne az innováció és az együttműködés összekapcsolásában, ehhez pedig többek között a vállalkozások technológiájának fejlesztésére és a humánerőforrás-fejlesztésre is szükség van.

A KDMKT központi települései Szekszárd, Paks és Kalocsa. Ezek esetében a várható fejlesztések, beruházások célja, hogy a településeknek a központi szerepe erősödjön. A Paks–Foktő között épülő összekötő Duna-híd további egyéb infrastrukturális fejlesztést is igényel, ilyen a hídra rácsatlakozó úthálózat, illetve a vízi és a vasúti közlekedés fejlesztése. A Duna-híd elengedhetetlen a KDMKT belső kohéziójának létrejöttéhez és a Paks–Kalocsa tengely felértékelődéséhez.

Az ágazati és területi prioritásokhoz kapcsolódó programok, intézkedések esetében kiemelt figyelmet szükséges fordítani azon településekre, ill. járásokra, melyek felzárkóztatása, fejlesztése jogszabály által meghatározott feladat, a Kiemelt Térség fejlesztésének keretében is. Ennek érdekében került azonosításra a kifejezetten ezen településekhez kapcsolódó területi prioritás (lásd fentebb). A Helyzetelemzésben bemutatottakra támaszkodva, az alábbi táblázat ezen járásokat, ill. településeket foglalja össze, a leginkább releváns fejlesztési igények, kapcsolódó prioritások kiemelésével:

Település/járás kategóriája	Bács-Kiskun megye	Fejér megye	Tolna megye	Legfontosabb fejlesztési igény, kapcsolódó prioritás
Szabad Vállalkozási Zóna (SZVZ)	Dunaegyháza	Alap, Alsószentiván, Cece, Sáregres, Vajta	Belecska, Diósberény, Dúzs, Értény, Felsőnyék, Fürged, Gyöng, Hőgyész, Iregszemcse, Kalaznó, Keszőhidegkú	Gazdaságfejlesztés / Vállalkozásfejlesztés és, Térségi beruházás-ösztönző program, Turizmusfejlesztés

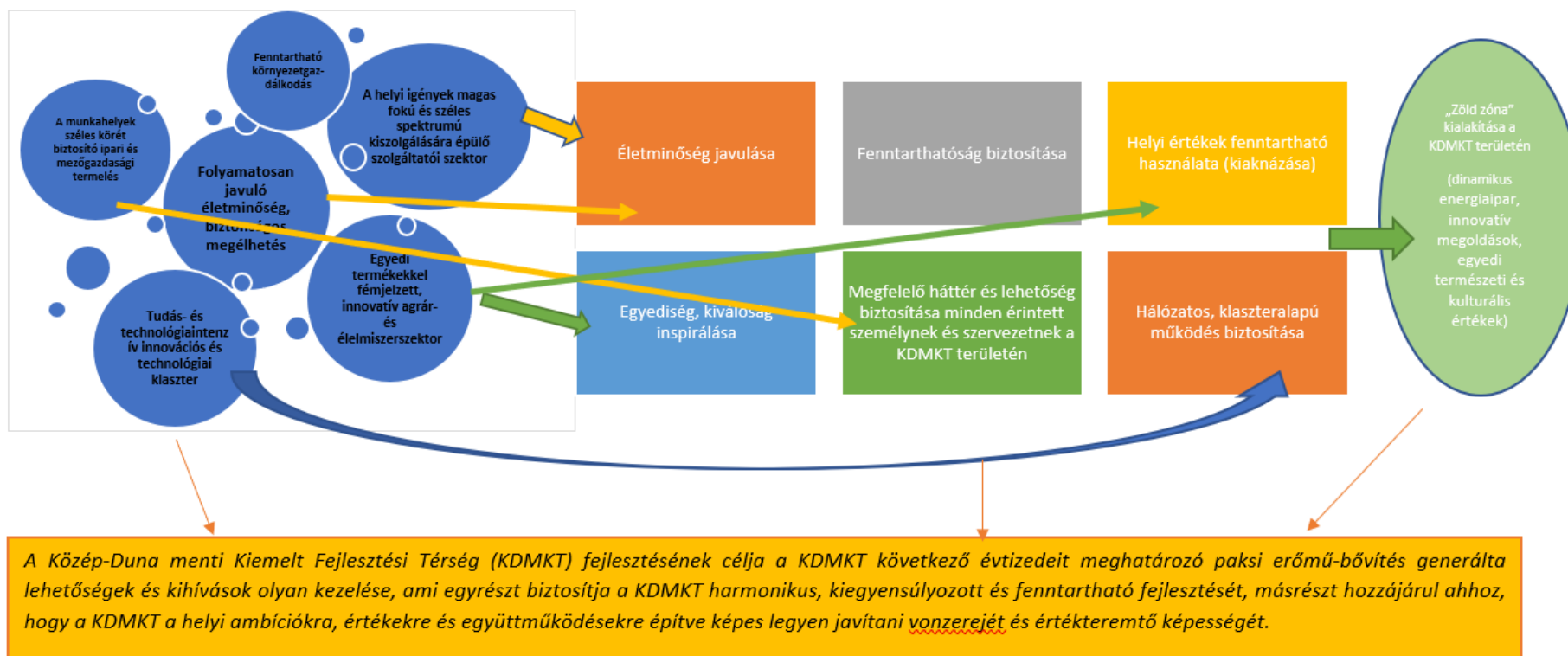
Település/járás kategóriája	Bács-Kiskun megye	Fejér megye	Tolna megye	Legfontosabb fejlesztési igény, kapcsolódó prioritás
			t, Kísszekely, Koppányszántó, Magyarakeszi, Miszla, Mucsi, Nagykónyi, Nagyszékely, Nagyszokoly, Ozora, Pári, Pincehely, Regöly, Simontornya, Szakadát, Szakály, Szárazd, Tamási, Tolnanémedi, Udvari, Újireg, Varsád	Innováció és környezetbarát (zöld) fejlesztés
Kedvezményezett települések	Bátya, Drágszél, Dunaszentbenedek, Dunatetőtlen, Géderlak, Miske, Ordas, Öregcsertő, Újtelek, Uszód	Sáregres, Vajta	Belecska, Bikács, Diósberény, Dúzs, Értény, Felsőnyék, Fürged, Kalaznó, Keszőhidegkút, Koppányszántó, Magyarakeszi, Medina, Miszla, Mucsi, Nagykónyi, Nagyszékely, Nagyszokoly, Ozora, Pálfa, Pári, Sárszentlőrinc, Szárazd, Tolnanémedi, Udvari, Varsád	Humánfejlesztés / Társadalmi felzárkózás, Alap- és középfokú oktatás kapacitásbővítése, Kereslet- és kínálatvezérelt képzési és szakképzési rendszer Gazdaságfejlesztés / Vállalkozásfejlesztés és, Térségi beruházás-ösztönző program, Turizmusfejlesztés, Mezőgazdaság fejlesztése

Település/járás kategóriája	Bács-Kiskun megye	Fejér megye	Tolna megye	Legfontosabb fejlesztési igény, kapcsolódó prioritás
Kedvezményezett Települések Gazdaságélénkítő programja (GÉP)	Sükösd	-	-	Gazdaságfejlesztés / Mezőgazdaság fejlesztése, Vállalkozásfejlesztés, Turizmusfejlesztés Innovációs és környezetbarát (zöld) fejlesztés
Felzárkózó települések (FETE)	-	Cece	Hőgyész, Értény	Gazdaságfejlesztés / Turizmusfejlesztés Humánfejlesztés / Társadalmi felzárkózás, Alap- és középfokú oktatás kapacitásbővítése, Kereslet- és kínálatvezérelt képzési és szakképzési rendszer

3. A KDMKT Fejlesztési Koncepció, ill. Stratégiai Program koherenciavizsgálata

3.1. Belső koherencia vizsgálata

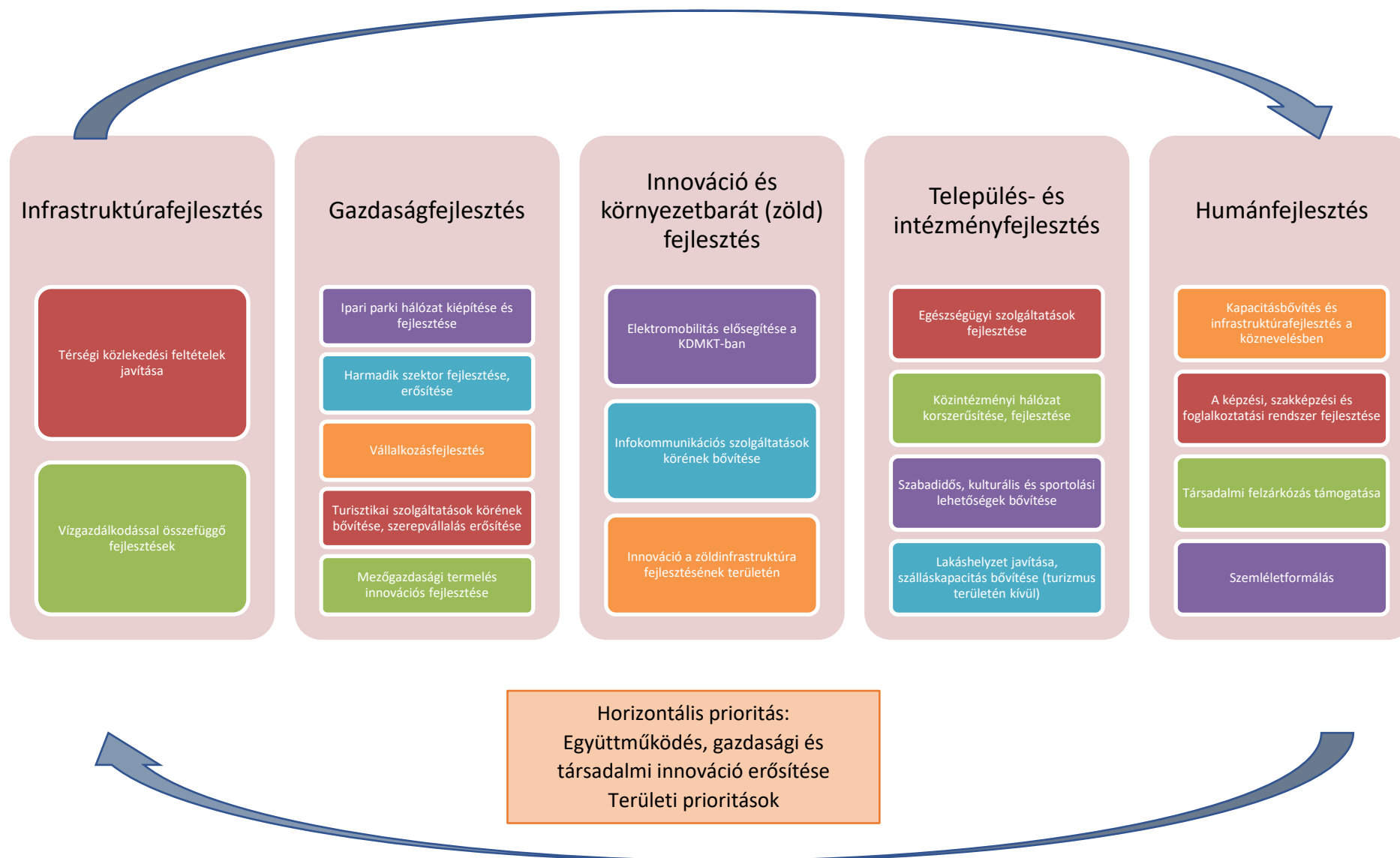
3.1.1. Helyzetértékelés, a jövőkép, a fejlesztési elvek és az átfogó cél kapcsolatának bemutatása

3.1.2. A specifikus (ágazati) és területi célok, valamint a tervezett intézkedések közötti koherencia vizsgálata

A specifikus célok, valamint a tervezett intézkedések, tevékenységek közötti kapcsolat részletes bemutatását a Stratégiai Program alábbi fejezete tartalmazza: *„Ágazati (és területi) prioritásokhoz kapcsolódó intézkedésterületek, ill. tervezett tevékenységek átfogó bemutatása”* c. fejezet.

Jelen szakaszban a koherenciavizsgálatot egy átfogó ábra biztosítja:

A fentiek mellett fontos kiemelni, hogy az ágazati prioritásokhoz kapcsolt besorolás minden esetben kizárólag az adott intézkedésterület elsődleges, közvetlen kapcsolódását mutatja, ez természetesen nem jelenti azt, hogy az egyes területek között nincsen igen erős kapcsolat és átfedés, az intézkedés által generált társadalmi-gazdasági-környezeti hatás mentén. (Például a humánfejlesztéshez kapcsolódó, tervezett intézkedések organikusan érintik a gazdaságfejlesztést, mint ágazati prioritást is).

A tervezett intézkedések, tevékenységek minden esetben hozzájárulnak a kitűzött ágazati, ill. területi célok, ezen keresztül pedig az átfogó cél eléréséhez, a megfogalmazott jövőkép megvalósításához. Természetesen valamennyi intézkedés esetén tekintetbe kell venni a Kiemelt Térség fejlesztésének horizontális céljait, ill. fejlesztési elveit, valamint a területfelhasználás alapelveit, a megvalósítás során, valamennyi, érintett szereplőre, kedvezményezettre kiterjedően.

3.2. Külső koherencia vizsgálata: az ágazati és területi prioritások, illetve a tervezett intézkedések kapcsolódása az uniós társfinanszírozású programokhoz

Az alábbi táblázat azt szemlélteti, hogy az egyes prioritásokat és az azokon belüli intézkedéseket mely operatív programok finanszírozhatják a 2021-2027-es EU támogatási időszakban, a tartalmi fókusz kapcsolódása miatt. Természetesen a koherenciavizsgálat jelenleg kizárólag a társadalmi egyeztetésre közzétett operatív programkivonatok ismeretében végezhető el. A Stratégiai Program megvalósítása során ez az elem feltétlenül felülvizsgálandó. (A táblázatban megjelölésre kerül egy „Egyéb” kategória is, mely a nem uniós társfinanszírozású operatív programokhoz kapcsolódó forrásokat takarja. Valamennyi egyéb finanszírozási lehetőség a Fejlesztési Koncepcióban, valamint jelen Stratégiai Program konkrét intézkedéseket bemutató fejezetében kerül rögzítésre, a külső koherenciavizsgálat kiegészítéseként. Az Operatív Program további, konkrét forrásmegjelöléseket tartalmaz).

Prioritás/intézkedésterület		DIMOP Plusz	EFOP Plusz	MAHOP Plusz	IKOP Plusz	GINOP Plusz	TOP Plusz	KEHOP Plusz	Egyéb
INFRASTRUKTÚRA- FEJLESZTÉS									
I.	Térségi közlekedési feltételek javítása								
1.	Közúthálózat karbantartása, fejlesztése, bővítése, forgalomszabályozás. Biztonságos közlekedés				X		X		
2.	Kerékpárút-hálózat fejlesztése, területi lefedettség javítása						X		
3.	Vasúthálózat bővítése, korszerűsítése				X				
4.	Kikötő- és repülőtér-fejlesztések megvalósítása				X				
II. Vízgazdálkodással összefüggő fejlesztések									
1.	Csapadékvíz-gazdálkodási rendszerek, szennyvíz, ivóvíz –elvezetés, tisztítás, karbantartás, fejlesztés, a csapadékvíz egyéb felhasználása, természetes visszatartása, a csapadékvízzel való						X	X	

Prioritás/intézkedésterület		DIMOP Plusz	EFOP Plusz	MAHOP Plusz	IKOP Plusz	GINOP Plusz	TOP Plusz	KEHOP Plusz	Egyéb
	hosszabb távú gazdálkodás feladatai								
2.	Holtágak revitalizációjával kapcsolatos zöldinfrastruktúra fejlesztések							X	
3.	Egyéb infrastruktúra-fejlesztések				X		X	X	
GAZDASÁGFEJLESZTÉS									
I.	Ipari parki hálózatok kiépítése, fejlesztése								
1.	Ipari parkok létrehozása, meglévő iparterületek fejlesztése az elérhető logisztikai és egyéb szolgáltatások, telephelyi kapacitások bővítésével					X	X		X
2.	Társadalmi és Technológiai Innovációs Hub létrehozása					X	X		X
II.	Harmadik szektor (szociális gazdaság) fejlesztése, új szereplők piacra lépésének támogatása								
1.	Meglévő szociális szervezetek, társadalmi vállalkozások fejlesztésének támogatása, üzleti életképességük növelése					X	X		X
2.	Kiemelt Térség területén termelői piacok, vásárterek létrehozása, hálózat kiépítése					X	X		
III.	Vállalkozásfejlesztés								
1.	Térségi beruházásösztönzés					X	X		
2.	A helyi kis- és középvállalkozások számának növelése, gazdasági szerepvállalásuk erősítése					X			X
3.	Ágazati innovációs projektek és szektorközi tudástranszfer elindítása és megvalósítása, egyedi					X			X

Prioritás/intézkedésterület		DIMOP Plusz	EFOP Plusz	MAHOP Plusz	IKOP Plusz	GINOP Plusz	TOP Plusz	KEHOP Plusz	Egyéb
	termékek és szolgáltatások előállítása érdekében								
IV.	Turisztikai szolgáltatások körének bővítése, szerepvállalás erősítése								
1.	A Kiemelt Térség turisztikai attrakcióinak fejlesztése, szinergiateremtés (turisztikai célú szervezetfejlesztés)			X		X	X		
2.	Szálláshelyek számának bővítése, szállodai kapacitásbővítés, konferenciaturizmus					X			
3.	Fürdő- és gyógyturizmus felélénkítése, vízi turisztikai lehetőségek bővítése			X		X	X		
4.	Tematikus látogató- és élményközpontok létrehozása					X	X		X
V.	Mezőgazdasági termelés innovációs fejlesztése								
1.	IT alapú precíziós technológia bevezetése								X
2.	Mezőgazdasági termelés hatékonyságának növelését célzó öntözésgazdálkodási fejlesztések, klímaváltozáshoz kapcsolódó adaptációs lehetősége felmérése								X
3.	Agrárlogisztikai infrastruktúra kiépítése, alapanyag feldolgozás és tárolás fejlesztése					X	X		X
INNOVÁCIÓ és KÖRNYEZETBARÁT (ZÖLD) FEJLESZTÉS									
I.	Elektromobilitás elősegítése a KDMKT-ben								
1.	Elektromos autó töltőállomások biztosítása a Kiemelt Térség területén				X			X	X
2.	Szakemberképzés az elektromobilitás területén				X	X			X

Prioritás/intézkedésterület		DIMOP Plusz	EFOP Plusz	MAHOP Plusz	IKOP Plusz	GINOP Plusz	TOP Plusz	KEHOP Plusz	Egyéb
II.	Elérhető infokommunikációs szolgáltatások körének bővítése								
1.	5G hálózat kiépítése az ipari parkok területén	x				x			
III.	Innováció a környezetbarát (zöld) infrastruktúra fejlesztésének területén								
1.	A KDMKT területén található épületek energetikai korszerűsítése, napelemparkok létrehozása, smart elemek használatával						x	x	
2.	Hulladékgazdálkodás fejlesztése a körforgásos gazdaságra való átállás biztosítása érdekében, smart elemek használatával						x	x	
3.	Emissziómentes energiatermelés elterjesztése és intelligens hálózat kialakítása						x	x	x
4.	Zéró emissziós, hidrogén alapú fejlesztések megvalósítása							x	x
TELEPÜLÉS- ÉS INTÉZMÉNYFEJLESZTÉS									
I.	Egészségügyi szolgáltatások fejlesztése								
1.	Egészségügyi központ kialakítása a Paks II beruházáshoz kapcsolódóan		x				x		x
2.	Meglévő infrastruktúra fejlesztése						x		
3.	Egészségügyi szolgáltatásfejlesztés megvalósítása a Kiemelt Térséghez tartozó településeken								x
II.	Közüntézményi hálózat korszerűsítése, fejlesztése								
1.	Közigazgatási és hatósági ügyintézés fejlesztése, kapacitásbővítés	x							

Prioritás/intézkedésterület		DIMOP Plusz	EFOP Plusz	MAHOP Plusz	IKOP Plusz	GINOP Plusz	TOP Plusz	KEHOP Plusz	Egyéb
2.	Közigazgatási humánerőforrás-fejlesztés, különös tekintettel a településvezetőkre, ill. a nemzetiségi önkormányzatok vezetőire, munkatársaira					X	X		X
III. Szabadidős, kulturális és sportolási lehetőségek bővítése									
1.	Sportközpontok, -parkok és -pályák kialakítása		X				X		
2.	Közösségi terek létrehozása és alulról jövő, közösségi kezdeményezések generálása, elindításuk támogatása		X				X		X
3.	Helyi értékek feltárása, népszerűsítése, elérhető kulturális programkínálat bővítése		X				X		X
IV. Lakáshelyzet javítása, a turizmus területén kívül eső szálláskapacitás bővítése									
1.	Munkásszállók (ideiglenes szálláshelyek) és végleges szálláshelyek építése/kialakítása					X			X
2.	Idősellátó-hálózat bővítése, a térségi lefedettség javítása		X				X		X
HUMÁNFEJLESZTÉS									
I. Kapacitásbővítés és infrastruktúrafejlesztés a köznevelésben									
1.	Elérhető állami és magán bölcsődei, ill. óvodai szolgáltatások körének bővítése		X				X		
2.	Alap- és középfokú oktatás kapacitásainak bővítése, a meglévő infrastruktúra fejlesztésének támogatásával						X		
3.	Pedagógus- és andragógusfejlesztés, az alkalmazott eszköztár bővítése érdekében		X						X

Prioritás/intézkedésterület		DIMOP Plusz	EFOP Plusz	MAHOP Plusz	IKOP Plusz	GINOP Plusz	TOP Plusz	KEHOP Plusz	Egyéb
II.	A képzési, szakképzési és foglalkoztatási rendszer fejlesztése, adaptáció előkészítése								
1.	Kereslet-, ill. kínálatvezértelt, folyamatosan felülvizsgált képzési és szakképzés-fejlesztési stratégia elkészítése és megvalósítása					X			X
2.	Ösztöndíjprogram kidolgozása					X			X
3.	A K+F+I jelentőségének növelése a KDMKT területén, a felsőoktatási intézményi jelenlétének erősítésén keresztül					X			X
III.	Társadalmi felzárkózás támogatása								
1.	Roma közösségek bevonásának elősegítése (elsősorban a mezőgazdasági és vidékfejlesztési jellegű projektek megvalósításába)		X				X		X
2.	Munkaerő-piaci szempontból hátrányos helyzetűek munkaerő-piaci integrációjának erősítése		X			X	X		X
IV.	Szemléletformálás								
1.	Interkulturális érzékenyítő programok megvalósítása		X			X			X
2.	Környezeti és társadalmi fenntarthatósághoz kapcsolódó, szemléletformáló eseménysorozat kidolgozása és megvalósítása, szektorközi együttműködésen keresztül		X			X			X

4. Ágazati (és területi) prioritásokhoz kapcsolódó intézkedésterületek, ill. tervezett tevékenységek átfogó bemutatása

Az alábbiakban stratégiai intézkedésterületek kerülnek bemutatásra a tervezett intézkedések részletezésével, a KDMKT térségfejlesztési koncepciójában ismertetett specifikus ágazati és területi célok mentén azonosított prioritásokhoz kapcsolódóan. A Közép-Duna Menti Kiemelt Térség fejlesztése érdekében megvalósítandó operatív program a fenti intézkedések összehangolásával kerül kidolgozásra.

Valamennyi ágazati prioritás, illetve kapcsolódó intézkedésterület bemutatása az alábbi struktúrát követi:

- Intézkedésterület összefoglalása, kapcsolódás a KDMKT fejlesztési koncepció specifikus, ill. területi céljaihoz kapcsolódóan azonosításra került prioritásokhoz (közvetlen, ill. közvetett kapcsolódások ábrázolás)
- Az adott intézkedés indokoltságának bemutatása a KDMKT helyzetelemzése alapján (rövid, tömör összefoglaló, intézkedésenként)
- Az adott intézkedéshez kapcsolódóan meghatározott indikátorok (célértékek azonosításán keresztül) (intézkedésenként)
- Az adott intézkedés lehetséges kedvezményezettjeinek, ill. potenciális együttműködő partnereinek azonosítása, a KDMKT kulcsszereplőinek áttekintésével (intézkedésenként)
- Az adott intézkedés megvalósításához bevonható, potenciális források megnevezése (intézkedésenként)
- Az adott intézkedéshez kapcsolódó konkrét, tervezett tevékenységek átfogó bemutatása (intézkedésenként)

Lényeges elem annak tisztázása, hogy a lent részletezett, stratégiai intézkedési terv elsősorban olyan intézkedéseket, tevékenységeket takar, melyek megvalósulásához a Közép-Duna Menti Fejlesztési Tanács, illetve munkaszervezete, a Közép-Duna Menti Fejlesztési Ügynökség Nonprofit Kft., együttműködésben a térségi és országos lefedettséggel rendelkező Partnereivel, kiemelt támogatást tud nyújtani, a Stratégia által érintett időszakban. Ez azt jelenti tehát, hogy valamennyi, a prioritásokon keresztül megszólított ágazat számára üzenetértékkel bírnak a bemutatott területek, fókuszok. A kitűzött célok eléréséhez minden, érintett ágazati szereplő folyamatos együttműködése

szükséges. Az egyes intézkedésterületek megvalósulása a KDMFT, míg a kapcsolódó résztevékenységek, projektek, programok működtetése egyéb, térségi szereplők felelőssége (helyi közintézmények, vállalkozások, civil és nonprofit szervezetek stb.).

A lentebb részletezett, ágazati prioritásokhoz kapcsolódó alcélok esetében fontos kiemelni, hogy területfejlesztési szempontból, valamennyi (tervezett) intézkedés esetében az alábbi prioritások azonosíthatóak:

- már elhatározott fejlesztések zökkenőmentes végrehajtása,
- a szükséges, kapcsolódó fejlesztések elhelyezése a hosszútávú (konceptcionális) szempontok szerint optimális (földrajzi, ill. szakágazati) területre,
- a fejlesztések által keltett feszültségek (közlekedési, foglalkoztatási, turisztikai stb.) feloldása a szükséges intézkedésekkel,
- az átmeneti többletkapacitások csökkenő kihasználási igényéből származó további fejlesztések elhatározása, ütemezése, területi vonatkozásainak kidolgozása, a Stratégiai Program megvalósítása során.

4.1. Infrastruktúrafejlesztés

Megállapítható, hogy az infrastruktúrához, mint prioritáshoz, azon tényezők kapcsolhatóak, melyek nem integráns részei a termelési-gyártási folyamatoknak, azonban a gazdaság (fenntartható) fejlesztéséhez kifejezetten szükségesek, közvetve befolyásolják annak sikerességét. Valamennyi, jelen stratégiában szereplő intézkedés eredményes és hatékony megvalósítása érdekében elkerülhetetlen a szükséges háttérfeltételek biztosítása, azaz a helyi közlekedési és közmű-infrastruktúra fejlesztése, a KDMKT erősítéséhez kapcsolódó programok teremtette kihívások és lehetőségek kihasználása, illetve a Kiemelt Térség harmonikusabb működése érdekében.

A KDMKT jelenlegi helyzetképe – mint oly sok területen – az infrastruktúra fejlettsége kapcsán is rendkívül heterogén képet mutat. A legjelentősebb infrastrukturális erőforrásként az állami közutak, ill. az önkormányzati tulajdonban lévő utak azonosíthatóak, melyek többségükben mellékút kategóriába esnek, mivel az autópálya, ill. autóút-ellátottság jelenleg igen alacsony a KDMKT-ben. Ezen a területen alapvető fejlesztések indokoltak,

melyekről már az OTTrT is rendelkezik. A Térség legfontosabb közútjairól a helyzetelemzés ad részletes ismertetést.

Turisztikai és tervezett életszínvonal-növekedési szempontokat figyelembe véve alapvető fontosságú a földutak szilárd burkolattal történő befedése, a kistelepülések közötti közlekedés, ill. a felszíni vizek megközelíthetőségének biztosítása érdekében. Szintén kiemelt jelentőségű továbbá a kerékpárhálózat bővítése, és a meglévő vasúthálózat felújítása, rekonstrukciója. Mindezen felül a KDMKT infrastruktúra-fejlesztési törekvéseinek keretében középtávon, térségi kikötő- és repülőtér-fejlesztési programok valósulnak meg.

A fentiek mellett fontos stratégiai szinten megemlíteni a szennyvízelvezetés és – tisztításhoz, csapadékvíz-gazdálkodáshoz, valamint az ivóvízhálózat korszerűsítéséhez kapcsolódó fejlesztési igényeket, kiegészítve a települések közös együttműködésében a csapadékvíz megtartásával, gyűjtésével, közös vízgazdálkodással. A KDMKT területére tervezett fejlesztések megvalósítása valamennyi földrajzi (rész)egységben jelentős kapacitásigény-növekedéssel jár a szennyvíz-kezeléshez, illetve ivóvíz-ellátottsághoz kapcsolódóan, mely a meglévő hálózatok fejlesztését és a technológiai megoldások korszerűsítését, innovatív megközelítését indukálja.

Zöldinfrastruktúra-fejlesztési igényként merül fel a térségben a Duna holtágainak revitalizációja, vízminőségi állapotának javítása, biológiai sokféleség megőrzése, élő vízi utak kialakítása az ökoszisztéma, valamint a megfelelő ökológiai állapot fenntartásával. Az elmúlt évek eutrofizációs folyamatai miatt szükségessé vált a holtágak medrének kotrása, partvédelem kialakítása.

4.1.1. A kapcsolódó alcélok

- A paksi beruházás térségre gyakorolt hatásait kezelő infrastrukturális fejlesztések, az agglomerációs kör kiszélesítésével.
- A Térségen belüli mobilitást lehetővé tevő alapozó és emeltszintű fejlesztések megvalósítása, az egyes települések (területi részegységek) elérési idejének csökkentésével, a kerékpár-, vasút- és közúthálózat fejlesztésével, minőségének javításával, többek között a kelet-nyugat irányú mobilizáció támogatásán, ill. a strukturált forgalomszabályozás megvalósításán keresztül.

- A Kiemelt Térség és a külső területek kapcsolódásának javítása, kikötő- és repülőtér-fejlesztéssel támogatva.
- Térségi közműfejlesztések.
- Élő vízi utak zöldinfrastruktúra-fejlesztés keretében történő kialakítása.
- Holtágak revitalizációja, élővilágának megőrzése.
- Befektetés-ösztönzésre alkalmas területek/telkek kialakítása a perifériaterületeken.
- Az infrastrukturális fejlesztésekhez kapcsolódóan kiemelt figyelmet szükséges fordítani az akadálymentesség biztosítására, valamennyi alcél esetében.
- Élővízi utak zöldinfrastruktúra-fejlesztés keretében történő kialakítása.

4.1.2. Eredményességi mutatók megnevezése

Mutató megnevezése	Célérték	Adatforrás
Felújított, folyamatos jelleggel karbantartott és újonnan épített közutak/-szakaszok hossza (km)	növekedés	helyi (önkormányzati) adatbázis, TEIR, Magyar Közút nyilvántartása
Felújított, karbantartott és újonnan épített kerékpárutak hossza (km)	növekedés	helyi (önkormányzati) adatbázis, TEIR, Magyar Közút nyilvántartása
Felújított, karbantartott és újonnan épített vasútvonalak hossza (km)	növekedés	helyi (önkormányzati) adatbázis, TEIR
Térségi szennyvíz-tisztító telepek száma	növekedés	KSH, TEIR

Okos rendszerek kiépítésével érintett települések száma		helyi adatbázis, monitoringrendszer
Szennyvíz-tisztítás és -elvezetés tematikájú mintaprojektek száma	15-20 db	monitoringrendszer
Ivóvíz-rendszerek kiépítése tematikájú mintaprojektek száma	6 db	monitoringrendszer
Kiépített csapadékvíz-elvezető rendszerek száma	növekedés	TEIR, KSH, helyi adatbázis
Iszapkotrással érintett területek nagysága	növekedés	
Revitalizációval érintett területek nagysága	növekedés	TEIR, KSH
Kikötőfejlesztéssel érintett települések száma	1 db	TEIR
Repülőtér-fejlesztéssel érintett települések száma	1 db	TEIR

4.1.3. A tervezett intézkedések közvetlen és közvetett célcsoportjai

Települési és megyei önkormányzatok, vízgazdálkodással és közlekedésfejlesztéssel foglalkozó szervezetek, közműszolgáltató szervezetek, Magyar Közút Nonprofit Zrt., Országos Vízügyi Főigazgatóság, NIF Zrt., a térség érintett lakossága és gazdasági szereplői, MÁV Zrt.,

magánszemélyek, környezetvédelemmel és prevencióval foglalkozó civil szervezetek, állami vagy önkormányzati többségi tulajdonban lévő gazdasági társaságok.

4.1.4. A tervezett intézkedésekhez kapcsolódó, potenciálisan igénybe vehető források megnevezése

- **KEHOP-2.1.3.**

- Közép-Duna Menti Kiemelt Térség víziközmű fejlesztésének előkészítése. KEHOP ÉFK-ban (Éves Fejlesztési Keretben) nevesítésre került projekt (1084/2016. (II.29.) Korm. határozat): Közép-Duna Menti Kiemelt térség víziközmű fejlesztésének előkészítése, 1.5 Mrd Ft keretösszeggel.

A hazai költségvetési források mellett további potenciális forráslehetőségek, melyekbe beilleszthetők a KDMKT Infrastruktúra intézkedés alcéljai:

- **KEHOP Plusz**

- Elektromos mobilitás, töltőpontok fejlesztése, közlekedés-zöldítés
- 1. prioritási tengely: Vízgazdálkodás, katasztrófakockázat csökkentés
- 2. prioritási tengely: Körforgásos gazdasági rendszerek és fenntarthatóság

- **IKOP Plusz**

- 3. prioritási tengelye: Fenntarthatóbb és biztonságosabb közúti mobilitás részeként gyorsforgalmi és 1-3. számjegyű főutak, valamint EuroVelo kerékpárutak fejlesztéseit, közlekedésbiztonsági és egyéb (pl. zajárnyékoló falak, e-töltők) beruházásokat.

- **TOP Plusz**

- 1. prioritási tengely: Versenyképes megye - *1.2 Településfejlesztés, települési szolgáltatások támogatása*
Helyi közlekedési infrastruktúra és szolgáltatások fejlesztése

- **Helyreállítási és Rezilienciaépítési Eszköz (RRF) alábbi komponensei**

- közlekedés
- vízgazdálkodás

- **A Duna Transznacionális Program (DTP)**

- 3. prioritás
 - Jobban összekapcsolt és energiatudatos Duna Régió

- Környezetbarát és biztonságos közlekedési rendszerek, városok és vidéki települések kiegyensúlyozott megközelíthetőségének támogatása

4.1.5. A tervezett intézkedésterületek, ill. kapcsolódó intézkedések részletes bemutatása

Térségi közlekedési feltételek javítása

1. Úthálózat karbantartása, fejlesztése, bővítése, szabályozott forgalmú, biztonságos közlekedés feltételeinek megteremtése

A Magyarország és egyes Kiemelt Térségeinek területrendezési tervéről rendelkező 2018. évi CXXXIX. törvény a Térség nagytérségi közúti közlekedési hálózatát jórészt megfelelőnek ítéli meg, mindössze három lényeges fejlesztéssel számol. Az egyik az M9-es autópálya kiépítése, amely a Térség déli határán húzódva a belső kohézió erősítésében csak kisebb szerepet játszhat majd, ugyanakkor fontos a szekszárdi híd hálózati hatásainak szétoztásában. A másik két tervezet ugyanakkor nagyobb regionális hatású lesz, az egyik a Paks–Foktő közti híd (512-es út), amely Paks és Kalocsa, illetve hinterlandjaik összekötését fogja segíteni, egyben bevonva ezzel a harmadik tervezett fejlesztést, Kalocsa és Kecel közvetlen főúti összekötését is. Számba veendő egy negyedik terv is, amely érinti a Térséget (Soltvadkert–Kiskunmajsa), azonban ennek peremi fekvésénél fogva kifelé lesz csak szerepe. Kisebb léptékű, de helyi szinten fontos fejlesztés az eddigieken túlmenően, hogy az 51-es út Kalocsa északi elkerülőtől (5122 j. út. a későbbi 512. sz. főút Paks felé) az M9-es gyorsforgalmi útig terjedő szakaszán útkorszerűsítést hajtanak végre és előkészítik a kerékpárút kialakítását is.

A fentiek mellett fontos megjegyezni, hogy a kisebb, a Kiemelt Térség keleti, ill. nyugati felén elhelyezkedő települések elérése kapcsán kiemelt problémát jelentenek a mellékutak kapacitásbeli hiányosságai, ill. az a tény, hogy szélességük sok esetben nem éri el a jogszabályban rögzített minimumot sem. Több közút minősége jelentősen leromlott az elmúlt évtizedekben, így a térségi fejlesztések következtében várható, megnövekedett személy- és teherforgalmat nem lesznek képesek kezelni, jelenlegi állapotukban. Mind a biztonságos közlekedés, mind pedig a periférián található települések gyors és biztonságos elérése érdekében szükséges a jelenlegi úthálózat fejlesztése, ill. bővítése, mely igény az érintett három megyén belül, illetve azok területén átívelő közutak esetében egyaránt releváns.

Turisztikai és hivatásforgalmi okokból indokolt a (legtöbb esetben) önkormányzati tulajdonban lévő, a várható forgalomnövekedéssel érintett, külterületi földutak szilárd burkolattal való ellátása, mely intézkedés jelentősen képes hozzájárulni a települések elérési idejének csökkentéséhez, valamint a vízzel borított területek (potenciális vagy jelenlegi turisztikai attrakciók) megközelíthetőségének javításához.

Horizontális elemként kiemelt hangsúlyt kell kapnia a stratégiai célok és intézkedések között továbbá a forgalomszabályozásnak, mivel a megnövekedett személy- és áruszállítás, ill. teherforgalom által teremtett infrastrukturális igény kizárólag úgy elégíthető ki, hogy mindeközben ne veszélyeztesse a helyi lakosság életminőségének növekedését, ne terhelje túl a bel- és külterületi hálózatokat. Különösen fontos szempont ez a nagyberuházásokhoz kapcsolódóan, rövidtávon legfőképpen Pakson és közvetlen vonzáskörzetében.

Alapvető fontosságú kiemelni, hogy a KDMKT területén található települések belterületi útfelújítási és -karbantartási törekvései megyei hatáskörbe tartoznak, a KDMKT feladata ezen a területen is a külterületekhez kapcsolódó, települések elérésének biztosítását, ill. a Kiemelt Térségen kívüli területekkel való közvetlen kapcsolat megvalósítását lehetővé tévő úthálózatok fejlesztési igényeinek kielégítése.

A Közép-Duna menti térségben tervezett országos és helyi közúti, valamint vasúti felújítások és fejlesztések megvalósításáról szóló 1573/2018. (XI.15.) Korm. kormányhatározathoz kapcsolódó előterjesztésben összegzésre kerültek egyes térségi igények, a kormánydöntés végrehajtása - a fedezet rendelkezésre állásának ütemében - folyamatban van, egyes felújítási munkálatok befejeződtek, más felújítások és fejlesztések áthúzódnak a 2021-es és az azt követő évekre.

A határozat mellékletében foglalt útfelújítások, útfejlesztések az alábbiak (1. melléklet az 1573/2018. (XI. 15.) Korm. határozathoz):

A. Országos közutakat érintő felújítások:

1. 6231. jelű összekötő út Paks – megyehatár közötti szakasz felújítása,
2. 6232. jelű összekötő út felújítása,
3. 5111. jelű összekötő út felújítása,
4. 51162. jelű Gerjen bekötő út felújítása,
5. 5112. jelű összekötő út Dunaszentgyörgy – M6 autópálya közötti szakaszának felújítása,
6. 6236. jelű összekötő út felújítása,
7. 62137. jelű bekötő út felújítása,
8. 5106. jelű összekötő út Dunapataj–Foktő közötti szakasz felújítása,
9. 6233. jelű összekötő út 63. számú főút – Kölesd közötti szakaszának felújítása,
10. 5116. jelű összekötő út Tolna–Bogyiszló közötti szakasz felújítása,
11. 6317. jelű összekötő út Harc–Sárszentlőrinc közötti szakasz felújítása,

12. 6234. jelű összekötő út M6 autópálya – 6233. jelű összekötő út közötti szakasz felújítása,
13. 6316. jelű összekötő út felújítása,
14. 6319. jelű összekötő út felújítása,
15. 5301. jelű összekötő út Homokmégyi elágazó – Kalocsa közötti szakasz felújítása,
16. 5308. jelű összekötő út felújítása,
17. 55. számú főút Pörboly–Alsónyék közötti szakasz felújítása az 5513. és 5115. jelű összekötő utakkal együtt,
18. 6313. jelű összekötő út felújítása Kölesd-Gyönk között,
19. 5311. jelű összekötő út felújítása,
20. 5313. jelű összekötő út felújítása az 5311–53116. jelű összekötő utak között,
21. 53115. jelű bekötő út felújítása,
22. 53116. jelű bekötő út felújítása,
23. 53114. jelű bekötő út felújítása.

B. Országos közutakat érintő fejlesztések:

1. 6237. jelű M6 autópálya – 6. számú főút paksi összekötő út megvalósítása,
2. 6. számú főút négy nyomúsítás folytatása északi irányból a 6. számú főút 115+710 km szelvényig, a 6. számú
3. főút 115+710 km szelvényben körforgalmú csomópont kialakítással,
4. 51379. jelű Paks kikötőkhöz vezető út megvalósítása,
5. 6238. jelű Paks, nyugati elkerülő út megvalósítása (6. számú főút – 6232. jelű út – 6231. jelű út összekötése),
6. 5125. jelű Kalocsa nyugati elkerülő út (Foktő–Bátya) megvalósítása,
7. 5126. jelű Szekszárd elkerülő út megvalósítása,
8. 51. számú főút Kalocsa – M9 gyorsforgalmi út közötti, valamint a Kalocsa belterületi szakasz fejlesztése,
9. 51. számú főút fejlesztése M9 gyorsforgalmi út – Baja között, Sükösd és Érsekcsanád elkerülő út építésével,
10. 6317. jelű Sárszentlőrinc–Simontornya összekötő út fejlesztésből kimaradt szakaszainak megvalósítása,
11. 55. számú főút Baja–Pörboly közötti szakasz fejlesztése, párhuzamos kerékpárút építéssel,
12. 6239. jelű Györköny–Bikács közötti összekötő út megvalósítása,
13. 5127. jelű 6. számú főút – Bölske összekötő út megvalósítása, és a meglévő szakasz rekonstrukciója,
14. 6240. jelű Bikács–Németkér összekötő út Németkér–Kistapé közötti szakasz megvalósítása, valamint
15. a Kistapé–Bikács közötti meglévő út rekonstrukciója.

C. Helyi közutakat érintő fejlesztések:

1. Paks, Biritópuszta városrészt feltáró út fejlesztése a 6. számú főút – 6233. jelű összekötő út között,
2. Paks, északi városrész bekötése a 6231. jelű összekötő úthoz,
3. Kajdacs, Vörösmarty utca rekonstrukciója és a 63. számú főút között összekötő út megvalósítása,
4. 5301–53115. jelű mellék utak összekötése, új út építése,
5. 51. számú főút – Fajsz dél (TSz major) közötti összekötő út megvalósítása,
6. 5301. jelű mellékút – Szakmár közötti összekötő út megvalósítása,
7. 63. számú főút – Fácánkert közötti összekötő út megvalósítása.

A KDMKT kulcsszereplőinek feladata a felújításokhoz és fejlesztésekhez szükséges források időarányos biztosítása, a forgalomszabályozási törekvések koordinációja, a beruházások tervezett ütemezésével összehangolva.

2. Kerékpárút-hálózat fejlesztése, területi lefedettség javítása

A Közép-Duna Menti Kiemelt Térség fejlesztési koncepciójában kiemelt prioritásként szerepel a térségi kerékpárút-hálózatok korszerűsítése, bővítése, mind turisztikai, mind pedig egészségfejlesztési, -megőrzési céllal, a hivatásforgalmi szempontok figyelembevételével. Természetesen mindezek mellett a kerékpár-használat elterjesztése a Térség környezeti szempontok szerint fenntartható fejlesztését is támogatja.

A 2018. évi CXXXIX. törvény meghatározza a fejlesztendő kerékpárutak körét is, mely fejlesztés a Duna két oldala közti kapcsolat erősítésén túl a Budapesttel és a Balatonnal való összeköttetést is megteremtené. Fontos kiemelni továbbá, hogy a Térségen vezet keresztül az Eurovelo 6 (Alsó-Dunamente) nemzetközi kerékpárút, azonban a kapcsolódó infrastruktúra hiányos, ezért további fejlesztés szükséges. A már ismert és elfogadott fejlesztési irányok mentén Tolna megyében összesen 73 kilométer kerékpárút áll tervezés alatt. Ennek túlnyomó része, 54 kilométernyi bicikliút a Kiemelt Térség területét érinti (tervezés alatt áll például a Siófok-Pécs turisztikai kerékpárút is, Tamási érintésével). Fejér megyében összesen 118,5 kilométernyi megépítendő kerékpárút van tervben a közeljövőre nézve, de ebből mindössze 1,5 kilométer érinti a Kiemelt Térséget, Cece nagyközség környékén. Bács-Kiskun megyében 134,2 kilométer hosszú kerékpárút-építésről született döntés, ebből 32 kilométer érinti a Kiemelt Térséget, Kalocsa és Hajós, valamint Hajós és Kecel között.

Kiemelt Térségi szinten a fentiek az alábbi (tervezett) intézkedéseket takarják, ill. indokolják:

- A kerékpárút-hálózat fejlesztéséhez szükséges források időarányos biztosítása, a forgalomszabályozási törekvések elősegítése a térségi nagyberuházások tervezett ütemezésével összhangban.
- A kerékpáros- és vízi turisztikai lehetőségek összehangolását célzó fejlesztések támogatása, szemléletformáló, kerékpáros közlekedést népszerűsítő programok kidolgozása és megvalósítása.
- Bor-és gasztroturizmus elősegítése turisztikai célú kerékpárútvonalak kiépítésével.

3. Vasúthálózat bővítése, korszerűsítése

A kiemelt térségi vasúthálózat jelenlegi állapotát és kiépítettségét a KDMKT helyzetelemzése részletesen bemutatja. A Térségen keresztülhaladó személy- és/vagy teherszállításra alkalmas vasútvonalak többnyire képesek kiszolgálni a térségi igényeket, azonban megállapítható, hogy a pályaállapot több vonal esetében is jelentős mértékben fejlesztésre szorul, a jelenlegi sebességhatárolások jövőbeni feloldása érdekében. A területi lefedettség tekintetében jól látható, hogy a korábbi vonalak felszedése (pl. Dunaföldvár-Solt között) ellehetlenítette például Baja elérését Budapest irányából, a Dunán keresztül. A tervezett hídépítés ezen a területen is kiemelt előrelépést jelenthet, különösen annak figyelembevételével, hogy a Térség területére tervezett nagyberuházások (többek között a Paksi Atomerőmű bővítése) miatt a teherforgalom növekedése várható, mely tendencia új vonalak lefektetését, illetve a jelenlegi pályák folyamatos karbantartását teszi indokolttá.

Ezen az intézkedésterületen kifejezetten indokolt lenne továbbá (az elérési idő csökkentése érdekében) a KDMKT nyugati és keleti részterületeinek bekapcsolása a vasúti közlekedésbe.

Kiemelt Térségi szinten a fentiek az alábbi (tervezett) intézkedéseket takarják, ill. indokolják:

- Igény esetén a személy- és teherszállításra alkalmas vasútvonalak/-hálózatok esetleges bővítése, az ipari parki fejlesztések figyelembevételével.
- A Térség területére eső, meglévő pályaszakaszok folyamatos karbantartása, terhelhetőség és zajvédelem biztosítása, kapcsolódó együttműködések erősítése.

A Közép-Duna menti térségben tervezett országos és helyi közúti, valamint vasúti felújítások és fejlesztések megvalósításáról szóló 1573/2018. (XI.15.) Korm. kormányhatározathoz kapcsolódó előterjesztésben összegzésre kerültek egyes térségi igények, egyes felújítási munkálatok befejeződtek.

A határozat mellékletében foglalt vasúti felújítások az alábbiak (1. melléklet az 1573/2018. (XI. 15.) Korm. határozathoz):

Felújítással, fejlesztéssel érintett vasútvonalak:

1. 5. számú, 82 km hosszú Komárom–Székesfehérvár vasútvonal,
2. 42. számú, 78 km hosszú Pusztaszabolcs–Dunaújváros–Mezőfalva–Paks vasútvonal,
3. 43. számú, 21 km hosszú Rétszilas–Mezőfalva vasútvonal,
4. 44. számú, 30 km hosszú Székesfehérvár–Pusztaszabolcs vasútvonal,
5. 45. számú, 30 km hosszú Börgönd–Sárbogárd vasútvonal.

4. Kikötő- és repülőtér-fejlesztés a KDMKT területén

A hazai vízi közlekedési hálózat legfontosabb eleme a Duna, mely a Közép-Duna Menti Kiemelt Térség fejlesztési koncepciójában is kiemelt jelentőséggel bír, mind az Infrastruktúra-fejlesztési, mind pedig az Innováció és környezetbarát (zöld) fejlesztési, ill. Gazdaságfejlesztési ágazati prioritásokhoz kapcsolódóan. A vízi közlekedés és vízi áruszállítás - más közlekedési módokhoz képest - számos környezeti előnyt, ill. jónéhány költséghatékonysági szempontot is magában hordoz. A hazai vízi utak kihasználtságáról elmondható, hogy a bennük rejlő potenciálhoz képest jelenleg alacsonynak minősül, a Duna magyarországi szakaszának tehát a kapacitása jóval nagyobb, mint a jelenlegi kihasználtsága. (Ez a mintázat európai szinten is megfigyelhető). A fentiek alapján megállapítható, hogy a belvízi áruszállítás nagysága és részaránya jelentősen növelhető lenne a hajózás feltételeinek javításával. Ennek teljesüléséhez elengedhetetlen a multimodalitás fokozása, a vízi közlekedési hálózatra való jobb csatlakozás, valamint a közlekedési csomópontok – mint a belvízi kikötők is – korszerűsítése, infrastrukturális fejlesztése, illeszkedve az Országos Kikötőfejlesztési Főterv stratégiai céljaihoz. A tervezett fejlesztés (paks-gerjéni kikötő fejlesztése) hozzájárul a KDMKT Fejlesztési Koncepcióban rögzített célok eléréséhez, mivel környezetterhelés csökkentését célzó beavatkozásként képes ösztönözni a kiemelt térségi beruházásokat, ill. a vállalkozásfejlesztéshez tartozó intézkedések eredményes megvalósulását, a térségi nagyberuházásokhoz kapcsolódóan. Ennek oka, hogy az új kikötő közvetlen közelében több ipari park is megtalálható, melyek célzott fejlesztése szintén kiemelt térségi feladat.

Szintén infrastruktúra- és gazdaságfejlesztési célok mentén indokolt az ősényi repülőtér fejlesztése, a sport- és oktatórepüléshez kapcsolódó funkciók mellett a gazdasági és turisztikai szerepvállalás erősítése érdekében. Jelenleg a repülőtér használhatósága nagyban függ az időjárási viszonyoktól, ezen faktor kiküszöbölése kizárólag fejlesztés útján lehetséges. A Kiemelt Térségben található repülőtér szilárd burkolatú pályáinak megépítésével lehetővé válik továbbá a személy- (menedzsment és beszállítók fogadása) és áruszállítás a Paks II beruházáshoz kapcsolódóan is, továbbá megvalósul térségi szinten a nagyvárosok (Szekszárd, Paks) bekapcsolása Európa gazdasági vérkeringésébe, beruházásösztönzési és turisztikai (gyógy-, wellness-, bor- és vadászati turizmus) célok mentén. Kiemelt jelentőséggel bírnak – a fejlesztés kiegészítő elemeként – a lakosságot tájékoztató, szemléletformáló kommunikációs tevékenységek is.

Kiemelt Térségi szinten a fentiek az alábbi (tervezett) intézkedéseket takarják, ill. indokolják:

- Új kikötő létesítése Paks-Gerjen területén, az ipari parki hálózat létrehozásához és fejlesztéséhez kapcsolódóan, logisztikai (és iparfejlesztési) célok mentén.
- Kiegészítő elemként jelenik meg: közúti és vasúti kapcsolatok fejlesztése, közműfejlesztés.
- Az öcsényi repülőtér fejlesztése, infrastruktúra- és gazdaságfejlesztési célok mentén, az oktatási, gazdasági funkció erősítése és Szekszárd, ill. Paks gyorsabb elérhetősége érdekében.
- Kiegészítő elemként jelennek meg továbbá: kommunikációs, jogi és beszerzési feladatok (a működtetéshez szükséges eszközállomány biztosítása érdekében, ill. a biztonsági szempontok figyelembevételével).

Vízgazdálkodással összefüggő fejlesztések

1. Csapadékvíz elvezetése, visszatartása, víztározók építése. Szennyvízelvezetés, -tisztítás, szennyvízhálózat felújítása. Ivóvízhálózat karbantartása, fejlesztése; a csapadékvíz egyéb felhasználása, természetes visszatartása, a csapadékvízzel való hosszabb távú gazdálkodás feladatai. Átfogó fejlesztési projektek megvalósítása.

A Közép-Duna Menti Kiemelt Térség kommunális infrastruktúra-ellátottsága ágazatonként és a Térségen belül eltérő. Ebben a fejezetben az ivó- és szennyvízhálózattal, valamint a csapadékvíz-elvezetéssel kapcsolatos stratégiai fontosságú intézkedéseket indokoljuk és részletezzük, míg az energiaellátás és a hulladékkezelés a Stratégiai Program környezetbarát (zöld) fejlesztéshez kapcsolódó prioritásai között kerül bemutatásra.

Összességében megállapítható, hogy a Kiemelt Térség ivóvíz-ellátottsága közel az országos átlag szintjén mozog (95%, ami 7000 olyan lakost jelent, aki nincsen bekapcsolva jelenleg a hálózatba), ez alól kizárólag a Tamási járás jelent kivételt. Itt a vízfogyasztás átlag alatti, a rendkívül rossz vízminőség miatt, melynek orvoslása érdekében a Tolna Megyei Kormányhivatal 2016-ban célzott programot indított. A KDMKT szempontjából ez egy valódi mintaprojektnek tekinthető. Habár 16 településen 100%-os a lefedettség, az átlagosnál

alacsonyabb ellátottság volt jellemző Szekszárd és Kiskőrös környékén, a Tamási járás keleti részén, továbbá a Fejér megyei településeken. Mucsin, Alapon, Medinában, Daruszentmiklóson, Gyönkön és Alsószentivánon a 80 százalékot sem érte el a mutató értéke. Fontos kiemelni, hogy a hálózat állapota több helyen kritikus, az amortizáció a szolgáltatás biztonságát veszélyeztető mértékű. A legkritikusabb területek ismertek, ezeket a helyzetelemzés részletesen bemutatja (pl. Kalocsa környéke).

Az ivóvíz-ellátottság szintjénél sokkal aggasztóbb képet mutat a szennyvíz-elvezetéshez szükséges feltételek megteremtettsége (jelenleg 44 településen ez egyáltalán nem tekinthető megoldottnak, ez a Kiemelt Térség településeinek közel fele), a 2014-2018 közötti fejlesztések ellenére, melynek köszönhetően 214 km új közcsatorna-hálózat épült ki, több térségi település bekapcsolásával. Megállapítható továbbá, hogy nincs olyan település a Térségben, melyen a közcsatorna-lefedettség 100%-os lenne, ez az arány térségi szinten is elmarad az országos átlagtól (kivételt képeznek ez alól a Duna-menti települések, ill. néhány nagyobb város). A közcsatorna-hálózat hiánya kizárólag községeket érint, azok közül is elsősorban a kisebb lélekszámúakat. Közműves szennyvíztisztító telepek 33 településen működnek a Térségben, közülük a legnagyobb kapacitású a szekszárdi. Ezek számának növelése az OFTK ismeretében is indokolt, mely kitér a szennyvíziszap, ill. a szennyvíz tisztítást követő újrahasznosításának fontosságára.

Mérsékeltен száraz térségként a KDMKT területén évente 530–650 mm csapadék esik. A síkvidéki területeken ez a mennyiség belvízkárokat okoz, melyhez még hozzájárul a térségi közutak vízelvezető-képességének alacsony szintje is.

Kiemelt Térségi szinten a fentiek az alábbi (tervezett) intézkedéseket takarják, ill. indokolják:

- A Térség jelenlegi vízgazdálkodási projektjeinek elemzése, fejlesztési igényeket integráló cselekvési terv kidolgozása.
- Integrált települési csapadékvíz-gazdálkodás, illetve a természetes vízmegtartó megoldások (lásd: LIFE-MICCAC projekt) előnyben részesítése.
- Közép-Duna Menti Kiemelt Térség csatornázatlan településein közüzemi szennyvízelvezetés és -tisztítás projektek előkészítése és megvalósítása.
- Térségi szennyvíziszap kezelési és hasznosítási terv készítése.
- Kiemelt térségi ivóvízellátó-rendszerek fejlesztéséhez kapcsolódó, vízminőség-javító intézkedések megvalósítása, hálózatrekonstrukció.

- A meglévő és fejlesztendő ivóvíz- és szennyvízelvezető rendszerek optimalizálása, távfelügyelet kiépítése, energia optimalizáció, okos rendszer telepítése.

2. Holtágak revitalizációjával kapcsolatos zöldinfrastruktúra fejlesztések

Általánosságban elmondható, hogy a holtágakon felgyülemlett iszapréteg egy bizonyos vastagság elérése esetén olyan nagy mennyiségű tápanyagot raktároz, mely a víztestbe kerülve problémákat okozhat. A fenéküledéken található szervesanyag és egyéb tápanyagok eutrofizációs jelenségeket válthatnak ki. Mindez indokoltá teszi az iszap kotrását, eltávolítását.

A Holt-Sió jelenleg mintegy 25 ha terjedelmű horgászterület, számos halfajta élőhelye: ponty, amur, süllő, csuka, balin, keszegfélék, ezüstkárász, harcsa, angolna. Bejárhatósága csónakkal lehetséges. Jelenleg igény mutatkozik a területen lévő élőhelyek állapotának javulása, és a partján lévő ártéri erdő biológiai sokféleségének gazdagítása iránt. A program keretében megvalósuló fejlesztések a holtág infrastruktúra-fejlesztését célozzák meg, a létfontosságú ökoszisztémák fenntarthatóságának sérelme nélkül. A projekt keretében cél a holtág járhatóvá tétele, mely közvetetten, hosszú távon használható aktív és ökoturisztikai célokra vízi- és horgászturizmus céllal. Az élő vízi út kialakítása során kikötőhelyek létesítése történik meg, melyek igazodnak a terület ökoszisztémájához, azt nem borítják fel. A holtág mederkotrása szintén szükségessé vált.

A Fadd-Dombori holtág vízrendszere összeköttetésben van a Tolnai holtág vízrendszerével. A két holtág között egy mesterséges csatorna, a Bartal-csatorna biztosít vízkormányzásra lehetőséget. A Fadd-Dombori Holt-Duna északi, legfelső szakasza erősen feliszapolódott, benádasodott, jelentős részén már nincs is meder. További zöldinfrastruktúra fejlesztéseket indokol az jelenség is, miszerint a mezőgazdasági területek túlzott nitrogén, foszfor bevitelének egy része a felszíni vizeken keresztül a befogadó Fadd-Dombori holtágba mosódott. Ennek következtében az eutrofizációs folyamatok felgyorsultak.

A faddi és tolnai Duna-holtágnál 2020-ban TOP-forrásból került megvalósításra az iszappal feltelt Bartal-csatorna kikotrása, mely a két holtág összekötését teszi lehetővé, valamint a vízpótlásukat biztosítja. 2021 tavaszáig tervezetten csónaklépcsők építésére kerül sor annak érdekében, hogy átjárhatóvá váljon a faddi és a tolnai Duna-holtág. A holtágak összekapcsolása

hosszú távon jó lehetőséget kínál a sportolók és a vízi túrázók számára. Ezzel párhuzamosan zajlik a Fadd-Dombori Holtág revitalizációja, melynek keretében sor kerül a holtág teljes felületének bioremedizációjára, valamint a partvédelem kiépítésére. A „faddi holtág és a Bartalcsatorna” projektek folytatásaként egy további zöldinfrastruktúra fejlesztéssel a tolnai holtág összekötésre kerül a Sióval, így egy hosszabb, élő vízi út jöhetne létre.

Kiemelt Térségi szinten a fentiek az alábbi (tervezett) intézkedéseket takarják, ill. indokolják:

- Holtágak, és azokat tápláló vízfolyamok medrének iszapkotrása, valamint az iszap mezőgazdasági hasznosításának vizsgálata, összhangban az agroökológiai szempontokkal.
- Élő vízi utak kialakítása, melynek során fókuszban van a területek ökoszisztémájának fenntartása, élővilágának megőrzése.

Egyéb infrastruktúra fejlesztések

Egyéb olyan települési és térségi infrastrukturális fejlesztések előkészítése, amelyekre az európai uniós települési, vagy vidékfejlesztési programok forrásai már nem tudnak elegendő fedezetet biztosítani. A térségi Fejlesztési Koncepció és Stratégiai Program számos olyan célt és igényt nevez meg a Kiemelt Térség nagyberuházásaihoz kapcsolódó fejlesztéseket illetően, melynek fedezetére feltehetően szükséges lesz az európai uniós forrásokat kiegészítendő egyéb finanszírozásra. Ennek oka, hogy a települési önkormányzatok az infrastruktúra-fejlesztésekre kiírt pályázati felhívásokra ütemezve tudják benyújtani támogatási igényüket. A pályázati dokumentumok elkészítése, sikeres pályázat esetén pedig a projektelőkészítés és -megvalósítás olyan mértékben és ütemben tud lezajlani, ahogyan a források rendelkezésre állnak. Továbbá a Kiemelt Térség nagyberuházásai húzóerőt jelentenek, és hatással vannak a Térség egyéb fejlesztéseire, kiemelten az infrastruktúra-fejlesztésekre. Az önkormányzatok által megvalósított összes, fontosabb fejlesztés időbeli csúszással valósulhatnak meg a nagyberuházásokhoz képest a pályázati folyamattól függően, illetve a megvalósítás nagyban függ a rendelkezésre álló források önkormányzatoknak megítélt támogatási összegétől. Fennáll annak a kockázata, hogy nem minden infrastruktúra-fejlesztés valósítható meg európai uniós forrásokból, vagy időben nem igazodik a Térség nagyberuházásaihoz. A leírtak miatt szükséges azoknak az infrastrukturális fejlesztési és projektigényeknek a megfogalmazása, melyek megvalósításához a települések igénybe vehetnek egyéb forrásokat.

Az intézkedés keretében megvalósítandó egyéb infrastruktúra-fejlesztésekhez tartoznak az alábbi fejlesztések:

- A települési kerékpárutak, járdák, közterületek... stb. infrastrukturális szempontból történő előkészítése, ahol az európai uniós forrás igénybevétele nem lehetséges (önerőhiány, projektméret, vagy a programot terhelő túlzott mértékű igények miatt stb.), továbbá az ezekhez kapcsolódó projektelőkészítési feladatok.
- Egyéb, a Gazdaságfejlesztés, Innováció és környezetbarát (zöld) fejlesztés, Település- és intézményfejlesztés, valamint a Humánfejlesztés, mint ágazati, illetve a területi prioritások alá besorolásra került intézkedésekhez kapcsolódó infrastruktúra-fejlesztések, melyek sok esetben az adott program előkészítéséhez, ill. megvalósításának magas minőség szintjéhez és fenntarthatóságához kapcsolódnak.

4.2. Gazdaságfejlesztés

A Közép-Duna Menti Kiemelt Térség versenyképességének javítása kizárólag a helyi vállalkozási szektor fejlesztésén, a meglévő vállalkozások életképességének erősítésén, termelékenységük növelésén, fenntartható működésük feltételeinek biztosításán keresztül valósulhat meg. Jelenleg a Térségben a mikrovállalkozások képviseltetik magukat nagyobb arányban, ill. az őstermelők száma és aránya kiemelkedően magas, miközben a kis- és középvállalkozások, valamint a nagyvállalatok alacsonyan reprezentáltak. Cél és feladat tehát a mikroszintnél nagyobb szervezetek jelenlétének erősítése. Kiegészíthető ez a stratégiai célkitűzés annak figyelembevételével, hogy a térségi mezőgazdasági tevékenység mellett (főként növénytermesztés, állattenyésztés) az ipar szerepe a leghangsúlyosabb, különös tekintettel a feldolgozóiparra (azon belül a fémfeldolgozásra), ill. az építőiparra, mely területen az 50 főnél több munkavállalót foglalkoztató cégek többsége működik. Látható tehát, hogy ágazati szinten az ezen körön kívül eső területek erősítése kiemelten indokolt.

A térségi vállalkozások közel fele a szolgáltató szektorban tevékenykedik, azon belül is leginkább a kereskedelemben, valamint a gépjárműjavítás területén. Az említett ágakhoz kapcsolódó szaktudás és tapasztalat tehát a Térségben rendelkezésre áll, melyre alapozhatóak a jövőbeni fejlesztések. Fontos azonban kiemelni azt is, hogy a turizmus szerepe a KDMKT esetében jelentős fejlesztési igényt mutat, mind az előállított bruttó hozzáadott érték, mind pedig a foglalkoztatott munkavállalók arányának tekintetében. Hasonló képet mutat a kutatási-fejlesztési tevékenység jelenléte, mellyel vállalkozói oldalon is alig több, mint 40 cég foglalkozik. A fentiek mellett kimutatható, hogy a nagyvállalati tevékenység mindössze néhány cégre és 4 város területére összpontosul (Kiskőrös, Paks, Szekszárd, Kalocsa). Stratégiai cél tehát a területi lefedettség javítása, illetve a hazai és külföldi tulajdonú (multinacionális) nagyvállalatok térségi jelenlétének erősítése is.

Fontos szempont továbbá a helyi vállalkozások fejlesztéseinek támogatása, a térségi nagyberuházás teremtette lehetőségek kihasználása és a KDMKT versenyképességének erősítése érdekében, különös tekintettel a KKV-kra. A gazdaság fejlesztése a vállalkozások technológiájának fejlesztésével, termékfejlesztésének erősítésével, a gazdasági társaságok együttműködéseivel, illetve a gazdasági termelés bővítésének ösztönzésével valósítható meg.

A koronavírus-fertőzés (COVID-19) globális, járványszintű elterjedése felhívta a figyelmet arra, hogy a biztonságos élelmiszerellátás fenntartása kulcsfontosságú. A járvány alatt a nagy kapacitású ellátási láncoknak és a gazdálkodóknak köszönhetően az élelmiszer-ellátás

hazánkban biztosított volt ugyan, azonban a logisztikai nehézségek kezelésére várhatóan hosszú távon igény mutatkozik, hiszen a veszélyhelyzet megmutatta, hogy a szokásosnál csak jóval nehezebben tudtak mozogni az áruk, így a helyben termelt élelmiszer térségen belüli tárolásának elősegítése rendkívül fontos.

A Térség gazdaságában – a fentiek mellett - lényeges szerepet tölt be a mezőgazdaság, ahogyan azt mind a bruttó hozzáadott érték nemzetgazdasági ágak szerinti megoszlása, mind vállalkozások és az őstermelők száma is mutatja. A Crefoport alapján a Térségbeli vállalkozásoknak 7,1 százaléka mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászati besorolású főtevékenységet végez. A vállalkozások mellett magas az őstermelői igazolvánnyal rendelkező mezőgazdasági termelők száma is: 2019-ben ez 12 310 főt jelentett. A mezőgazdaság alapvető feladata a lakosság ellátása élelmiszerrel, illetve az élelmiszeripar ellátása nyersanyaggal.

4.2.1. A kapcsolódó alcélok

- A beruházás térségi hasznosulását segítő gazdasági fejlesztések a vállalkozásalapítás ösztönzésével, működést segítő kedvezmények, programok kihasználásával.
- A helyi gazdaság jövedelemtermelő képességét erősítő, ill. a helyi szolgáltatások körét bővítő és minőségét javító fejlesztések.
- Az ételmezés-ellátás biztonságát célzó, a helyi termékek piacra jutását támogató fejlesztések.
- A vidéki életmódot vonzóvá tévő programok, fejlesztések (közösségépítő és szemléletformáló események, nyílt napok, vásárok stb.).
- Turisztikai fejlesztések (helyi attrakciók, fürdők, szálláshelyek fejlesztése, víziturizmus)
- A KDMKT területén működő szervezetek szektorközi együttműködéseinek támogatása (pl. civil szervezet és helyi érdekeltiségű KKV, nagyvállalat együttműködésének előmozdítása, hubok létrehozása).
- Tudástranszfer támogatása, a KDMKT központi szereplőinek részvételével, koordinációjával.
- Az országos, ill. nemzetközi gazdasági szerepvállalást erősítő fejlesztések (pl. nemzetközi projektek generálásán, megvalósításán keresztül).

- Beszállítóvá válás támogatása a KDMKT-n kívüli értékesítés, szállítás erősítésére.
- Vállalkozások munkahely-, ill. munkaerő-megtartó képességének támogatása, fejlesztése.
- Kézimunkát kiváltó gépesítés ösztönzése, a felszabaduló munkaerő szektorközi „átirányításával”, átképzésével.
- Online piactér kialakítása és működtetése a helyi termékek értékesítésének támogatásával, rövid ellátási láncba kapcsolásával.
- A koncentrált beruházási projektek rejtett lehetőségeinek kihasználása, mezőgazdasági és egyéb, gazdaságfejlesztési célok mentén.

4.2.2. Eredményességi mutatók megnevezése

Mutató megnevezése	Célérték	Adatforrás
Ipari Parki Hálózat, tagok száma	1 hálózat, minimum 4 taggal	helyi adatbázis, www.kormany.hu
Ipari Hálózati Koncepció	1 db	monitoringrendszer
A térségi iparterületek számának és kihasználtságának növekedése, logisztikai szolgáltatások fejlesztése	növekedés	helyi adatbázis
Újonnan épített vállalkozói telephelyek, irodák (négyzetméter)	25.000	monitoringrendszer, helyi adatbázis
Hűtőház-fejlesztéshez kapcsolódó projektek	1 db	monitoringrendszer
Technológiai és Társadalmi Innovációs Hub, ill. a csatlakozó tagok száma	1 hub, minimum 30 taggal	helyi adatbázis
KDMKT Társadalmi Vállalkozás Stratégia + adatbázis	1 db	monitoringrendszer
Szociális gazdasági mintaprojektek megvalósítása	3 db	monitoringrendszer

Termelői Vásártérhálózat	1 hálózat, minimum 20 taggal	helyi adatbázis, www.nak.hu
Online piactér létrehozása és működtetése	1 db	monitoringrendszer
Helyi termelők száma és árbevétele	növekedés	helyi adatbázis
Térségi Beruházás-ösztönzési Program	1 db	monitoringrendszer
Komplex Beszállító-támogató Program	1 db	monitoringrendszer
K+F-tényleges létszám, fő (megyei szintű adat)	növekedés	KSH (megyei)
Kereskedelmi/turisztikai szálláshelyek kiadható férőhelyeinek száma	növekedés	programregisztráció/monitoringrendszer, KSH (megyei)
Szálláshely-kapacitás kihasználtsága, éves viszonylatban	80%	KSH, monitoringrendszer
Fejlesztéssel érintett gyógyfürdők száma	7 db	monitoringrendszer
Tematikus Látogató és Élményközpontok létrehozása	2 db	helyi adatbázis
Közép-Duna Menti Turisztikai Menedzsment Rendszer kidolgozása	1 db	monitoringrendszer
Agrárlogisztikai Központ kialakítása	1 db	monitoringrendszer
Borászati temperált tároló létesítése	5 db	monitoringrendszer
Öntözési közösségek létrehozása	20 db	monitoringrendszer

4.2.3. A tervezett intézkedések közvetlen és közvetett célcsoportjai

Ipari Park tulajdonos szervezetek, Megyei Vállalkozásfejlesztési Alapítványok (Tolna, Bács-Kiskun, Fejér), Kamarák, KKV-k, civil szervezetek, őstermelők, önkormányzatok, közművelődési intézmények, sportszolgáltatást végző vállalkozások, egyházak, szállásszolgáltatást nyújtó vállalkozások, szervezetek, helyi TDM szervezetek, állami vagy

önkormányzati többségi tulajdonban lévő gazdasági társaságok, Magyar Turizmus Zrt. és azon intézményi társulások, melyek megjelennek potenciális foglalkoztatóként a Kiemelt Térségben.

4.2.4. A tervezett intézkedésekhez kapcsolódó, potenciálisan igénybe vehető források megnevezése

- **MAHOP Plusz**

- Az akvakultúra-ágazati vállalkozások, különösen a kis- és középvállalkozások versenyképességének és életképességének fokozása.

- **GINOP Plusz**

- A kis- és középvállalkozások termelékenységének növelése; A turisztikai szolgáltatások minőségének fejlesztése.

- **TOP Plusz**

- 1. prioritási tengely: Versenyképes megye

Helyi gazdaságfejlesztés támogatása

- Az intézkedés az alábbi beavatkozásokat tartalmazza:
 - Üzleti infrastruktúra és szolgáltatások fejlesztése
 - Helyi turisztikai fejlesztések

- **TOP Plusz**

- 3. prioritási tengely: Turizmus, helyi turisztikai fejlesztések

A prioritás az alábbi beavatkozásokat tartalmazza:

- helyi, térségi jelentőségű, turisztikai vonzerőt képező kulturális, épített, természeti örökség turisztikai hasznosítása, fejlesztése
- kulturális látványosságok, aktív- és ökoturisztikai fejlesztések
- helyi jelentőségű, turisztikai célú kerékpárutak

- **KEHOP Plusz**

- 2. prioritási tengely: Körforgásos gazdasági rendszerek és fenntarthatóság

- **Helyreállítási és Rezilienciaépítési Eszköz (RRF) alábbi komponensei:**

- Digitalizáció
- Körforgásos gazdálkodás

- **Interreg Programok**

- **LIFE Program**
- **Európai Horizont**

4.2.5. A tervezett intézkedésterületek, ill. kapcsolódó intézkedések részletes bemutatása

Ipari parki hálózatok kiépítése, fejlesztése

1. Ipari parkok létrehozása, meglévő iparterületek fejlesztése, az elérhető logisztikai és egyéb szolgáltatások körének, ill. az irodai/vállalati telephelyi kapacitások bővítésével.

A fejlett ipari alpinfrastruktúra alapvető feltétele a Térségi gazdaságfejlesztési törekvések sikerességének, a tőke bevonzásának, a vállalati betelepülési hajlandóság növelésének. A fejlesztési koncepció megvalósításának, ill. a már stabilan előre jelezhető Paks II beruházás eredményeképpen a Kiemelt Térségben tevékenykedő vállalkozások száma stabil növekedésnek indul az elkövetkező években, melyek egy része magában az építési-kivitelezési munkában, míg másik része a kapcsolódó szolgáltatások biztosításában működik majd közre. Ezen vállalkozások igényeit a jelenlegi infrastruktúra nem, vagy csak korlátozott mértékben tudja kielégíteni, ezért indokolt új ipari parki, logisztikai, telephelyi szolgáltatások hálózatának kiépítése.

A stratégiai célú intézkedések megvalósítása során első lépésben iparterületek fejlesztése történik, közművesítés és alap/kiszolgáló infrastruktúra létrehozásával, amit második lépésként egy térségi szintű ipari parki hálózat, szolgáltatási és inkubációs támogatási rendszer kialakítása követ. A térségben nagy kereslet mutatkozik bérbe vehető irodákra, raktározási és ipari tevékenység folytatására alkalmas csarnokingatlanokra. A térség ezen igényét több település bevonásával lehet megvalósítani, meglévő ipari ingatlanok felújításával vagy új ipari létesítmények üzembe helyezésével. A Paks-Gerjen útnak (5124. sz.), valamint a tervezett új Duna-hídhöz kapcsolódó 512. útnak köszönhetően a bevonni kívánt települések elérési ideje jelentősen csökken, így középtávon az érintett ipari területek hálózatba kapcsolása megvalósítható.

Kiemelt Térségi szinten a fentiek az alábbi (tervezett) intézkedéseket takarják, ill. indokolják:

- Ipari Hálózati Konceptió kidolgozása, a benne foglaltak végrehajtása. A Konceptió eredményeképpen Ipari Parki Hálózat jön létre a Közép-Duna Menti Kiemelt Térségben.
- Meglévő iparterületek felújítása, korszerűsítése, új területek kialakítása, különös tekintettel a meglévő és kialakítandó ipari parkokra (Szekszárd, Paks, Gerjen, Kalocsa). Az érintett területeken logisztikai csarnokok, irodák, ipari csarnokok jönnek létre, helyet adva az adott beruházáson dolgozó vállalkozásoknak és munkatársaiknak, valamint a kapcsolódó egészségügyi szolgáltatásoknak.
- Az Ipari Parki Hálózathoz kapcsolódó területeken szolgáltatásfejlesztési és inkubációs folyamatok lebonyolítása, térségi szinten.
- Az ipari létesítményekhez kapcsolódó fenntarthatósági terv elkészítése, mely a beruházások lezárását követően lehetővé teszi az épített infrastruktúra, ill. a kapcsolódó szolgáltatások utóhasznosítását, adott esetben funkcióváltást követően (logisztikai központok vagy tudományos és technológiai parkok létrehozása, egyéb vállalkozások betelepítése stb.).

2. Társadalmi és Technológiai Innovációs Hub létrehozása, ipari parki központtal, a kiemelt térségi vállalkozások és egyéb szereplők aktív részvételével.

A Közép-Duna Menti Kiemelt Térség fejlesztési koncepciójában több ízben bemutatásra került, hogy várhatóan miért lesz Paks és vonzáskörzete a térségi fejlődés kulcsszereplője, multiszektorális szinten. Fontos azonban kiemelni, hogy a technológiai, innováción alapuló fejlődés motorjaiként valamennyi ipari park azonosítható (Paks, Kalocsa, Szekszárd, Gerjen, Dusnok, Kiskörös), a kapcsolódó szolgáltatásokkal, háttérfeltételekkel és -erőforrásokkal együtt.

Ahhoz, hogy a technológiai, digitális jólléti és (egyéb, például társadalmi és gazdasági) innovációs folyamatok a teljes Kiemelt Térség területén elterjedjenek (és mindezt egy egységes, fenntartható szemlélet alapján tegyék), alapvető fontosságú, hogy az ezen folyamatokat generáló, egymást kiegészítő funkciókat betöltő, profitorientált vállalkozásokat, állami szereplőket, civil szervezeteket és informális közösségeket is egy, közös platformra tereljük. Mivel a társadalmi és technológiai innováció a generáláshoz szükséges erőforrások és kompetenciák tekintetében több hasonlóságot mutat, olyan program kidolgozása szükséges, mely egyaránt alkalmas a műszaki-technológiai, ill. a

társadalmi-közösségi gyakorlat megváltoztatására, mely elem kulcsfontosságú egy társadalmi-gazdasági paradigmaváltás kialakításához.

Kiemelten (társadalmilag és gazdaságilag) hasznos cél lehet a stratégiában szereplő Ipari Parki Hálózat és a Technológiai és Társadalmi Innovációs Hub térbeni összekapcsolása, azaz annak lehetővé tétele, hogy az érintett iparterületek irodái adják a Hub működésének infrastrukturális hátterét. Így nyílhat lehetősége a külső (állami és civil) tagoknak is bepillantást nyerni az ipari parkok működésébe, csökkentve a szektorok közötti távolságot, növelve a munkavállalási hajlandóságot a termelő, gyártó és szolgáltató iparban, a KDMKT területén. A Hub így nemcsak gazdaságfejlesztési és innovációs, hanem munkaerőpiac-fejlesztési funkciót is képes ellátni, középtávon.

Kiemelt Térségi szinten a fentiek az alábbi (tervezett) intézkedéseket takarják, ill. indokolják:

- A KDMKT jelenleg is működő klasztereinek és egyéb, együttműködésen alapuló platformjainak, fórumainak elemzése, a kiemelt térségi, ill. megyei szintű jógyakorlatok megismerése és az adaptációs lehetőségek elemzése, áttekintése érdekében.
- Innovációs Hub Stratégia kidolgozása.
- Tagtoborzás, a csatlakozási feltételek kidolgozása.
- Közösségi iroda („coworking”), ill. inkubátorház kialakítása az ipari parkok területén, mely a Hub működésének infrastrukturális hátterét adja.
- A Hub működési alapjainak lefektetése, workshopok, tréningek, konferenciák szervezése és lebonyolítása.
- A Hub projektgenerálási tevékenységet is végez, a KDMKT fejlesztési koncepciójához kapcsolódóan.
- Az Innovációs Hub ágazati innovációösztönző és tudástranszfer-támogató szerepének megalapozása és erősítése, valamint az erre épülő külső és belső (a KDMKT szempontjából) kommunikáció részleteinek kidolgozása.
- Egyedi termék- és szolgáltatásfejlesztési folyamatok támogatása és finanszírozása hub- és szervezeti szinten egyaránt.
- A program keretében elsősorban az ipari parkokat, a KDMKT Operatív Program megvalósításának keretében fejlesztett iparterületeket magába foglaló települések érintettek.

Harmadik szektor (szociális gazdaság) fejlesztése, új szereplők piacra lépésének támogatása

1. Meglévő szociális szövetkezetek, társadalmi vállalkozások fejlesztésének támogatása, üzleti életképességük növelése

A 2014-2020-as programozási időszak gazdaságfejlesztési projektjei mentén Magyarországon ugrásszerűen megnőtt a társadalmi vállalkozások száma. Ezek egy része valódi, hiánypótló tevékenységet végez helyi (térségi szinten is), összeegyeztetve üzleti és társadalmi céljait. Ahogyan azonban nemzeti szinten, úgy a Kiemelt Térségben sem érhető tetten a harmadik szektor szereplőinek folyamatos és hatékony együttműködése, habár láthatóságuk növeléséhez, üzleti és társadalmi fenntarthatóságuk biztosításához ez nélkülözhetetlen lenne. Foglalkoztatóként, innovátorként, szakértő szervezetként és vállalkozóként sok esetben olyan területeken is képesek támogatni a helyi közösségek életszínvonalának szinten tartását, javítását, ahol az állami források és lehetőségek végesek (pl. megváltozott munkaképességűek foglalkoztatása, szociális ellátás, egyéb hátrányos helyzetű célcsoportok munkaerő-piaci (re)integrációja, környezeti fenntarthatóság, helyi termékek előállítása, energiaközösségek működtetése stb.). Tudásuk és eszköztáruk számos olyan elemet tartalmaz, mely képessé teszi őket a helyi KKV-kkal, ill. nagyvállalatokkal megvalósított, hatékony és eredményes együttműködésre, beszállítóként, tanácsadóként, mentorálási folyamat résztvevőjeként. A szektorközi együttműködésen alapuló modell működőképességét több hazai és nemzetközi projekt sikeresen bizonyította, azonban arra korábban nem volt példa Magyarországon, hogy a harmadik szektor szereplői kiemelt térségi szinten lettek volna képesek az összefogásra, ezzel bizonyítva a bennük rejlő gazdasági és társadalmi potenciált egyaránt.

Általános hiány azonosítható továbbá az érintett szervezetek üzleti alapkompenciáinak (üzleti tervezés, kockázatvállalás, marketing, értékesítés stb.) területén is, mely gazdaságfejlesztési szempontból jelent kihívást a térségi kulcsszereplők számára. A fejlesztésükhöz kapcsolódó, célzott erőforrás-allokáció azonban mindenképpen megtérül: termékeik, szolgáltatásaik piacra léptetésével a közösségi elveken, ill. helyi beágyazottságon alapuló gazdaság mozgatórugóivá válhatnak, erősítve a mikro-, kis- és középvállalkozások gazdasági szerepét, fenntarthatóságát is, közvetett módon. A KDMKT területén megvalósuló szociális gazdasági mintaprojekt nemzeti szinten is modellértékűvé válhat.

A fentebb bemutatott karakterisztikával rendelkező társadalmi vállalkozások foglalkoztatóként, innovátorként, szakértő szervezetként és vállalkozóként sok esetben olyan területeken is képesek támogatni a helyi közösségek életszínvonalának szinten tartását, javítását, ahol az állami források és lehetőségek végesek (pl. megváltozott munkaképességűek foglalkoztatása, szociális ellátás, egyéb hátrányos helyzetű célcsoportok munkaerő-piaci (re)integrációja, környezeti fenntarthatóság, helyi termékek előállítása, energiaközösségek működtetése stb.).

A Stratégiai Program keretében a KDMKT területén működő társadalmi vállalkozások (különös tekintettel a szociális szövetkezetekre) fejlesztése valósul meg (szervezet-, folyamat- és kompetenciafejlesztés a szervezeti hierarchia valamennyi szintjén) annak érdekében, hogy az érintett szervezetek felkészülten tudjanak fogadni és integrálni a jövőben (is) hátrányos helyzetű munkavállalókat, jogi és foglalkoztatási formától függetlenül.

Kiemelt Térségi szinten a fentiek az alábbi (tervezett) intézkedéseket takarják, ill. indokolják:

- A KDMKT Társadalmi Vállalkozási Stratégiájának kidolgozása és megvalósítása.
- Helyi (térségi) társadalmi vállalkozások azonosítása, adatbázis építése, beleértve a kiemelten társadalmilag hasznos KKV-kat is. Az adatbázis részeként egy olyan, nagyvállalati kiegészítő modul is létrejön, mely a Térségben működő, társadalmi felelősségvállalási (CSR) programmal rendelkező nagyvállalatokat gyűjti össze.
- Az adatbázisban szereplő szervezetek üzleti életképességének javítása, piacra lépésük és piaci szerepük erősítésének támogatása, vezetői és egyéb kompetenciájuk célzott fejlesztése, a Térségi Kompetencia Központ munkájának keretében.
- Humánerőforrás-menedzsment tanácsadás a majdani, ill. jelenlegi foglalkoztatók számára. Munkahelyi integráció támogatása: tréning, coaching, mentoring, egyéb tanácsadás. Hazai és nemzetközi jógyakorlatok összegyűjtése és az adaptáció lehetőségeinek vizsgálata, elemzése. Atipikus és egyéb, innovatív foglalkoztatási formák elterjesztése a célcsoport körében. Vállalkozói kompetenciafejlesztő tréningek, workshop és coaching alkalmak a munkaerő-piaci szempontból hátrányos helyzetű célcsoporttagok számára.

2. Kiemelt Térség területén termelői piacok, vásárterek létrehozása, hálózat kiépítése

A Közép-Duna Menti Kiemelt Térség területén jelenleg 18 piac működik, melyek közül 13 csupán heti 1-2 napon várja vásárlóit. Hiába magas a térségi kis- és őstermelők aránya, ill. hiába erősödnek meg a termékeit várhatóan sikeresen értékesíteni kívánó társadalmi vállalkozások ezen a területen, ha áruikat, termékeiket nem tudják személyesen eljuttatni vásárlóikhoz, kialakítva ezzel az érzelmi kapcsolaton alakuló kötődést, mely ennek a piaci szegmensnek kifejezetten sajátja. Stratégiai cél, hogy a KDMKT területén megsokszorozódjanak a termelői piacok, ezek tagjai folyamatos jelleggel kapcsolatban álljanak egymással, közösséggé és hálózattá formálódjanak, miközben képesek kielégíteni a Térség lakosságának diverz igényeit. Kizárólag ezt követően nyílik lehetőség arra, hogy online (webáruházon alapuló) és személyes jelenlétet igénylő, szabad és fedett térben kiépíthető, ideiglenes és állandó vásárterek jöjjenek létre a Térségben, tematikus programkínálattal kiegészítve a termékek által biztosított értéket (pl. gasztronómiai napok, főzőversenyek, előadások, workshopok, kerekasztal beszélgetések stb.). Térségi szinten ez az igény (vásártér kialakítása, felújítása) valamennyi településméret esetében megjelenik, például: Dunaföldváron, Nagyszokolyon stb.

Kiemelt Térségi szinten a fentiek az alábbi (tervezett) intézkedéseket takarják, ill. indokolják:

- Meglévő piac- és vásárterek infrastrukturális felújításának támogatása, egységes, de a helyi sajátosságokat mégis jól tükröző arculat kialakítása.
- Termelői Vásártérhálózat kialakítása online és offline (személyes jelenlétet igénylő) eszközfejlesztéssel és kapcsolódó programsorozatok kidolgozásával.
- A helyi termékek beszállítói arányának növelése a közétkeztetésben, a helyben tárolás kapacitásbővítésének elősegítése (hűtőház-fejlesztések, új hűtőház építése), online piacterek kialakítása.
- Kiegészítő elemként: élelmezési mintaprojektek megvalósítása, a helyi termelők bevonásával, rászoruló családok támogatása érdekében.

1. Térségi beruházás-ösztönzési program

Habár a stratégiai tervezés időszakában már néhány nagyberuházás ismert a KDMKT területén (Paksi Atomerőmű II. blokkok, Tamási-Hús Kft.), a Térség versenyképességének támogatása érdekében nélkülözhetetlen további külföldi tőke bevonása a gazdaságfejlesztéshez kapcsolódó stratégiai célok megvalósítása érdekében. Ehhez azonban egy ösztönző környezet kialakítása válik szükségessé, mely növeli a Kiemelt Térség tőkeintenzitását, és adekvát pénzügyi eszközökhöz biztosít hozzáférést valamennyi, betelepülni kívánó vállalat esetében, az állami, ill. banki szektor együttműködésével. A pénzügyi eszközök nemcsak az infrastrukturális-logisztikai háttér megteremtéséhez képesek hozzájárulni, munkaerő-piaci vonatkozásukkal (visszatérítendő vagy vissza nem térítendő képzési és bértámogatás) segítik a térségi foglalkoztatás ösztönzését is.

A Közép-Duna Menti Kiemelt Térség egyik legfontosabb kihívása, hogy a meglévő és kialakításra kerülő új ipari parkok fenntarthatósága, a térségben működő és a térségbe betelepülő vállalkozások egymás közötti együttműködésének erősítése rövid és hosszú távon is biztosított legyen.

Kiemelt Térségi szinten a fentiek az alábbi (tervezett) intézkedéseket takarják, ill. indokolják:

- Térségi Beruházás-ösztönzési Program részleteinek kidolgozása, az érdekelt felek azonosításával, finanszírozási háttér megteremtésével. A Program kidolgozásakor kiemelt figyelmet kell fordítani az Ipari Parki Hálózat fenntarthatóságának biztosítására, az épített infrastruktúra utóhasznosítására.

2. A helyi kis- és középvállalkozások számának növelése, gazdasági szerepvállalásuk erősítése, különös tekintettel a Paks II-beruházás leendő beszállítóinak felkészítésére.

A korábban ismertetett helyzetkép jelenleg a KKV-kon belül a térségi kis- és középvállalkozások jelenlétének alacsony szintjét láttatja, emellett pedig versenyképességi mutatóik is célzott fejlesztési igényt mutatnak. A Kiemelt Térség jövőbeni

nagyberuházásainak sikeressége, ill. az Ipari Parkokat feltöltő vállalatok fenntartható működése azonban nagyban függ a helyi beszállítók felkészültségétől, megbízhatóságától, az általuk nyújtott szolgáltatás, ill. gyártott termék minőségétől. (Csak a Paks II beruházáshoz kapcsolódóan több száz vállalkozás jelenléte prognosztizálható).

Szükséges a hazai munkaerő feltérképezése, és az aktuálisan rendelkezésre álló erőforrások rendszerezett formában való gyűjtése. A térségi beruházásokhoz szükséges humánerőforrás biztosítását elősegítheti az eddigi hazai beszállítói integrátor programok tapasztalatain alapuló jó gyakorlatok megfogalmazása, kapcsolódó kormányzati beavatkozási programok kidolgozása, illetve az érintett munkavállalók képzési folyamatának biztosítása.

Mivel kiemelt cél az érintett szervezetek üzleti életképességének növelése, alkalmazott eszközeik, módszereik, vezetői és munkatársi kompetenciáik, stratégiai gondolkodásuk fenntartható fejlesztése, valamint idegen kultúrákhoz, idegen jogszabályi környezethez való alkalmazkodásuk képességének erősítése, kiemelten fontos, hogy ne csak külső segítséget kapjanak, hanem emellett visszatérítendő, ill. vissza nem térítendő forráshoz, egyéb pénzügyi eszközökhöz is hozzáférjenek a KDMKT stratégiai céljai mentén. Kiemelt Térségi szinten ez indokoltá teszi továbbá országosan is elérhető, vállalkozásösztönzésre, ill. -fejlesztésre irányuló programok, lehetőségek népszerűsítését.

A Beszállító-támogató Programhoz kapcsolódóan tehát megállapítható, hogy a Kiemelt Térség területén azonosítható egy olyan célcsoport, mely a térségi nagyberuházásokból, infrastruktúra-fejlesztésekből – létszamarányukhoz képest – kevésbé részesül. Ezen szereplők technológia- és kompetenciafejlesztése (a kiemelt térségi források hatékony és célzott felhasználásával) kizárólag központi koordináció mentén, a teljes célcsoportra kiterjedően valósítható meg. Különösen igaz ez a megállapítás abban az esetben, ha a kiemelt térségi vállalkozásokat szükséges felkészíteni hazai, ill. nemzetközi visszatérítendő, ill. vissza nem térítendő források igénybevételére. A KDMFT abban kívánja támogatni ezeket a piaci szereplőket, hogy elért eredményeiket, valamint fejlesztési igényeiket strukturált formában legyenek képesek azonosítani és bemutatni, támogatási kérelmeik benyújtása és a jövőbeni együttműködésük elindítása során. A program keretében Vállalkozásfejlesztési koncepció kerül kidolgozásra és megvalósításra, a felnőttképző intézményekkel és szakképzési centrumokkal együttműködve, a kapcsolódó tananyagfejlesztés kiegészítő elemeként. Nyitott továbbá a lehetőség arra, hogy a térségi vállalkozások számára a KDMFT és munkaszervezete országos és nemzetközi programok

hírét juttassa el, igény esetében pedig felkészítse ezeket a szereplőket a programhoz történő csatlakozásra, pályázatok benyújtására, programok kidolgozására.

Kiemelt Térségi szinten a fentiek az alábbi (tervezett) intézkedéseket takarják, ill. indokolják:

- Komplex Beszállító-támogató Program részleteinek kidolgozása, pályázati és képzési rendszer elemeinek, finanszírozási feltételeinek és felelőseinek meghatározása, együttműködve a Térségi Kompetencia Központtal.
- Vállalkozásfejlesztési koncepció kidolgozása és megvalósítása, vezetőfejlesztéshez, szervezet- és folyamatfejlesztéshez kapcsolódó programokon keresztül.

3. Ágazati innovációs projektek és szektorközi tudástranszfer elindítása és megvalósítása, egyedi termékek és szolgáltatások előállítása érdekében

A Kiemelt Térség létrejöttét a kifelé mutatott, a fejlesztési koncepció megvalósításának eredményeképpen létrejövő egységesség legitimálja, oly módon, hogy mindeközben tekintettel van a térség megyei, járási, települési és részterületi heterogenitására is. Van azonban – a KDMKT jövőképehez kapcsolódóan – néhány olyan terület, mely a térségi identitás kialakításán és erősítésén keresztül járul hozzá a fenntartható, „zöld zóna” kialakításához, ilyen például az innováció támogatása, valamennyi ágazatban. Kiemelt jelentőséggel bírhatnak az alábbiak: településfejlesztés, gazdaságfejlesztés, közlekedésfejlesztés, energetika, környezet- és természetvédelem, vízgazdálkodás, agrár- és élelmiszergazdaság, egészségügy, szociális ügyek, köznevelés, felsőoktatás, közigazgatás-szervezés, önkormányzati politika, illetve természetesen maga, a kutatás-fejlesztés és innováció területe. Fontos kiemelni, hogy a Kiemelt Térség és a hozzátartozó szereplők valamennyi területen kitűnően alkalmasak arra, hogy innovatív megoldásokat dolgozzanak ki és mintaprojekteket valósítsanak meg, melyek hazai és nemzetközi szinten egyaránt adaptálhatók, közép- és hosszútávon. Ezen mintaprojektekkel ideális esetben innovatív válasz adható ismert és azonosított problémákra, kihívásokra.

A Technológiai és Társadalmi Innovációs Hub multiszektorális működésével képes folyamatos jelleggel támogatni a szektorok és képviselőik közötti folyamatos tudástranszfert, előkészítve a működő minták, jógyakorlatok Térségen belüli és azon kívüli adaptációját, hiszen teret, időt és erőforrást biztosít ezekhez a cserefolyamatokhoz. Adott

tehát egy alapelem (a Hub), mely a tagok aktív részvételén keresztül képes támogatni az ágazati innovációt és a folyamatos tudásátadást, tapasztalatcserét.

Végeredményképpen ezen ágazati képviselők együttműködésének köszönhetően kerülhetnek kialakításra olyan egyedi termékek és szolgáltatások, melyek magukban hordozzák a Kiemelt Térség gazdasági-társadalmi-kulturális sajátosságait, vonzóvá téve a KDMKT-t a helyi lakosok, ill. a jövőben betelepülni szándékozók (ideértve a befektetőket is) számára, javítva a térségi életminőséget és növelve a lakosság-megtartó erőt, a gazdaság és a humántőke fejlesztése mellett.

Kiemelt Térségi szinten a fentiek az alábbi (tervezett) intézkedéseket takarják, ill. indokolják:

- A Technológiai és Társadalmi Innovációs Hub ágazati innovációösztönző és tudástranszfer-támogató szerepének megalapozása és erősítése, valamint az erre épülő külső és belső (a KDMKT szempontjából) kommunikáció részleteinek kidolgozása.
- Tudásmegosztó, mintaprojekt- és modellelemző alkalmak (workshop, előadás, kerekasztalbeszélgetés) szervezése, állandó programsorozat indítása, ehhez kapcsolódóan, változó helyszínen (a hub biztosítja, amennyiben az ehhez kapcsolódó erőforrás rendelkezésükre áll).
- Egyedi termék- és szolgáltatásfejlesztési folyamatok támogatása és finanszírozása hub- és szervezeti szinten egyaránt.
- Közép-Duna Menti Kiemelt Térségfejlesztési Alap létrehozása és működtetése.

Turisztikai szolgáltatások körének bővítése, szerepvállalás erősítése

1. A Kiemelt Térség turisztikai attrakcióinak fejlesztése, szinergiateremtés (turisztikai célú szervezetfejlesztés)

Megállapítható, hogy jelenleg a Közép-Duna Menti Kiemelt Térség turisztikai attrakciói nem állnak szinergikus kapcsolatban egymással, nem alkotnak egységes képet. Ennek oka egyrészt a korábban érvényes területi felosztás sajátosságaiban (megyei szint), valamint a KDMKT-n belüli, eltérő földrajzi-természeti adottsággal rendelkező részterületek közötti különbségben keresendő (Kiskunság-homokhát, Duna-menti területek, Tolnai-hegyhát stb.). Az eltérő domborzat, vízrajzi, klíma, talajviszonyok és az épített környezet

sajátosságai sokszínű turisztikai attrakciórepertoárt vonultatnak fel, miközben egyértelmű hiány mutatkozik ezek egységesítésében, turisztikai ajánlatcsomaggá alakításában. Jelenleg leginkább a tematikus utak vonzzák saját, jól definiálható célközönségüket (borturizmus, gasztroturizmus, vallási turizmus, kulturális turizmus, népi hagyományok, horgászat stb.), a turisztikai attrakciók „kapcsolt értékesítése” megyei, ill. térségi szinten nem valósul meg. Ezen a fejlesztési területen is kiemelt szerepe van a KDMKT kulcsszereplőinek, építve az egyéb ágazati fejlesztések során kialakított értéktárra. Nélkülözhetetlen, hogy a következő 5-10 évben valamennyi turisztikai látványosság integrálásra kerüljön egy egységes adatbázisba, ill. rendszerbe, mely az erre épülő népszerűsítő kommunikációt lehetővé teszi. Valamennyi attrakció esetében kiemelt feladat az akadálymentesítés, illetve a betonozott úton való megközelíthetőség biztosításához szükséges infrastrukturális fejlesztések megvalósítása (pl. földutak lebetonozása a Duna-menti területeken és a Szelidi-tó környékén).

Kiemelt Térségi szinten a fentiek az alábbi (tervezett) intézkedéseket takarják, ill. indokolják:

- Közép-Duna Menti Turisztikai Menedzsment Rendszer létrehozása, a mögötte álló finanszírozási, szervezeti struktúra kialakítása, a szükséges erőforrások biztosítása. A Rendszer (a kapcsolódó szervezeti egységeken keresztül) kiemelt hangsúlyt fektet a jövőben a Kiemelt Térség turisztikai menedzsment-, ill. marketingfeladatainak ellátására.
- Meglévő, ám jelenleg kizárólag szűk körben ismert attrakciók fejlesztése, felújítása jelenleg leginkább a helyi lakosság körében népszerű látnivalók (el)ismertté tétele, a térségben megjelenő külföldi lakosság számára történő megismertetése, a térségi kínálat összehangolása.
- Aktív, ezen belül pedig leginkább a kerékpáros turizmus fejlesztése: (gyalogos) túraútvonalak és kerékpárutak kialakítása, ill. infrastrukturális felújítása, a tájékoztatás javításával (táblák, informatív vizuális anyagok kihelyezése), valamint a kerékpáros és a vízi turisztikai lehetőségek, élmények összekapcsolása.
- Kulturális turizmus vonzóerejének erősítése: helyi közművelődési intézmények, civil szervezetek, ismeretterjesztő-tudományos társaságok bevonásával a térségben megjelenő eltérő kultúrák megismertetése, kulturális és hagyományőrző rendezvények megszervezése és lebonyolítása.

2. Szálláshelyek számának bővítése, szállodai kapacitásbővítés, konferenciaturizmus

A Kiemelt Térség területén található 83 kereskedelmi, ill. 429 üzleti céllal látogatható szálláshely nem tekinthető jelentősnek, országos viszonylatban. A kereskedelmi szálláshelyek (sok esetben nagy befogadóképességű szállodák) legtöbbje öt település területére koncentrálódik: Szekszárd, Kalocsa, Dunapataj, Soltvadkert, Fadd, míg üzleti célú szállásokat (egy-kétszobás, kisebb egységek) leginkább Tamásiban és Szekszárdon találhatunk. A lefedettség közel sem teljes, az eddigi (2020-ig felmerülő) igényeket azonban ki tudta szolgálni. (Figyelembe véve természetesen a koronavírus okozta járványhelyzet által okozott visszaesést is). Fontos azonban kiemelni, hogy a Kiemelt Térség területére tervezett beruházások és egyéb fejlesztések eredményeképpen nemcsak a lakosságszám fog várhatóan növekedni, hanem ezzel párhuzamosan a Térség vonzóereje is, mely tendencia a szálláshelykapacitás bővítését indokolja, mind turisztikai (kereskedelmi), mind pedig üzleti célok mentén.

Releváns jelenség a fentiek mellett a jelenlegi szálláshely-kapacitás (egész éves periódusra mért) 50%-os kihasználtsága, mely a téli időszak alacsony vendégéjszaka-számának köszönhető, legfőképpen a panziók esetében. Ezt a kihasználtsági szintet még a 2017-es rekordidőszak (július-augusztus) figyelembevételével sem sikerült felülmúlni. Stratégiai cél köthető tehát az éves viszonylatban közel 100%-os kihasználtság eléréséhez, amellett, hogy a jelenlegi kapacitás is bővül, különösen a leginkább frekventált időszakban. Megoldást jelenthet például olyan szálláshelyek (úszószállodák, mobilházak stb.) létesítése, melyek a nyári időszak többletforgalmát kiszolgálják, télen azonban funkcióváltás következtében más célok kiszolgálására is alkalmasak.

Összességében ezen a területen egyértelmű cél a 2020-as járványhelyzet előtti növekedő tendencia értékeinek visszaállítása, a turizmus térségszintű fejlesztése.

Kiemelt Térségi szinten a fentiek az alábbi (tervezett) intézkedéseket takarják, ill. indokolják:

- A kereskedelmi és üzleti célú szálláshelyek területi lefedettségének javítása, az aprófalvak és perifériához tartozó egyéb települések turisztikai vonzóerejének növelésével egybekötve, a Közép-Duna Menti Turisztikai Menedzsment Rendszer tevékenységének keretében.
- Jelenlegi szálláskapacitás egész évre vonatkoztatott kihasználtságának javítása, az őszi-téli, térségi programkínálat bővítésével.

- Kapacitásbővítés (új létesítmények üzembe helyezése), kiemelt fókusszal a nyári, ill. egyéb, térségi beruházásokban gazdag időszakra.

3. Fürdő- és gyógyturizmus felélénkítése, vízi turisztikai lehetőségek bővítése

Megállapítható, hogy habár a Kiemelt Térség egyik legfontosabb természeti kincse a Duna, ill. az érintett területen számos tó, ill. horgásztó is található, ezen terület nem kap kiemelt hangsúlyt a turizmuson belül. A Térség horgászturizmusa pedig nagy potenciált rejt magában: a Duna, illetve annak egykori holtágai is jelentős halállománnyal bírnak. Kiemelkedik közülük a Szelidi-tó, ami tipikus morotva. Halastavak is nagy számban találhatók a Térségben, például Ozorán, Pakson, Tamásiban, Tolnán és Akasztón, jelenleg azonban kihasználatlanok, turisztikai szempontból. A Térség mezőgazdasági célú fejlesztése a horgászat jelentőségének növelését a turisztikai célú beruházásokkal párhuzamosan, egyszerre képes megvalósítani.

A fürdő- és gyógyturizmus szintén nem kap kiemelt szerepet, térségi szinten, holott több (változó minőségű szolgáltatást nyújtó) strand is található ezen a területen, ill. a gyógyfürdők, valamint a szélesebb körben hozzáférhető gyógyvizek kiemelt potenciált rejtnek magukban (Kiskőrös, Kalocsa, Tamási, Dunaföldvár, Paks, Hőgyész, Vajta). Az egészségügyi fejlesztések esetében tudatosítani szükséges a tervezett beruházások gyógyturisztikai vonatkozását is.

Kiemelt Térségi szinten a fentiek az alábbi (tervezett) intézkedéseket takarják, ill. indokolják:

- Strandfejlesztés a Duna-mentén, valamint a Szelidi-tó környékén: strandhoz vezető utak karbantartása, infrastrukturális fejlesztés. Kapcsolódó, népszerűsítő programok, fesztiválok szervezése és megvalósítása, a Közép-Duna Menti Turisztikai Menedzsment Rendszer tevékenységének keretében.
- Térségi szinergiában megvalósuló gyógyfürdő-fejlesztések és felújítások, fenntartható modellek kidolgozása.
- Térségi szabadidős, ill. sporthorgászat turisztikai szerepének erősítése, versenyek, programsorozat szervezése, a jelenlegi kínálat kibővítésével.
- Szemléletformáló előadások, kiállítások és turisztikai célú nyílt napok szervezése és megvalósítása a térségi gyógy- és termálvizek hasznosságának széles körben történő megismertetése érdekében.

- A kiemelt térségben lévő víztestek, holtágak, csatornák, tavak ökoturisztikai fejlesztéseinek felmérése, rendszerszintű elemzése, a fejlesztések megvalósíthatóságának vizsgálata.

4. Tematikus látogató- és élményközpontok létrehozása

A KDMKT gazdaságfejlesztési törekvéseinek hatékonysága nagyban függ attól, hogyan (milyen eszközökkel) és milyen mértékben nyílik lehetőség az elért eredmények láthatóvá tételére, a megvalósított mintaprojektek hazai és nemzetközi szinten történő bemutatására. Kulcsfontosságú a KDMKT fejlesztési koncepciójának megvalósítása szempontjából az, hogy a helyi, ill. Térségen (vagy éppen Magyarországon) kívülről érkező lakosság megismerhesse a koncepcióban bemutatott ágazati (fejlesztési) prioritásokat, az azokhoz kapcsolódó értékeket, erőforrásokat, fejlesztési eredményeket. Javasolt tehát – ehhez kapcsolódóan – olyan tematikus látogató- és élményközpontok létrehozása, melyek az alábbi területen elért, térségi eredményeket prezentálják, bepillantást engedve az adott ágazat területén tevékenykedő kulcsszereplők működésébe: infrastruktúra, kutatás-fejlesztés és innováció, gazdaság, környezetbarát fejlesztés, település- és intézményfejlesztés, humánfejlesztés. Prioritást élvez ezek közül a térség legnagyobb építési beruházásával kapcsolatos folyamat szemléltetése a jelenkor, valamint a folyamat rögzítése az utókor számára, továbbá a beruházás lényegi elemének, az energiatermelés tudományának és az energia innovatív felhasználási lehetőségeinek, a hétköznapi emberek számára is megérthető bemutatása, megismertetése, egyben az atomerőművek látogatóközpontjának fejlesztése. A térségi mezőgazdaság és ipar turisztikai célú reprezentációja (gyümölcs-és zöldségszedés, gyárlátogatások, nyílt napok stb.), ill. K+F+I „hub”-ok, laborok létrehozása és megismertetése szintén fontos fejlődési lehetőségeket tartogat.

Kiemelt Térségi szinten a fentiek az alábbi (tervezett) intézkedéseket takarják, ill. indokolják:

- Atomerőművek látogatóközpontjának fejlesztése, energiapark és élményközpont létrehozása
- Egyéb ideiglenes vagy állandó jellegű kiállítások támogatása valamennyi korosztály, ill. társadalmi csoport számára.

- A térségi munkaerő-piac stabilizálásához (életpályamodell reprezentációja), ill. a turizmusfejlesztéshez kapcsolódó célokat egyaránt szolgáló fejlesztések megvalósítása.

Mezőgazdasági termelés innovációs fejlesztése

1. IT alapú precíziós technológia bevezetése a mezőgazdasági termelésbe, intelligens gépesítés alkalmazása K+F tevékenységek keretében

A Térségben markáns szerepet kap a mezőgazdaság. A 2018-as beszámolók alapján összesen 1 657 mezőgazdasági vállalkozás tevékenykedett a Térségen belül, legnagyobb részük a növénytermesztés, állattenyésztés, vadgazdálkodás és kapcsolódó szolgáltatások ágazatban (90,8 százalék). Az erdőgazdálkodás részaránya 8,1 százalék, a halászat, halgazdálkodásé pedig 1,1 százalék. A mezőgazdasági szektor vállalkozásai összesen 3 601 főnek teremtenek munkát, több mint 92 százalékuk pedig a növénytermesztés, állattenyésztés, vadgazdálkodás és kapcsolódó szolgáltatások ágazatban dolgozik.

A Térségben a gabonaféle (kivéve: rizs), hüvelyes növény, olajos mag termesztése kapcsán vállal munkát a legtöbb fő, részarányuk 47,21 százalékot tesz ki. Ezt a növénytermesztési szolgáltatás (8,25 százalék), majd a zöldségféle, dinnye, gyökér-, gumósnövény termesztése (6,95 százalék) követi a sorban.

A Térségben alapvető problémaként jelentkezik az a tendencia, miszerint a kézimunka-igényes intenzív kultúrák visszaszorultak. A lassan drasztikus méretű munkaerőhiány egyre nagyobb problémát jelent az alapanyag-termelés terén (zöldségtermesztés, gyümölcstermesztés). A térségi élelmiszeripari feldolgozás egyik nagy problémája szintén az alapanyag-beszállítás problémáira vezethető vissza. Rövidtávon a kézimunkát kiváltó, hagyományos munkagépek termelésbe állítása jelenthet megoldást (pl. betakarítógépek). Hosszabb távon a kézimunkaerő kiváltására szükség lenne a célzottan magyar termelési viszonyokra fejlesztett, precíziós és intelligens gépi eszközök kifejlesztésére.

Az érintett térség mezőgazdasági termelésében résztvevő vállalkozásai meglehetősen kiszolgáltatott helyzetben vannak, egyrésztől piaci oldalon a vertikumban felettük tevékenykedő szereplők felé, másrészt – különösen az intenzív termelés esetében – a munkaerő-piaci folyamatok is nagy hatással vannak tevékenységükre.

Az eszközellátottság az EU-s támogatásoknak is köszönhetően javul, de még mindig sok kívánnivalót hagy maga után, és ez különösen igaz a munkaerő rendelkezésre állásának hiánya miatti gépesítési igényekre.

Egyik legnagyobb gond a szektorban az élőmunka-igényes termeléshez szükséges munkaerő hiánya. A kertészeti műveléshez szükséges nagy kézimunkaerő-igény rendelkezésre állása csak megfelelő jövedelmek mellett biztosított. Ez viszont az árakra jelentős mértékben kihatna, amit a nagy élelmiszeripari cégek és diszkonthálózatok dömpingárai és hatalmas késztermékkínálata meggátol.

A megfelelő IT eszközellátottság kialakítása érdekében szükséges a mezőgazdasági szereplők és a jelenlegi termelési struktúra feltérképezése adatfelmérés keretében, melynek révén aktuális adatrendszer áll rendelkezésre a jelenlegi szereplőkről és a Térség agrárszektorának szerkezetéről.

A precíziós gazdálkodás szoros összefüggésben van az agroökológiai szemlélettel, illetve kiegészíti azt. Ennek megfelelően a mezőgazdasági innovációs fejlesztések tartalmazzanak agroökológiai szempontokat is, a KDMKT Fejlesztési Koncepciójának keretében is. Az agroökológia a természet által biztosított erőforrások optimális felhasználása a mezőgazdaság fejlesztésére a szintetikus alapanyagok (műtrágyák, rovarirtók vagy antibiotikumok) minimális felhasználásával, valamint a gazdaságok rugalmasságának és autonómiájának növelésével. Az iparszerű mezőgazdaságnak jelentős az ökológiai lábnyoma, fenntartható, helyreállító gazdálkodási rendszerekre van szükség, továbbá arra, hogy a helyi élelmiszerek az élelmiszer-ellátás középpontjában álljanak, jelentős teret adva a kistermelőknek. Az IT technológiák várhatóan optimalizált erőforrás-felhasználást tesznek lehetővé, hozzájárulva ezzel az agroökológia előtérbe kerüléséhez.

Kiemelt Térségi szinten a fentiek az alábbi (tervezett) intézkedéseket takarják, ill. indokolják:

- A kézimunkaerő hiányát enyhítő géphasználat elterjedésének előmozdítása.
- A teljesen visszaszoruló kézimunkaerő teljes értékű kiváltását lehetővé tevő, a magyar termelési viszonyokhoz illeszkedő gépi infrastruktúra kifejlesztésének támogatása K+F tevékenység keretében.
- Térségi precíziós növénytermesztési mintaprojekt megvalósítása, melynek lényege az IT alapú precíziós mezőgazdasági technológia alkalmazása mind a szántóföldi-, üvegházi növénytermesztésben, mind az ültetvényeken (kertészet, szőlőtermesztés).

- Állattenyésztés optimalizációját célzó innovatív fejlesztések térségi mintaprojekt kidolgozása és megvalósítása.
- Precíziós gazdálkodás mintaprojektekhez kapcsolódó szakemberképzések.
- Mezőgazdasági szereplők adatfeldolgozása, nyilvántartási rendszerének kidolgozása, a szereplők átláthatóságának biztosítása.

2. Mezőgazdasági termelés hatékonyságának növelését célzó öntözésgazdálkodási fejlesztések, klímaváltozáshoz kapcsolódó adaptációs lehetősége felmérése

A klímaügy, a globális felmelegedés és az egyre többször jelentkező hosszabb, aszályos időszakok miatt az öntözés szükségessége még jelentősebb lett az elmúlt évtizedekhez képest.

A klímaváltozás hatásai trendszerűen jelentkeznek, amelyek magukba foglalják egyrészt a csapadék mennyiségének csökkenését, másrészt a hőmérséklet növekedését. A szántóföldi növénytermesztés eredményessége szempontjából ezeken túlmenően sokkal fontosabb az, hogy a klímaváltozás hatására megnövekedett a szélsőséges, extrém időjárási jelenségek gyakorisága, valamint nőtt a szélsőségek amplitúdója. A klímaváltozás trendjeihez a növénytermesztés kisebb-nagyobb mértékben képes alkalmazkodni egyrészt a művelési ágak és növényi kultúrák struktúrájának a változtatásával, a stressztűrő, szárazságot jobban elviselő fajták/hibridek megválasztásával, de legfőképpen az adaptív agrotechnikai modellek alkalmazásával. Sajnos azonban ezek az eszközök egyre kisebb hatékonysággal segítik az alkalmazkodást.

Hazánkban, így a Közép-Duna Menti Kiemelt Térségben is, a szántóföldi növénytermesztésben integráló faktor a víz, a növények vízellátása. A szántóföldi növények vegetatív és generatív fejlődésében, termésképződésében a vízellátás kulcsszerepet tölt be, de befolyásolja a különböző agrotechnikai inputok (pl. talajművelés, növényvédelem stb.) hatékonyságát is.

Az öntözés és vízhasználat azonban több szempontból is kérdéses, a vízkivétel számos vizsgálandó kérdést vet fel. Az öntözés elsősorban infrastrukturális beruházást jelent, melyek költsége óriási, a megtérülése pedig csak rendkívül intenzív termelés esetén lehet alacsonyabb, mint 5-10 év. Szintén gondot okozhat a közös tulajdonú földterületek tulajdonosai közötti konszenszusos döntés meghozatala, valamint a felszíni vizek elérhetősége öntözési célból a legtöbb helyen nehézkes a távolságok és a szomszéd földtulajdonosok területei miatt.

A 2019. évi CXIII. törvény az öntözéses gazdálkodásról orvosolta azokat a hiányosságokat, melyek a visszatartják a gazdákat a költséges technológiák kialakításától. Ennek egyik módja az öntözési közösségek létrehozása, melyből jelenleg kettő üzemel Magyarországon, Bács-Kiskun megyében: Kunsági és a Hartai Öntözési Közösség, utóbbi a Közép-Duna Menti Kiemelt Térségben található.

A Bács-Kiskun megyében működő öntöző közösségek mintája követendő. Tekintettel arra, hogy Tolna és Fejér megyében jelentős szerepet tölt be a növénytermesztés, a termelési hatékonyság növelése kitűzendő cél a mezőgazdaságban.

A szántóföldi növénytermesztés mellett az ültetvényeken is érdemes vizsgálni a klímaváltozás hatására történő alkalmazkodást. Tekintettel arra, hogy a Kiemelt Térséghez több borvidék is tartozik, valamint a borászati termékek piaca jelentős, szükségessé válik a szőlőtermesztés klímaváltozáshoz történő alkalmazkodásának felmérése. A nemzetközi programok jó lehetőséget kínálnak arra, hogy megvizsgáljuk azon országok bevált gyakorlatait, ahol a klímaváltozás máris hatással van a szőlőtermesztésre. Szükséges a klímamodellek alapján prognosztizált különböző scenáriók időjárási tényezőinek megfelelő szőlőfajták tanulmányozása és telepítési lehetőségeik vizsgálata.

A Térség mezőgazdasági termelésének fejlesztéséhez jelentősen hozzájárulna több öntözési közösség kialakítása. Továbbá a borászat színvonalának megőrzése érdekében érdemes megvizsgálni a szőlőtermesztési lehetőségeket a klímaváltozás tükrében.

Kiemelt Térségi szinten a fentiek az alábbi (tervezett) intézkedéseket takarják, ill. indokolják:

- Öntözési közösségek létrehozásához a területi adottságok felmérése, potenciális öntözési közösségek megszervezése.
- Meglévő, közös érdekeltségű öntözőtelep(ek) üzemeltetése, fenntartása, fejlesztése;
- Új öntözési beruházások előkészítése.
- Öntözési közösségként történő elismerés megszerzése.
- Szőlőtermesztési mintagazdaságok és mintatérség létrehozása, ahol a klímaadaptációs módszerek a gyakorlatban is megismerhetőek.

3. Agrárlogisztikai infrastruktúra kiépítése, alapanyag feldolgozás és tárolás fejlesztése

A Térségben működő termelőket érintően jelentős hiány mutatkozik agrárlogisztikai infrastruktúra terén, mind az átmeneti hűtve tárolás, mind a mirelit termékek előállítására/tárolására szolgáló hűtőházi kapacitások terén.

A környéken megtermelt árualap jelenleg vagy friss áruként kerül a piacra (pl. gyümölcs, rövidebb-hosszabb ideig tartó hűtve tárolást követően), vagy feldolgozók által kerül felvásárlásra. A termékértékesítésre hivatott TÉSZ-ek is szerephez jutnak (pl. Dél-Balaton TÉSZ Kft). A TÉSZ-ek, integrátorok, mivel jelentősebb léptékben tudnak gazdálkodni, képesek a megfelelő infrastruktúra, logisztikai háttér és minőségbiztosítási rendszer kialakítására, működtetésére. Új agrárlogisztikai központok létesítése különösen a kistermelők és őstermelők termékeinek piacra juttatását segítené elő.

Az élelmiszeripari feldolgozók jelentik az árutermelés jelentős célpiacát. A térségben működő feldolgozóipari létesítmények stabilizálták piacaikat, és érdekelték abban, hogy a környékbeli alapanyag-termelés minél jobban fejlődjön.

A pékáru tekintetében elmondható, hogy paksi székhellyel működik az ország legnagyobb sütőipari vállalkozása, a LAVINA Kft. Az utóbbi időben a sütőiparban jelentős mértékben eltolódott a hangsúly a friss sütőipari termékektől az elősütött, védőgázos csomagolású termékek irányába. A cég termelési kapacitása hatalmas, bármikor képes az ellátási területen jelentkező hirtelen megugró keresletet kielégíteni.

A húsfeldolgozás terén több környékbeli vállalkozás kínálja szolgáltatásait, termékeit. Néhány kisvágóhíd működik a térségben, ezek a térségi igényeket kielégítik. A kisvágóhidak jellemzően korszerűtlenek, és bár a hatósági elvárásoknak megfelelnek, jelentős korszerűsítést igényelnének.

Zöldségfeldolgozásban a Bács-Kiskun megyei rész tud felmutatni kiemelkedő példákat. A tolnai oldalon a paksi konzervgyár bezárásával gyakorlatilag teljesen leépült a szektor. Kiemelt jelentőséggel bír a fűszerpaprikára alapozott termékek, ételízesítők gyártása, és a konzervipari feldolgozás. A miskei konzervgyári üzemet, vagy a sükösdői szárító esetében is felmerül fejlesztési igény, de ennek megvalósíthatóságát korlátozza az alapanyag-beszállítás szűkössége.

A szőlőtermesztés és borászat is nélkülözi a térségi logisztikai háttérrel. A Térségben a nagyobb borászatoknak rendelkezésükre áll temperált tároló, azonban a számuk nem elegendő a teljes termelés lefedésére. A temperált tárolók a legmodernebb technológiával biztosítják a folyó-és palackos borok tárolását. Továbbá szükséges a tárolásra előkészített borok szakszerű, laboratóriumi bevizsgálása, palackozása és megfelelő tárolása.

Mindezekhez azonban jelentős fejlesztések, kapacitások szükségesek, főként az alapanyag-termelés terén szükséges megoldást találni a kézimunka-igény kiváltására. A Térségben megtermelt mezőgazdasági alapanyagok előállításában, a friss, tartósított vagy feldolgozott formában értékesített alapanyaggyártás, tárolás és feldolgozás terén, valamint az így létrehozott élelmiszerek piacra juttatása terén tapasztalható szűk keresztmetszetek/hiányosságok enyhítésére/megszüntetésére szükséges elvégezni a lenti beavatkozásokat.

Kiemelt Térségi szinten a fentiek az alábbi (tervezett) intézkedéseket takarják, ill. indokolják:

- Agrárlogisztikai központ kialakítása és működtetése a térségben (tárolás, hűtőház): célja a térségben termelt zöldség és gyümölcs ártermelési helyzetének javítása, egyben a piaci igények kielégítése.
- Borászati temperált tároló létrehozása és működtetése.
- Meglévő konzervgyári üzemek technológiai fejlesztése.
- Vágóhidak technológiai korszerűsítése.
- Mirelit termékek előállítására/tárolására szolgáló hűtőházi kapacitások növelése.

4.3. Innováció és környezetbarát (zöld) fejlesztés

A jelen dokumentumban prezentált stratégia megvalósulása szempontjából kulcsfontosságú a helyi fejlesztések során az innovatív, újszerű eljárások használata a korszerű, fejlett és versenyképes KDMKT kialakítása érdekében. Igaz ez valamennyi dimenzióra, melyre a fejlesztési koncepció hatással van: az érintett (prioritásként azonosított) ágazatok, a KDMKT-intézményrendszer, valamint a Kiemelt Térség területén élő társadalmi csoportok dimenziójára. Míg gazdaságfejlesztési oldalról feladat a megfelelő finanszírozási háttér, ill. eszköztár megteremtése, addig humánfejlesztés szempontjából a szükséges attitűd, ill. kompetenciarepertoár fejlesztése, megteremtése tekinthető prioritásnak. Mindezen ágazatokat kapcsolja hatékonyan és valamennyi dimenzióra kiterjedően össze az innováció, ill. a környezetbarát (zöld) fejlesztések területe, mely nemcsak egy szemléletmódot takar, hanem az abban rejlő potenciál kiaknázáshoz szükséges beruházások, újszerű, kreatív megoldások összességét.

Belátható tehát, hogy az innováció iránti igény a teljes fejlesztési koncepciót áthatja, azonosítható azonban néhány olyan terület, mely kifejezetten a technológiai innovációhoz, illetve a környezetbarát, fenntartható fejlesztések megvalósításához kapcsolódik. Ezek kerülnek bemutatásra ebben az alfejezetben, a biztonságos és független energiajövő, valamint a körforgásos gazdaságra való átállás lehetővé tételének biztosításához kapcsolódóan. A kapcsolódó fejezet legfontosabb, a stratégia megvalósítása során elkészítendő alapidokumentuma az „Innovációs és Környezetbarát Fejlesztési Terv”, mely térségszintű koncepciókat, intézkedéseket vázol fel.

4.3.1. A kapcsolódó alcélok

- Az innovatív eszközök alkalmazása az infrastrukturális, közmű- és ingatlanfejlesztések, valamint az agrártevékenységek során.
- A helyi/hazai vállalkozások támogatása az innovatív eljárások, módszerek kidolgozásában, adaptációjában.
- A helyi vállalkozások által kidolgozott innovatív technológiák elterjesztése, széleskörű alkalmazása, kapcsolódó tudásmegosztás elősegítése.
- Az aktuális, újszerű zöldfejlesztések adaptálása a helyi sajátosságok figyelembevételével, a körforgásos gazdaságra való átállás érdekében.

- Stabil, fenntartható energiajövő biztosítása, önálló és önfenntartó energiarendszer kialakítása.
- Részvétel az európai (zöld) hidrogén ellátási lánc megalkotásában (mely 2019 óta az Európai Unió stratégiai értékláncai közé tartozik).
- Megújuló energiaforrások használata a személy- és áruszállításban, az e-mobilitás elterjesztése.
- Elérhető infokommunikációs szolgáltatások bővítése.
- Körforgásos gazdálkodással kapcsolatos lakossági szemléletformálás.
- Magyar falvak energetikai korszerűsítése.

4.3.2. Eredményességi mutatók megnevezése

Mutató megnevezése	Célérték	Adatforrás
Innovációs és Környezetbarát Fejlesztési Terv	1 db	monitoringrendszer
Elektromos töltőállomások száma és állomással rendelkező települések száma	növekedés	szolgáltatói és üzemeltetői nyilvántartások
Elektromos töltőállomások üzemeltetéséhez megfelelő tudással rendelkező szakemberek száma	növekedés	helyi adatbázis, monitoringrendszer
Kiépített 5G hálózatok száma	növekedés	monitoringrendszer
Energetikai Korszerűsítési Terv	1 db	monitoringrendszer
Új napelempark száma	3 db	Magyar Napelem Napkollektor Szövetség adatbázisai
Új energiaközösség száma	5 db	monitoringrendszer
Intelligens hálózatok száma	növekedés	monitoringrendszer
High-level hidrogénalapú mintaprojektek száma	1 db	monitoringrendszer

(kapcsolódó kikötő és terminál kiépítésével)		
Szemléletformáló kampányok száma	5 db	monitoringrendszer
Komplex energetikai fejlesztéssel érintett ingatlanok, lakóházak száma (magyar falvak energetikai korszerűsítése)	növekedés	monitoringrendszer

4.3.3. A tervezett intézkedések közvetlen és közvetett célcsoportjai

Helyi KKV-k, nagyvállalatok, önkormányzatok, egyéb közintézmények, Magyar Napelem Napkollektor Szövetség, hulladékkezeléssel és energia-ellátással foglalkozó cégek, civil szervezetek (fenntarthatóság, energiapolitika, SDG), ipari parkok, bevásárló és logisztikai központok, töltőállomások, infokommunikációs szektor képviselői, magánszemélyek, állami vagy önkormányzati többségi tulajdonban lévő gazdasági társaságok, Térségi Kompetencia Központ, szakképző intézmények.

4.3.4. A tervezett intézkedésekhez kapcsolódó, potenciálisan igénybe vehető források megnevezése

- **KEHOP-5.3.3. Közép-Duna Menti Kiemelt térségi energetikai fejlesztések stratégiai megalapozása**
 - KEHOP ÉFK-ban (Éves Fejlesztési Keretben) nevesítésre került projekt (1084/2016. (II.29.) Korm. határozat): Közép-Duna Menti Kiemelt térségi energetikai fejlesztések stratégiai megalapozása, 1.5 Mrd Ft keretösszeggel.
- **KEHOP-3.2.10. Közép-Duna Menti Kiemelt térségi hulladékgazdálkodási fejlesztések**
 - KEHOP ÉFK-ban (Éves Fejlesztési Keretben) nevesítésre került projekt (1084/2016. (II.29.) Korm. határozat): Közép-Duna Menti Kiemelt térség

hulladékgazdálkodási fejlesztésének stratégiai megalapozása, 1.5 Mrd Ft keretösszeggel.

További potenciális forrás lehetőségek, melyekbe beilleszthetők a KDMKT Infrastruktúra intézkedés alcéljai:

- **TOP Plusz**

- 1. prioritási tengely: Versenyképes megye
 - 1.2 Településfejlesztés, települési szolgáltatások támogatása
 - IKT és okos település-fejlesztések
 - Helyi, önkormányzati energetika: energiahatékonysági és megújuló energia-felhasználást elősegítő fejlesztések
 - Helyi zöld- és kék infrastruktúra fejlesztése, klíma-alkalmazkodás (illeszkedve a helyi klímastratégiákhoz), helyi környezetvédelmi infrastruktúra és hulladékgazdálkodás fejlesztése

- **KEHOP Plusz**

- 2. prioritási tengely: Körforgásos gazdasági rendszerek és fenntarthatóság,
 - 2.3 A körforgásos gazdaságra való átállás intézkedés
- 4. prioritási tengely: Megújuló energiagazdaság
 - 4.1 Energiahatékonysági intézkedések előmozdítása
 - 4.2 A megújuló energiák ösztönzése
 - Helyi adottságoknak megfelelő megújuló energiák ösztönzése a saját fogyasztási célú, egyéni és közösségi szintű villamosenergia-termelésben
 - Egyéni és közösségi fűtés-hűtés - a helyi adottságoknak megfelelő - megújuló energia alapra helyezése
 - 4.3 Intelligens energiarendszerek, -hálózatok és -tárolás fejlesztése
 - Az átviteli- és elosztóhálózatok rugalmasságát és az időjárásfüggő megújuló energia alapú áramtermelők integrálását célzó fejlesztések, intelligens energiarendszerek, és az energiatárolás ösztönzése

- A távhőrendszer korszerűsítése, megújuló energia alapra helyezése
- 4.4 Éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás
- **Helyreállítási és Rezilienciaépítési Eszköz (RRF) alábbi komponense:**
 - Energetika
- **Interreg Programok**
- **LIFE Program**
- **Európai Horizont**
- **A Duna Transznacionális Program (DTP)**
 - prioritás - Innovatív és társadalmilag felelős Duna Régió,
 - K+F+I Keretfeltételek javítása,
 - prioritás környezetért és a kultúráért felelős Duna Régió,
 - A természeti és kulturális örökség, valamint az erőforrások fenntartható használata,
 - Ökológiai folyosók helyreállítása és menedzsmentje

4.3.5. A tervezett intézkedésterületek, ill. kapcsolódó intézkedések részletes bemutatása

Elektromobilitás elősegítése a KDMKT-ben

1. Töltőállomások biztosítása a Kiemelt Térség területén

A „243/2019. (X. 22.) Korm. rendelet az elektromobilitás szolgáltatás egyes kérdéseiről” kimondja, hogy az elektromos töltőállomás nem más, mint „legalább 2 darab nyilvános töltőberendezést magában foglaló terület, amely az elektromos meghajtású jármű villamosenergia-tárolójának töltését biztosítja az elektromobilitás felhasználó részére eseti töltés vagy tartós jogviszony keretében A Kiemelt Térség területén jelenleg elenyésző számú elektromos töltőállomás található, holott a hazai, illetve európai uniós forrásból

támogatott, valamint magánszemély által vállalt elektromos autó-, robogó-, elektromos rásegítésű kerékpár-beszerzés hazánkban gyors ütemben terjed. A töltőállomások területi lefedettsége nem minden esetben képes lépést tartani az érintett járművek számának növekedésével. A KDMKT területére tervezett fejlesztések, beruházások az alapanyag és a munkaerő nagytávolságú szállítását, mobilizációját teszi szükségessé, mely a térségi utak mellett a környezetre is potenciálisan nagy terhet ró, károsítja azt. Az elektromobilitás térségi szintű elterjesztése, az utazást segítő és célállomás töltőállomások területi lefedettségének javításával nélkülözhetetlen a KDMKT jövőképeben megfogalmazott biztonságos, fenntartható és zöld zóna kialakításához. Stratégiaszintű kedvezményezettnek leginkább a helyi egyéni és társas vállalkozások minősülnek, melyet prioritási sorrendben a Kiemelt Térség területén élő magánszemélyek követnek. Területi prioritást élvez a fejlett várostengely, illetve az ipari parkok közvetlen vonzáskörzete.

Az intézkedéshez illeszkedő fejlesztések tehát elsősorban a Térség nagyberuházásaihoz kapcsolódó területeket hivatottak lefedni, azonban célszerű külön hangsúlyt helyezni az e-közlekedés bevezetésére a térség egyéb részterületein is, különös tekintettel az aprófalvas településekre.

A nemzetközi programok számos jó lehetőséget biztosítanak környezetvédelmi és emissziócsökkentéssel kapcsolatos projektek megvalósítására. Nemzetközi finanszírozás keretében lehetőség nyílik olyan program megvalósítására, melynek keretében első fázisban joggyakorlat-gyűjtés történik, mely a partnerség és a Duna Régió területén túlmutatva globális szinten méri fel az átültethető megoldásokat. Emellett fontos projektcél a lakossági szemléletformálás, mely előadások/workshopok/tréningek keretében zajlik, és célja a megismert joggyakorlatok bemutatása. Mindezek után közösségi tervezéssel folytatódik az ötletgyűjtés. A gyűjtésre és közösségi tervezésre alapozva stratégiaalkotás történik, mely minden partner esetében összhangban van az esetlegesen tervezett fejlesztésekkel; a KDMKT esetében az Innovációs és Környezetbarát Fejlesztési Tervvel. A stratégia mentén minden partnerországban megvalósul egy pilot útvonal, valamint elektromos töltőállomások kerülnek telepítésre, melyek egyaránt használhatók a buszok és elektromos autók töltésére is.

Kiemelt Térségi szinten a fentiek az alábbi (tervezett) intézkedéseket takarják, ill. indokolják:

- A jelenlegi térségi töltőállomás-lefedettség javítása, új települések bekapcsolása, elektromos töltőállomással való ellátása, figyelembe véve a területi kapacitásigényt.
- Az elektromos kerékpárkölsönzés lehetőségének és infrastrukturális feltételeinek megteremtéséhez kapcsolódó igényfelmérés és elemzés elvégzése, a kiemelt térségi keretképárút-fejlesztésének (lásd Infrastruktúra-fejlesztés) kiegészítő elemeként, az elektromos töltőállomások kihelyezését követően.
- Közösségi tervezésre és lakossági szemléletformálásra épülő, stratégiaelőkészítést támogató, nemzetközi projektek megvalósítása, az elektromobilitás területén.

2. Szakemberképzés az elektromobilitás területén

Szintén a fentebb említett 243/2019. (X.22.) Korm. rendeletben kerülnek szabályozásra az elektromos töltőállomás üzemeltető, illetve az elektromobilitás szolgáltató feladatai.

„7. § (1) Az elektromos töltőberendezés üzemeltető üzemeltetési feladatai keretében

a) az elektromobilitás szolgáltató számára biztosítja az elektromobilitás szolgáltatás és az eseti töltés megkülönböztetésmentes nyújtásának műszaki feltételeit a közúti közlekedésről szóló 1988. évi I. törvény (a továbbiakban: Kkt.) 45/C. § (6) bekezdésében foglalt esetben, b) biztosítja és fenntartja az üzemeltetésében álló elektromos töltőberendezések rendeltetésszerű, biztonságos üzemének és működőképességének műszaki feltételeit, valamint a folyamatos üzemeltetést a 6. § (2) bekezdésében meghatározott rendelkezésre állási idő alatt,

c) elvégzi az elektromos töltőberendezést érintő időszakos vizsgálati, karbantartási, javítási, felújítási, üzemzavar-elhárítási munkákat,

d) intézkedést kezdeményez az elektromos töltőberendezés rendeltetésszerű működését befolyásoló üzemzavarok, meghibásodások elhárítása érdekében,

e) biztosítja az elektromobilitás felhasználó azonosításához szükséges műszaki feltételeket,

f) biztosítja a mérési, mennyiségi és elszámolási adatgyűjtést és -kezelést,

g) biztosítja a villamos energia töltésenkénti hiteles mérésének műszaki feltételeit...”

Belátható tehát, hogy a felsorolt feladatok ellátása megfelelő műszaki ismereteket igényel, melyhez kapcsolódóan a szakemberigény jelentős emelkedése várható a Kiemelt Térségben az elektromos töltőállomások számának növekedése következtében.

Kiemelt Térségi szinten a fentiek az alábbi (tervezett) intézkedéseket takarják, ill. indokolják:

- Elektromos töltőállomások üzemeltetéséhez, elektromos közlekedési eszközök javításához és karbantartásához kompetens szaktudással rendelkező szakemberképzés biztosítása, térségi szinten, a Térségi Kompetencia Központtal, valamint szakképző intézményekkel együttműködve, a képzési kínálat folyamatos fejlesztésével, bővítésével.

Elérhető infokommunikációs szolgáltatások körének bővítése

1. 5G hálózat kiépítése az ipari parkok területén

A KDMKT-ra jellemző területi különbségek az információtechnológiai fejlettség, lefedettség tekintetében is azonosíthatóak. A Kiemelt Térség egységesítése, a periférikus területek bekapcsolása az információáramlásba megkerülhetetlen fejlesztési igényeket takar. Fontos azonban kiemelni, hogy a gazdaságfejlesztési (ipari, mezőgazdasági) célú, jövőbeni beruházások az alapvető szolgáltatásoknál fejlettebb, összetettebb technológiaigényű megoldások elterjesztését is indokoltá teszik a térségben, ezen kritériumoknak felel meg – többek között – az 5G hálózat, mely nagyobb sebességgel, alacsonyabb késleltetéssel és több eszközkapcsolat létrehozásával nagyobb kapacitásra képes, mint a 4G hálózat. Ennek főként az ipari célú felhasználási eseteknél van jelentősége, mivel jelentősen növelhető a munkavégzés során a pontosság és az azonnali reakciót kívánó műveletek végzése. Térségen belüli mintaprojektként először a K+F+I tevékenység központjának számító ipari parkok területén történő 5G-elterjesztés indokolt, a tervezett nagyberuházásokhoz kapcsolódóan. Ennek megfelelően, a technológia gyors fejlődésének lekövetésére és a helyi felhasználási esetek támogatásának kielégítésére a Kiemelt Térség területén egy 5G K+F+I labor is létrejön, a Fejlesztési Koncepció keretében.

Kiemelt Térségi szinten a fentiek az alábbi (tervezett) intézkedéseket takarják, ill. indokolják:

- 5G hálózatok kiépítése a KDMKT területén található ipari parkok, K+F+I központok területén.

Innováció a zöld infrastruktúra fejlesztésének területén

1. A KDMKT területén található épületek energetikai korszerűsítése, napelem-parkok létrehozása

Magyarország 2030-ra elérendő fejlesztési céljai között kiemelt szerepet tölt be az energiafüggetlenség állapotának elérése, a Nemzeti Energiastratégia, ill. a Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia szerint. Ennek sarokpontjai az energiatakarékosság, a decentralizáltan és itthon előállított megújuló energia, integrálódás az európai energetikai infrastruktúrákhoz és az atomenergia, amelyre a közúti és vasúti közlekedés villamosítása épülhet. A KDMKT jövőképében hangsúlyosan jelenlévő „zöld zóna” képe elérhetetlen a Kiemelt Térség területén található épületek energetikai korszerűsítése, ill. az új beruházások, építési-kivitelezési munkálatok során az energetikai szempontok figyelembevétele nélkül.

Az „energetikai korszerűsítés” fogalma általánosságban az alábbi intézkedéseket takarja: hőtermelő berendezés cseréje (kazáncsere), hőszivattyú berendezések beépítése, határoló szerkezetek hőszigetelése, nyílászárók cseréje, napelemes rendszerek telepítése. A térségi köztulajdonban lévő épületek esetében a napelemek felhelyezése a tetőfelületre indokolt, míg települési szinten megalapozottnak tekinthető napelemparkok létrehozása (igény mutatkozik: Harta, Fajsz, Nemesnádudvar, Kalocsa, Madocsa, Akasztó, Újireg, Öregcsertő).

A fentiek mellett kiemelt jelentőséggel bír, hogy a *2007. évi LXXXVI. törvény a villamosenergiáról* kiegészítésében megjelenít egy új, innovatív fogalmat, az energiaközösség fogalmát. „66/B. § (1) Az energiaközösség szövetkezet vagy nonprofit gazdasági társaság formában működő jogalany, amelynek elsődleges célja nem a pénzügyi haszonszerzés, hanem hogy a tagjai számára, vagy az energiaközösség létesítő okiratában megjelölt működési területen környezeti, gazdasági és szociális közösségi előnyöket biztosítson azáltal, hogy villamosenergia termelés, tárolás, fogyasztás, elosztói rugalmassági szolgáltatás nyújtása, villamosenergia-megosztás, aggregálás, a közúti közlekedésről szóló törvény szerinti elektromobilitás szolgáltatás nyújtása és elektromos töltőberendezés üzemeltetése tevékenységek közül legalább az egyiket végzi.” Kiemelt stratégiai cél a KDMKT területén energiaközösségek létrehozása, az ehhez szükséges háttér megteremtése, melyeknek aktív tagjai az újonnan épített, ill. korszerűsített közintézmények, egyéb, ipari parki épületek.

A fentiek mellett továbbá a Kiemelt Térségben szükségessé válik egyéb ingatlanok komplex energetikai fejlesztése, különösen a gázellátással nem rendelkező településeken (Füged,

Pári és Keszöhidegkút). A Stratégiai Program keretében megvalósul a települések lakóépületeinek fűtése korszerűsítése, továbbá a lakóépületek minimális esztétikai felújítása. A program megvalósulása csökkenteni tudja a hideg lakásokkal járó egészségügyi kockázatokat, a kihűléses halálesetek számát, és közvetve csökkentheti az iskolai és munkahelyi hiányzások számát is, hiszen a gyermekek és a felnőttek egyaránt hamarabb gyógyulnak fel egy megfelelően fűtött lakásban a felső légúti betegségekből, illetve csökken a szövődmények kockázata is.

Kiemelt Térségi szinten a fentiek az alábbi (tervezett) intézkedéseket takarják ill. indokolják:

- Energetikai Korszerűsítési Terv kidolgozása és megvalósítása (az Innovációs és Környezetbarát Fejlesztési Terv részeként), valamennyi ágazati és területi cél eléréséhez kapcsolódóan.
- A térségi köztulajdonban álló épületek, épületenergetikai beruházások és geotermikus hő, ill. egyéb, megújuló energiaforrásokat hasznosító energiarendszerek kiépítése és folyamatos működésének biztosítása.
- Kiemelt fókusz: napelemek felhelyezése a(z) állami, önkormányzati közintézmények tetőfelületére.
- Kiemelt Térségi napelemparkok létesítése, különös tekintettel a fentebb említett településekre.
- Energiaközösségek létrehozása a KDMKT területén, az újonnan épített, ill. korszerűsített épületek bevonásával, térségi mintaprojektek megvalósítása érdekében. Kapcsolódó, szemléletformáló rendezvények szervezése és lebonyolítása.
- Ingatlanok energetikai korszerűsítése, lakossági célok mentén, a falvak életminőségének és a villamosenergia-rendszer stabilitásának javítása érdekében.

2. Hulladékgazdálkodás fejlesztése a körforgásos gazdaságra való átállás biztosítása érdekében

A körforgásos gazdálkodásra történő átállás egyike a legfontosabb fejlesztési területeknek a KDMKT tekintetében. Európai Unió szinten is egyre több tagállam ismeri fel, hogy a hagyományos, lineáris gazdálkodási modell már nem elégíti ki a felmerülő szükségleteket,

továbbá fenntartható módon nem működtethetőek, hiszen az erőforrások végesek, és többségükben nem képesek a megújulásra. Gazdaság- és innovációfejlesztési szempontból tehát indokolt a szemléletváltás, mely célzottan járul hozzá a térségi életminőség javulásához, valamint a helyi vállalkozások (üzleti szempontból is) fenntartható, költségcsökkentésen alapuló működéséhez. A körforgásos gazdaságban használt termékek és alapanyagok értéküket a lehető leghosszabb ideig megőrzik, további előny, hogy a hulladéktermelés és az erőforrás-felhasználás szintje minimális, az élettartamuk végét elért termékekben lévő erőforrások pedig bent maradnak a gazdaságban, az ismételt felhasználás révén további értéket teremtve. Közvetett módon a cirkuláris gazdaság ezen mechanizmusokon keresztül hozzájárul a kiemelt térségi munkahelyteremtéshez is, illetve kézzelfogható bizonyítéku szolgál annak vonatkozásában, hogy az innovatív működés és a környezet kizsákmányolásának elkerülése minden esetben versenyelőnyt jelent.

A KDMKT innovatív hulladékgazdálkodáson alapuló működésének egyik legfontosabb fejlesztési területe a települési hulladék kezelése, az ehhez kapcsolódó hulladékudvarok (jelenleg 12 üzemelt a térségben), hulladéklerakók (kizárólag Pakson található, térítés ellenében használható) és komposztálók kialakítása, építése. (Kiemelendő, hogy a hulladéklerakók a lineáris szemlélet keretében kerülnek kialakításra, egy átmeneti, a körforgásos gazdálkodásra történő átállással érintett időszakban, a megyei, ill. települési igények mentén). Mindez azonban helyi, megyei szintű beavatkozást igényel. A KDMFT intézkedésein keresztül ezen területen is a térségi szintű innovációhoz kíván hozzájárulni.

A körforgásos gazdálkodásra történő átállás szintén jelentős fejlesztendő területe a gyártók, termelők, és a feldolgozóipar ösztönzése a környezetet kevésbé terhelő, újrahasználatos, újrahasznosítható, illetve másodnyersanyag felhasználásával készült termékek gyártására, valamint a környezetbarát, újrahasznosítható terméksomagolás alkalmazására. Az újrahasznosításra történő előkészítés, az újrafeldolgozás és a hasznosítás növelése érdekében cél a hulladékudvari és hulladékgyűjtőpont hálózat további bővítése.

Szükséges továbbá a körforgásos gazdálkodás fogalmával és hátterével kapcsolatos szemléletformálás. Ennek érdekében célszerű olyan, lakosságot célzó programsorozat szervezése, amelynek célja a klímaváltozás okainak és következményeinek bemutatása, valamint a körforgásos gazdaság és az ökodizájn fogalmának megismertetése és népszerűsítése, ezzel segítve a tudatos vásárlás és fogyasztás kialakítását.

Kiemelt Térségi szinten a fentiek az alábbi (tervezett) intézkedéseket takarják, ill. indokolják:

- A körforgásos gazdaság nemzeti szintű helyzetelemzése, ill. egy, a kiemelt térségi lehetőségeken alapuló Cselekvési Terv kidolgozása, az Innovációs és Környezetbarát Fejlesztési Terv részeként, hulladékgazdálkodási fókusszal.
- Kiemelt térségi szereplők (különös tekintettel a helyi vállalkozásokra) hulladékgazdálkodási adatainak elemzése.
- A térségi lakosság hulladékgazdálkodással kapcsolatos általános tudásszintjének és tapasztalati ismereteinek felmérése, előkészítve térségi szintű, szemléletformáló programokat, tevékenységeket.
- Körforgásos gazdálkodással kapcsolatos, szemléletformáló kampányok szervezése, kommunikációs és promóciós anyagok készítése.
- Regionálisan, országosan, illetve nemzetközi környezetben alkalmazott hulladékkezelési technológia áttekintése és az és az adaptáció előkészítése. A hulladékkezeléshez szükséges logisztikai háttér elemzése, fejlesztése.
- A körforgásos gazdaságra való áttérés lehetőségeinek elemzése járási, ill. települési szinten.

3. Emissziómentes energiatermelés elterjesztése és intelligens hálózat kialakítása

A KDMKT jövőképe szempontjából kiemelkedően fontos stratégiai cél kapcsolódik az emissziómentes energiatermelés megvalósításához. A megújuló energiaforrások nagy része károsanyag-kibocsátás (emisszió) nélkül is felhasználható, ezáltal szolgálja a környezet védelmét, a fenntartható fejlődés/fejlesztés megvalósítását. Indokolt tehát a – jelenleg kiaknázatlan - megújuló energiaforrások elterjesztése térségi szinten, a gazdaság és a társadalom valamennyi szegmensében. Ennek egyik lehetséges módja geotermikus fűtőmű/erőmű létrehozása (emissziómentes, lokális energiatermelés, közintézmények fűtési energiával történő ellátása, geotermikus kút létrehozása).

A különböző energiahordozók, megújuló energiaforrások energiamixben való részesedéséről nem érhetőek el a Térségre vonatkozó adatok, így a bázisérték nehezen határozható meg, ellentétben az eredményességi kritériummal, mely ezen a területen a növekedéshez kapcsolható.

A jelen intézkedésterület másik lényegi eleme az intelligens hálózatok elterjesztése, melyek alapvetően olyan, korszerűsített villamosenergia-hálózatokként jellemezhetők, amelyekhez kétirányú, a szolgáltató és a fogyasztó közötti digitális adatátvitel, valamint

intelligens mérési és nyomonkövetési rendszerek társulnak. Vitathatatlan előnyük, hogy lehetővé teszik a fogyasztók, a háztartások, a vállalkozások, a többi hálózati felhasználó és az energiaszolgáltatók közötti közvetlen interakciót és kommunikációt. A fogyasztóknak ezzel lehetősége nyílik egyéni fogyasztói szokásaik közvetlen ellenőrzésére és befolyásolására, ami vonzóvá teszi számukra a hatékonyabb energiafelhasználásra való áttérést. A hálózat minden esetben gazdaságos és biztonságos. A jövő szén-dioxid-mentes karbonsemleges energiarendszerének gerincét az intelligens hálózatok fogják képezni. Segítségükkel nagy mennyiségű tengeri és szárazföldi megújuló energia integrálható a rendszerbe, és miközben elő fogják mozdítani az elektromos járművek elterjedését, továbbra is gondoskodnak a hagyományosan megtermelt energia rendelkezésre állásáról és az energiarendszer egyensúlyáról. Az intelligens hálózatok bevezetése alkalmat kínál az elektrotechnikai és elektronikai iparban tevékenykedő KKV-knak arra, hogy a jövőben fokozzák versenyképességüket és vezető szerepet töltsenek be (akár) a globális technológiai szintén (is). Környezetbarát (zöld) fejlesztési szempontjai mellett tehát ez a fejlesztési irány gazdaságfejlesztési célokat is szolgál.

Kiemelt Térségi szinten a fentiek az alábbi (tervezett) intézkedéseket takarják, ill. indokolják:

- Innovációs és Környezetbarát Fejlesztési Terv kiterjesztése ezen stratégiai területre is.
- A KDMKT területén található épületek fűtési rendszereinek és energiaellátási helyzetének vizsgálata, elemzése.
- Informatikai rendszer megtervezése, amely képes a felülvizsgált rendszerelemek (megújuló energiatermelő, ill. energiatároló rendszer, intelligens hálózati rendszerelemek) állapotára jellemző alapinformációk összegyűjtésére.
- Hazai és nemzetközi példák, technológiák és referenciaprojektek vizsgálata és összegyűjtése az emissziómentes villamosenergia-termelés és -tárolás egy rendszerben történő megvalósításához kapcsolódóan.
- Intelligens hálózatok létrehozása és elterjesztése, térségi szinten.
- Lakossági szemlélet- és attitűdformálást lehetővé tevő programok kidolgozása és megvalósítása, a tematikus látogató- és élményközpontokkal együttműködve.

4. Zéró emissziós, hidrogénalapú fejlesztések megvalósítása

A Közép- Duna Menti Kiemelt Térség a földrajzi és infrastrukturális adottságainak köszönhetően alkalmas egy zéró emissziós, hidrogénalapú mintaprojekt megvalósítására, mely nemzeti és nemzetközi szinten is hozzáadott értékkel bír. A térségi hidrogénstratégia célja egyrészt a helyi zéró emissziós hidrogéntermelés megoldása, másrészt a zéró emissziós hidrogén-ellátási lánc kialakítása és támogatása, továbbá a hidrogén felhasználásának élénkítése, ezzel is hozzájárulva az Európai Unió céljaihoz (pl. 2030-ra uniós szinten 10 millió tonna hidrogéntermelés elérése szükséges, 2050-re pedig a hidrogéntekológiáknak széles körben alkalmazott megoldássá kell válniuk azon ágazatokban, melyek szén-dioxid mentesítése komplikált feladat).

A nemzeti és nemzetközi kapcsolatok kialakítása a technológia újdonsága miatt elengedhetetlen. Az innovatív felhasználási esetek bővítéséhez indokolt lehet K+F+I tevékenység, illetve szereplők bevonása, mely a Térségben már régóta fennálló, ill. a Stratégiai Program megvalósításának keretében újonnan kialakításra kerülő egyetemi kapcsolatokkal sikerrel támogatható.

Kiemelt Térségi szinten a fentiek az alábbi (tervezett) intézkedéseket takarják, ill. indokolják:

- Helyi, hidrogénalapú mobilitás mintaprojekt kialakítása (központban a hidrogénalapú közösségi közlekedés);
- Közép- Duna Menti Kiemelt Térség regionális H2 értéklánc fejlesztése (első hazai Hidrogén Kistérség, továbbá a hidrogén alapú ipari alkalmazások, felhasználási esetek kialakítása);
- Folyékony hidrogén terminál és kikötő kialakítása (megtermelt hidrogén szállítása és elosztása).

4.4. Település- és intézményfejlesztés

A településfejlesztés nem más, mint a település egészére kiterjedő társadalmi-gazdasági és környezetalakítási tevékenység, amelynek deklarált célja a lakosság életszínvonalának, ellátási és környezeti viszonyának javítása. A KDMKT területéhez tartozó települések fenntartható fejlesztésének további célja a Térség külső szereplők számára történő vonzóvá tétele, valamint a lakosságmegtartó erő növelése, az elvándorlás csökkentésének érdekében. Az innovációs és gazdaságfejlesztési törekvések kizárólag egy befogadó, dinamikusan fejlődő települési környezetben valósulhatnak meg eredményesen, ehhez kapcsolódik a későbbiekben részletezett „Élhető, biztonságos és közösségeken alapuló KDMKT” program is. Különösen fontos az elérhető egészségügyi, szociális, informális nevelési, magán és közösségi ügyintézéshez kapcsolódó, ill. szabadidős-kulturális szolgáltatások fejlesztése. (A települési intézményfejlesztéshez szorosan kapcsolódó bölcsődei, óvodai, valamint az alap- és középfokú oktatásban megvalósuló kapacitásfejlesztés a Humánfejlesztés prioritás alá került besorolásra).

Ahhoz azonban, hogy a tervezett fejlesztések, ill. a Térség lakosságszámának várható növekedése ne a működési hiányosságokra hívja fel rövid-, ill. középtávon a lakosság figyelmét, szükség van a helyi intézményrendszer célzott fejlesztésére is, az alapvető szolgáltatások körének bővítésén, az ügyintézési idő rövidítésén, az egyes intézmények elérési idejének csökkentésén, racionalizálásán keresztül. A tervezett intézményfejlesztésekhez gyakran kapcsolódik - a fentiek mellett – infrastruktúra-fejlesztési elem is. Valamennyi tervezett intézkedés kidolgozásának háttérében a KDMKT jövőképe áll, azaz egy biztonságos, fenntartható és javuló életminőséget biztosító, egységessé váló Térség létrehozása.

4.4.1. A kapcsolódó alcélok

- A települések működési hiányosságait megszüntető fejlesztések (intézményrendszer, finanszírozási lehetőségek, elérhető szolgáltatások körének bővítése).
- A települések lakosságmegtartó képességét erősítő fejlesztések (az egészségügy, szociális szolgáltatások, szabadidő, kultúra, sport, köznevelés, munkaerőpiac vonatkozó elemeihez kapcsolódóan).

- Az egészségügyi ellátórendszer fejlesztése (területi és szolgáltatási szinten), kapacitásnövekedés.
- A települések közösségét erősítő fejlesztések (közösségszervezés, közösségfejlesztés, alulról jövő kezdeményezések elindításának, elterjesztésének támogatása).
- Szociális, sport és kulturális szolgáltatásokat javító fejlesztések, elérhető szabadidős tevékenységek körének bővülése.
- A helyi vállalkozásokat és a lakosságot támogató, szolgáló intézményrendszer kialakítása, működtetése és fejlesztése (az elérhető képzési szolgáltatások körének bővítésével).
- Közbiztonság javítása, a lakosság biztonságérzetének megtartása.
- A közintézmények működési környezetének és folyamatainak fejlesztése, az ügyfél-elégedettség szinten tartása, ill. növelése érdekében.
- A Térségben élő, időskorú lakosság lakhatási és mentális egészségfejlesztési célú támogatása, innovatív mintaprojekteken keresztül.

4.4.2. Eredményességi mutatók megnevezése

Mutató megnevezése	Célérték	Adatforrás
Egészségügyi Központ létrehozása	1 db	monitoringrendszer
Kórházfelújítás, épület rekonstrukció és az egészségügyi szolgáltatás fejlesztése eszközbeszerzésekkel	2 db	monitoringrendszer
Háziorvosi praxisok száma, betöltött háziorvosi szolgáltatással rendelkező települések száma	növekedés	NEAK-adatbázis, helyi (önkormányzati adatbázis)
Egészségipari kiszolgáló cégek térségi jelenléte	növekedés	helyi adatbázis, monitoringrendszer
Felújított mentőállomások száma	növekedés	OMSZ adatbázis, helyi adatbázisok
KDMKT területén működő gyógyszertárak száma	növekedés	NEAK-adatbázis
Egészségügyi mintaprojektek száma	3 db	monitoringrendszer
Közigazgatási és hatósági ügyek intézését elősegítő új, integrált központok száma	1 db	monitoringrendszer, helyi adatbázis

Térségi Közigazgatási Életpályamodell	1 db, minimum 10 db közintézmény bevonásával	monitoringrendszer
Integrált Térségi Sportkoncepció (ITSK)	1 db	monitoringrendszer
Közösségfejlesztési Koncepció	1 db	monitoringrendszer
Közösségi terek száma a KDMKT-ben	növekedés	helyi (önkormányzati) adatbázisok
Inkubációval támogatott közösségi kezdeményezések száma	10 db	helyi (önkormányzati) adatbázisok, monitoringrendszer
Kiemelt Térségi Értéktár	1 db	NMI-adatbázis, helyi (önkormányzati adatbázisok)
Lakhatási és Lakásgazdálkodási Koncepció	1 db	monitoringrendszer
Ideiglenes és végleges szálláshelyek (Paks, Kalocsa)	1500 db végleges, 4100 db ideiglenes	helyi (önkormányzati adatbázis)
Idősellátási Koncepció	1 db	monitoringrendszer
Idősellátási mintaprojektek száma	3 db	monitoringrendszer

4.4.3. A tervezett intézkedések közvetlen és közvetett célcsoportjai

Térségi kórházak (Kalocsa, Szekszárd), egészségügyi intézmények és munkatársai, háziorvosok, védőnők, mentőállomások, NEAK, felnőttképző intézmények, térségi közintézmények, közigazgatási és hatósági szervek, szervezetek, önkormányzatok, gyógyszertárak, NMI, időotthonok, nagyvállalatok, kormányzati vagy önkormányzati többségi tulajdonban lévő nonprofit gazdasági társaságok, a Térség valamennyi lakosa, munkavállalója, ill. családja.

4.4.4. A tervezett intézkedésekhez kapcsolódó, potenciálisan igénybe vehető források megnevezése:

- TOP Plusz - 1. prioritási tengely: Versenyképes megye
 - *3. Helyi és térségi közszolgáltatások támogatása*
 - Gyermekjóléti alapellátás, családbarát, munkába állást segítő alapszolgáltatások fejlesztése
 - Egészségügyi alapellátás, járóbeteg-szakellátás és egészségfejlesztési infrastruktúra fejlesztése
 - Szociális alapszolgáltatások fejlesztése
- **Helyreállítási és Rezilienciaépítési Eszköz (RRF) alábbi komponensei:**
 - Alsó középosztály szegénységének felszámolása
 - Egészségügy
- **Interreg Programok**

4.4.5. A tervezett intézkedésterületek, ill. kapcsolódó intézkedések részletes bemutatása

Egészségügyi szolgáltatások fejlesztése

1. Egészségügyi központ kialakítása a Paks II beruházáshoz kapcsolódóan

A tervezett atomerőmű-bővítési beruházáshoz kapcsolódóan jelentős munkaerő (ill. hozzátartozóik) betelepülésére kell felkészülni, a KDMKT területén (különösen Paks városa és vonzáskörzete érintett ebben a folyamatban). A változó intenzitással növekedő számú és diverz összetételű lakosság az egészségügyi ellátórendszer valamennyi szintjén megjelenik, azokra többletfeladatot ró, az alapellátástól, a járó-, ill. fekvőbeteg-szakellátáson át egészen a foglalkoztatás-egészségügyi ellátásig. A beruházáson dolgozók, ill. munkáltatóik igényeinek teljeskörű kiszolgálása mellett (pl. belépési és kilépési állapot mérése, alkalmassági vizsgálatok elvégzése, munkahelyi balesetek érintettjeinek ellátása stb.) kiemelt cél a Térség lakosainak védelme, az esetleges fertőző betegségek kiszűrése, járványügyi szűrés elvégzése az érintett munkaerő vonatkozásában. A fenti feladatok ellátásához egy újonnan létrehozott, a helyi szakemberek tudásbővítését is lehetővé tevő egészségügyi központ létrehozására van szükség.

Kiemelt Térségi szinten a fentiek az alábbi (tervezett) intézkedéseket takarják, ill. indokolják:

- Infrastruktúra-fejlesztés, építési beruházás, azaz az Egészségügyi Központ létrehozása, eszközökkel való felszerelése és a szükséges orvosi és ápolói szakmai munkaerő biztosítása, a nyelvi különbségekből eredő nehézségek kezelése.
- Együttműködés a térség egészségügyi intézményeivel, ill. az együttműködés kereteinek és feltételeinek kidolgozása (protokoll) a Szekszárdi Balassa János Kórházzal, a Kalocsai Szent Kereszt Kórházzal, a Paksi Gyógyászati Központtal, ill. a KDMKT területén kívül eső, azonban hiánypótló ellátást biztosító Pécsi Tudományegyetem Klinikájával, valamint egyéb, egészségügyi szolgáltatásokat kínáló szervezetekkel.

2. Meglévő infrastruktúra fejlesztése

A Közép-Duna Menti Kiemelt Térség egészségügyi ellátórendszerének statisztikai adatai egyértelműen mutatják a kalocsai, ill. a szekszárdi kórház szerepének jelentőségét (a pincehelyi kórház jelenleg kizárólag krónikus betegápolást tesz lehetővé, kiemelkedően alacsony kórházi ágyszámmal). Az intézmények infrastruktúrája elavult, mind az épületek, mind pedig a felszereltség tekintetében jelentős korszerűsítésre szorulnak.. Különösen igaz ez a Kalocsai (Bács-Kiskun Megyei) Szent Kereszt Kórház tüdő-, ill. pszichiátriai osztályának helyet biztosító épületeire, a szekszárdi Balassa János kórház különálló

arculatokat képviselő épületegységeire, valamint a térségben fellelhető mentőállomások állapotára.

Az úthálózatok korszerűsítésével, az új Duna-híd megépítésével az érintett egészségügyi intézmények megközelíthetősége megváltozik, a Kalocsai kórház elérési ideje (Tolna megye felől) lecsökken, így ezen intézményben is növekvő kapacitásigénnyel számolhatunk.

Kiemelt Térségi szinten a fentiek az alábbi (tervezett) intézkedéseket takarják, ill. indokolják:

- Infrastruktúra-fejlesztések legfőbb kedvezményezettjeinek azonosítása, tervezés és kivitelezés lépéseinek meghatározása.
- Épület- és eszközállomány korszerűsítése.

3. Egészségügyi szolgáltatásfejlesztés megvalósítása a Kiemelt Térséghez tartozó településeken

A Közép-Duna Menti kiemelt térség egészségügyi ellátórendszere jelenleg is számos hiányosságot mutat, melyek a helyzetelemzésben kerültek azonosításra. Különösen igaz ez az alábbi területekre: háziiorvosi szolgálat, védőnői szolgálat, gyermekorvosi praxisok, mentőállomások száma és elérhetősége, járóbeteg-szakellátás, gyógyszerügyi lefedettség.

A háziiorvosi ellátás jelenleg egy egyre inkább előregedő képet mutató társadalmi csoporthoz tartozik, akik – sok esetben – saját ingatlanjaikban látják el pácienseiket. A jelenlegi területi, lefedettségi problémák mellett (a KDMKT településeinek egyharmadán egyáltalán nem található háziorvos) az utánpótlás-nevelés kérdésköre is releváns, stratégiai szinten, mind szakmai (orvostudományi), mind pedig infrastrukturális szempontból (háziiorvosi ellátás pontos helye, településenként). A jelenlegi ellátórendszerben a háziorvosok a többszörösét látják el annak a betegszámnak, ami racionális tervezés alapján egy egységnyi háziiorvosi kapacitást jelentene. A fentiek alapján a háziiorvosi ellátás racionalizálása kiemelt stratégiai cél, különösen a 900-1000 fő alatti települések bevonásával.

Szintén releváns elem a mentőállomások korszerűsítése, ill. a 15 percnél magasabb elérési idejű területek számának csökkentése, új mentőállomások építésével, a rendelkezésre álló infrastruktúra és géppark bővítésével. (Természetesen ezen terület is szorosan összekapcsolódik a Kiemelt Térség úthálózatának fejlesztésével, új utak építésével is).

Fontos azonban hangsúlyozni, hogy a Térség a fentebb felsorolt, egyéb szolgáltatások területén is jelentős hiányosságokkal küzd. Jelen stratégiai terület fontossága két irányból határozható meg: egyrészt kiterjedése és diverzitása miatt a KDMKT alkalmas - nemzeti szintű fejlesztési programok megalapozásaként – modellértékű mintaprojektek megvalósítására, másrészt ezek a projektek kiválóan alkalmasak arra, hogy fejlesszék a Térség ellátórendszerét, ezen keresztül pedig hozzájáruljanak a lakossági életminőség javulásához, a humánerőforrás folyamatos rendelkezésre állásának biztosításához.

Kiemelt Térségi szinten a fentiek az alábbi (tervezett) intézkedéseket takarják, ill. indokolják:

- Egészségügyi szolgáltatásfejlesztés lehetséges fókuszainak és célcsoportjainak meghatározása a helyi szereplők bevonásával.
- Egészségipari kiszolgáló cégek térségi jelenlétének növelése, beruházásösztönzés feltételeinek kidolgozása.
- Szakemberképzés előmozdítása a humánfejlesztés területén.
- Prevenációs és egyéb, lakossági (egészségügyi) szemléletformáló programok kidolgozása és megvalósítása (előadás, kiállítás, workshop, mobil szűrőpontok kialakítása stb.).
- Praxisközösség-kialakítás lehetőségeinek megvizsgálása a Térségben.
- Térségi alapellátási mintaprojektek kidolgozása és megvalósítása.

Közüntézményi hálózat korszerűsítése, fejlesztése

1. Közigazgatási és hatósági ügyintézés fejlesztése, kapacitásbővítés

A Térségi szereplők együttműködésének fejlesztése a közigazgatási és hatósági ügyintézés területén is kiemelt feladat. A térség meghatározó, közel tíz éven keresztül tartó beruházásában számos ország munkavállalója fog részt venni, akik munkáltatóként vagy munkavállalóként, vállalkozásként vagy magánszemélyként igen gyakran kerülnek majd közigazgatási vagy hatósági eljárás során ügyféli minőségbe. Az erőmű építési folyamat során felmerülő, nagyszámú közigazgatási és hatósági ügy megfelelő kezelése, az ügyek lefolytatásában érintett szervezetek közötti hatékonyabb munkavégzés, valamint nemzetgazdasági és nemzetbiztonsági érdekek miatt egy olyan összevont központ létrehozása indokolt, amely fizikailag is egy helyszínen integrálja a közigazgatási,

rendészeti, idegenrendészeti, igazságszolgáltatási és katasztrófavédelmi feladatokat ellátó szervezeteket. Az ilyen jellegű fejlesztések a közbiztonságot is szolgálják azáltal, hogy csökken a városon belüli, ügyintézés miatti közlekedés (több, különböző helyszínen elérhető ügyintézési folyamatok), az egyes szervezetek, hatóságok nagyobb létszámban való jelenléte pedig szintén kedvező hatással bír.

Tolna Megye esetében az integrált központnak – a fejlesztési koncepcióban foglaltak alapján – Paks adhat helyet, de az elkészülő új komplexum térségi (vagy akár országos) mintaprojektként szolgálhat további integrált központok megvalósítása érdekében.

A közbiztonság jelenleg a KDMKT területén jónak mondható, fenntartása azonban proaktív intézkedéseket kíván, a helyi intézményrendszer fejlesztésével, ill. a stratégiában szereplő interkulturális érzékenyítő programokkal karöltve, az integrált központok munkáján keresztül.

A Térségi szereplők együttműködésének fejlesztése a közigazgatási és hatósági ügyintézés területén is kiemelt feladat, amellett, hogy a Kiemelt Térségen belüli, konfliktusmentes együttéléshez a közintézményi szolgáltatások igénybevétele során létrejövő ügyfél-elégedettség is képes hatékonyan hozzájárulni. A fenntartható végállapot eléréséhez azonban a közszolgáltatások fejlesztése és a különböző társadalmi csoportokhoz tartozó ügyfelek előítélet- és diszkriminációmentes, területi szinten is teljeskörű kiszolgálása vezethet el. A közszféra munkatársainak esetében tehát kiemelt jelentőségű az érzékenyítés (szenzitivitásfejlesztés) szerepe, ill. a munkahelyi esélyegyenlőség kritériumainak megismerése, hiszen munkájuk során valamennyi társadalmi (al)csoporttal érintkeznek, együttműködnek. A fentiekre építve képes valamennyi közszolgáltató fenntartani, ill. növelni az ügyfél-elégedettséget, mely hosszútávon járul hozzá a térségi együttműködések magas minőségi szintjének kialakításához. Jelen program ezt a hivatali működést hivatott kialakítani, a közintézmények digitális eszköz-ellátottságának fejlesztésével.

Kiemelt Térségi szinten a fentiek az alábbi (tervezett) intézkedéseket takarják, ill. indokolják:

- A paksi integrált központ létrehozásának infrastrukturális és eszköz feltételeinek megteremtése
- Az integrált központ innovatív programelemeinek kidolgozása és megvalósítása. A bevonni kívánt intézmények együttműködési kereteinek meghatározása.

- Elektronikus ügyintézés (digitalizáció) elterjesztése, a nyelvi különbségek kezelése, a többnyelvű ügyintézés feltételeinek megteremtése az integrált központokban, ill. valamennyi közintézményben.
- Elektronikus ügyintézés (digitalizáció) elterjesztése, a nyelvi különbségek kezelése, a többnyelvű, akadálymentesített ügyintézés feltételeinek megteremtése a Kiemelt Térség néhány közintézményében, mintaprojekt jelleggel.
- Munkahelyi esélyegyenlőség biztosítása, diszkriminációmentes ügyfélkezelés technikáinak elterjesztése a Kiemelt Térségben.
- Digitális Jólét Program kiemelt térségi adaptációs lehetőségeinek vizsgálata, elemzése.

2. Közigazgatási humánerőforrás-fejlesztés, különös tekintettel a településvezetőkre, ill. a nemzetiségi önkormányzatok vezetőire, munkatársaira

Annak érdekében, hogy a közszolgáltatások hozzáférhetősége és minősége a KDMKT területén folyamatosan javuló képet mutathasson, nélkülözhetetlen - a közszférában dolgozók optimális motivációs szintjének megteremtése és fenntartása mellett – egy átfogó, térségre jellemző közigazgatási életpályamodell kidolgozása, mely szintén mintaprojektként azonosítható, nemzetstratégiai szempontok szerint, hiszen figyelembe veszi a területi, munkaerő-piaci és kulturális-gazdasági-társadalmi sajátosságokat, térségi szinten. A Kiemelt Térség versenyképességét növelő gazdaságfejlesztési törekvések mellett biztosítani szükséges a humánerőforrás folyamatos rendelkezésre állását a közigazgatásban is. A Térségi Közigazgatási Életpályamodell ehhez nyújt segítséget, célzott szakmai (tovább)képzéseken, ill. „soft” kompetenciafejlesztési programban való részvétellel támogatva, különös tekintettel a településvezetők és egyéb kulcsszereplők vezetői, kommunikációs, konfliktuskezelési és egyéb készségeinek fejlesztésére. A közszféra munkatársainak esetében kiemelt jelentőségű az érzékenyítés (szenzitivitásfejlesztés) szerepe, ill. a munkahelyi esélyegyenlőség kritériumainak megismerése, hiszen munkájuk során valamennyi társadalmi (al)csoporthal érintkeznek, együttműködnek. A fentiekre építve képes valamennyi közszolgáltató fenntartani, ill. növelni az ügyfélelégedettséget,

mely hosszútávon járul hozzá a térségi együttműködések magas minőségi szintjének kialakításához.

Kiemelt Térségi szinten a fentiek az alábbi (tervezett) intézkedéseket takarják, ill. indokolják:

- Térségi Közigazgatási Életpályamodell kidolgozása és működtetése, a helyi munkaerőpiac folyamatos monitorozására építve, a képzési és foglalkoztatási fórum munkájának keretében.
- Vezetőképző programok kidolgozása és megvalósítása, vagy bekapcsolódás országosan elérhető programokba, melyek lehetséges elemei: mentoring, coaching, workshopok, tréningek, vezetői tanácsadás.
- Egyéb kompetenciafejlesztő programok elérhetővé tétele, melyek szintén az egyéni és csoportos/team coachingra, ill. a tréning módszer- és eszköztárára épülnek. Lehetséges fókuszok: konfliktuskezelés, helyzetfüggő kommunikáció, hatékony visszajelzés technikái, interkulturális érzékenyítés, munkahelyi esélyegyenlőség, környezeti fenntarthatóság (stb.). Valamennyi kompetenciafejlesztésre irányuló program a Térségi Kompetencia Központban valósul meg, helyi felnőttképző intézmények bevonásával.

Szabadidős, kulturális és sportolási lehetőségek bővítése

1. Sportközpontok, -parkok és -pályák kialakítása és társadalmilag hasznos programokkal történő feltöltése

Mind nemzeti, mind pedig térségi szinten kiemelt jelentősége van az egyén esetében az egészség megőrzése, települési környezetben pedig a helyi vonzerő, lakosságmegtartó-képesség erősítése szempontjából a szabadidős, ill. a rekreációhoz és versenysportokhoz kapcsolódó lehetőségek megteremtésének, bővítésének. A KDMKT „kifelé” kialakítani kívánt (a lehetőségekhez képest) egységes arculatának megteremtése érdekében a sport, mint konstruktív szabadidő-eltöltési lehetőség széles körben (a települési és társadalmi struktúra valamennyi szintjén) való elterjesztése nélkülözhetetlen, egy diverzifikált portfólió megteremtése mellett. A fejlesztési koncepció stratégiai céljai mentén a meglévő

infrastruktúra (focipályák, jégpályák, uszodák stb.) fejlesztése, ill. bővítése helyi (megyei, ill. települési) szinten történik, míg a KDMFT Integrált Térségi Sportkoncepció kidolgozását vállalja, a megyei jogú, ill. járásszékhelyi jogosultsággal rendelkező városok mellett valamennyi, kisebb településre (egészen az aprófalvakig) kiterjedően. Kiemelt feladat - a koncepció kulcselemeként - térségi sportközpontok (uszodák, parkok, sportpályák, csarnokok) létrehozása, melyek mindhárom, fentebb említett területhez kapcsolódóan képesek szolgálni a Kiemelt Térség egészségfejlesztési céljait.

A sportfejlesztés szoros kapcsolatban áll a KDMKT felzárkóztatási törekvéseivel is (kapcsolódás a Humánfejlesztés prioritáshoz), az alábbi területek mentén:

- + kisgyermekkorai, óvodai mozgásfejlesztést célzó programok - mivel a nevelési-oktatási intézmények óvodai szintjén kiemelten fontos a mozgásfejlesztés és -tanítás, és nem csupán az infrastruktúra fejlesztése, hanem a pedagógusok felkészítése és a programok megvalósítása is elsődlegesnek tekinthető;
- + a végzettség nélküli iskolaelhagyás érdekében az általános iskolai oktatás iskolán kívüli eszközökkel történő kiegészítését támogató sportprogramok (kiemelten a helyi sportszervezetek, hazai sportszövetségek intézményi és egyesületi programjaiba való bekapcsolódását ösztönző kezdeményezések);
- + a megyei (ill. kiemelt térségi) felsőoktatási intézmények részvételének ösztönzése az intézményi és lakossági szabadidő-sportot, egészségnevelést támogató programokban (egészségfejlesztő egyetemek) – mivel a térségben található egyetemen működő sportszervezet(ek)nek a környékbeli lakosság egészségfejlesztésében betöltött szerepe kulcsfontosságú.

Megállapítható továbbá, hogy a demokratikus és meritokratikus értékek előretörésével napjainkra egyre inkább felértékelődött az egyéni teljesítmény, egyéni siker fogalmaké. A sport világa számos olyan, pozitív példát vonultat fel, melynek esetében a társadalmi hierarchia középrétegénél nehezebb helyzetben lévő csoportok képviselője számára a sport jelentette az egyetlen kiutat saját mikrokörnyezetéből, kiegészítve az egyén számára felvázolt karrierutakat, valós alternatívát nyújtva. A KDMKT területén élő, hátrányos helyzetű családok gyermekei számára a sporton keresztül úgy vázolható fel egy követendő jövőkép, hogy mindeközben az egészséges életmód, ill. a konstruktív szabadidő-eltöltés is elérhetővé válik számukra. Az Operatív Program keretében ehhez kapcsolódóan egy sportösztöndíj-program kerül kidolgozásra és bevezetésre, a Kiemelt Térség területén, országos szinten is adaptálható mintaprojektként.

A sportösztöndíj-rendszer az érintett fiatalok (12-18 éves korosztály) tanulmányi átlagához kötött. A program kapcsolódik továbbá egyéb infrastruktúra fejlesztésekhez, pl. közösségi tér, sportcsarnokok, -központok, -telepek fejlesztése, valamint a Térség területén megvalósuló sportrendezvényekhez. A Programhoz csatlakozási lehetőség nyílik nagyvállalatok és helyi KKV-k számára.

Kiemelt Térségi szinten a fentiek az alábbi (tervezett) intézkedéseket takarják, ill. indokolják:

- Integrált Térségi Sportkoncepció (ITSK) kidolgozása és megvalósítása, a Kiemelt Térség valamennyi részterületéhez kapcsolódóan.
- Prevenciós, ill. rekreációs célú kommunikációs kampány lebonyolítása Térségi szinten.
- Sportközpontok kialakítása és tartalommal való megtöltése, Térségi szinten, az ITSK részeként
- Sportösztöndíj-program kidolgozása hátrányos helyzetű gyermekek számára.

2. Községi terek létrehozása és alulról jövő, közösségi kezdeményezések generálása, elindításuk támogatása

A KDMKT fejlesztési koncepciójában kiemelt jelentőséggel bír a részvételi elvű térségfejlesztés megvalósításához kapcsolódó célrendszer, melynek részeként valamennyi területhez kapcsolódóan cél a helyi lakosság bevonása, aktivizálása. A helyi (térségi) identitás kialakítása érdekében települési szinten indokolt az alulról jövő, közösségi kezdeményezések elindításának támogatása, az ehhez kapcsolódó finanszírozási háttér megteremtése. Hosszabb távon valamennyi kezdeményezés önjáróvá, a mögötte álló helyi közösségek pedig önfenntartóvá válhatnak, számos területen (mezőgazdasági termelés, kézműves termékgyártás, hátrányos helyzetű lakosok támogatása stb.). Ezek a közösségek/informális csoportok középtávon a gazdaságfejlesztési folyamatokba integrálhatóak, társadalmi és üzleti életképességük bizonyításán keresztül részt vehetnek maguk is a Térségi versenyképesség javításában, egyedi, helyi termékek előállításán keresztül. Számos projekt eredményeképpen került azonban bizonyításra, hogy a releváns szakképzettséggel nem rendelkező, magáért és közösségéért azonban tenni akaró és tenni

képes lakosság bevonása a helyi társadalmi-gazdasági folyamatokba, minden esetben sikeresebb és fenntarthatóbb, ha nem „felülről” érkező irányelvekhez igazodik.

A települési, ill. térségi közösségfejlesztés azonban infrastrukturális igényt is szül, azaz valamennyi település esetében (ideértve az aprófalvas vidéket is) a Kiemelt Térség területén 100%-os lefedettséget szükséges kialakítani a közösségi terek tekintetében. Kifejezetten előnyös (fenntarthatósági szempontból), ha ezek a terek jelenleg is álló, leromlott állapotú ingatlanok újrahasznosításával kerülnek kialakításra, természetesen a megfelelő felújítást követően. A helyi civil szervezetekkel (egyesületek, alapítványok) együttműködve ezen tereket térségi szinten szükséges megtölteni tartalommal.

Kiemelt Térségi szinten a fentiek az alábbi (tervezett) intézkedéseket takarják, ill. indokolják:

- Közösségfejlesztési Konceptió kidolgozása és megvalósítása, térségi szinten. Közösségszervezési és -fejlesztési mintaprojektek, támogató-megtartó helyi közösségek, szemléletformálás.
- Önkéntesség elterjesztése a helyi civil szervezetekkel, informális közösségekkel (közösségi kezdeményezések) együttműködve.
- Alulról jövő kezdeményezések generálásának támogatása, a szükséges tudás átadása.
- Közösségi terek tartalommal való megtöltése, a megyei hatáskörben megvalósított, infrastrukturális fejlesztést követően.
- A helyi lakosság, ill. a civil szervezetek bevonása a tervezési és megvalósítási szakaszba egyaránt.
- Kisközösségi megoldások elterjesztése, konfliktuskezelési és erőszakmentes kommunikációhoz kapcsolódó programelemek kidolgozása.
- Inkubáció (mentoring, tréning, tanácsadás) biztosítása az alulról jövő, közösségi kezdeményezések elindításához, a Térségi Kompetencia Központ segítségével.
- "Generációk közötti kapcsolatok erősítése, fejlesztése" mintaprojektek kidolgozása.

3. Helyi értékek feltárása, népszerűsítése, elérhető kulturális programkínálat bővítése

Ahogy az a Közép-Duna Menti Kiemelt Térség fejlesztési koncepciójának helyzetelemzésében is rögzítésre került, a térség (ideértve mindhárom megye területét)

számos természeti kincssel, ill. épített környezethez kapcsolódó erőforrással bír, melyekben rejlő lehetőségek jelenleg nem kerülnek teljeskörűen kihasználásra. A helyi kulturális értékek, szabadidős programlehetőségek, az év valamennyi időszakában leginkább Pakson és Szekszárdon számottevőek (pl. színház, mozi), feladat tehát további települések bevonása, a közművelődési intézmények aktivizálásán keresztül, hiszen ilyen intézmény valamennyi településen megtalálható. Szükséges továbbá a programkínálat színesítése, diverzifikálása, a jelenlegi művészeti foglalkozáspalette bővítése, új programelemek beemelése.

Összességében elmondható, hogy a turisztikai vonzerő fokozása érdekében (a megyeiek mellett) térségi értéktár létrehozása indokolt, a Nemzeti Művelődési Intézettel együttműködve. Az értéktár alapján határozhatóak meg a KDMKT-ra jellemző egyedi vonások, sajátosságok, a kultúra területén is. A szabadidős programlehetőségek bővítésén keresztül pedig erősödik a helyi identitástudat, javul a térség lakosságmegtartó-ereje, háttérbe szorul a szelektív elvándorlás jelensége, ideiglenes, ill. állandó jelleggel egyaránt. Kitűnő alapot jelenthet a tervezett intézkedések tekintetében a helyi könyvtárak bevonása, hiszen ezekből gyakorlatilag minden, térségi településen található minimum 1 db.

Kiemelt Térségi szinten a fentiek az alábbi (tervezett) intézkedéseket takarják, ill. indokolják:

- Kiemelt Térségi Értéktár létrehozása, kapcsolódó értéktár-kiállítások, fórumok, múzeumpedagógiai és múzeumandragógiai foglalkozások szervezése, a helyi kulturális intézményekkel együttműködve.
- KDMKT Fesztiválsorozat elindítása, valamennyi térségi részterület bevonásával.
- Új kulturális intézmények alapítása, a konstruktív szabadidő-eltöltési lehetőségek bővítése.

Lakáshelyzet javítása, a turizmus területén kívül eső szálláskapacitás bővítése

1. Munkásszállók (ideiglenes szálláshelyek) és végleges szálláshelyek építése/kialakítása a Paks II beruházáshoz, ill. egyéb, kiemelt térségi beruházásokhoz kapcsolódóan

Ahogyan a KDMKT fejlesztési koncepciója már több pontban erre kitért, a Paks II projekt kapcsán 12-15.000 fős munkaerő-állomány betelepülése várható a térségbe, melybe

természetesen az érintettek közvetlen hozzátartozói, családtagjai is beleszámítanak. Mindemellett a kivitelezési időszakban várhatóan egyszerre több száz vállalkozás lesz jelen Pakson és vonzáskörzetében, melynek munkaerő-állománya fokozott szállásigényt generál a Kiemelt Térség fejlesztéséhez kapcsolódóan. A helyzetképhez szorosan hozzátartozik a KDMKT lakásállományának elavultsága, az újonnan épült ingatlanok alacsony szintje, mely egyértelművé teszi, hogy kizárólag a meglévő ingatlanok újrahasznosításával az ideiglenes, ill. végleges szálláshelyek kialakítása nem oldható meg teljes egészében. Természetesen a fentiek nemcsak a paksi, hanem valamennyi zöld-, ill. (ideális esetben) barnamezős térségi beruházás esetében relevánsak, melyekből a 2021-2027 közötti időszakban vélhetően több is előkészítésre kerül a térségi beruházásösztönző program révén. Az érintett vállalatok, vállalkozások egy része külföldi tulajdonosi körrel rendelkezik, és vélhetően szorgalmazza majd saját munkaerő-állománya egy részének Magyarországra telepítését, ideiglenes vagy tartós jelleggel.

A megfelelő lakhatási kapacitás biztosítása érdekében fontos figyelembe venni az érintett állomány diverzitását, eltérő komfortigényét, életritmusát. A gyakran kettő vagy több műszakban dolgozó hazai vagy külföldi munkavállalók, ill. a hagyományos (általános) munkarendben dolgozók eltérő napi életritmusa, ill. a szervezeti hierarchia különböző fokán állók sokszínű életvitele miatt szükségszerű térben is szétválasztani az alcsoportok szálláshelyét. Ennek megfelelően kerülnek kialakításra ideiglenes szállások (munkásszállók), valamint végleges szálláshelyek a Térségben, a meglévő infrastruktúra újrahasznosításával, ill. új lakások, munkásszállók építésével. Ezek földrajzi elhelyezkedése a már ismert és megvalósítás alatt álló beruházás esetében leginkább Paks, ill. Kalocsa területéhez kapcsolódik, várhatóan kb. 1500 végleges lakás, ill. 4100 ideiglenes szálláshely esetében. Fenntarthatósági szempontból kifejezett cél mobilházak építése, melyek az igények megszűnését követően elbonthatóak, más helyszínen ismét felállíthatóak, megteremtve a beruházási projektek egymásra épülése által a Térségen belüli egységet.

Kiemelt Térségi szinten a fentiek az alábbi (tervezett) intézkedéseket takarják, ill. indokolják:

- Jelenlegi (kihasználatlan, felújításra szoruló) lakásállomány állapotfelmérése, különös tekintettel a nagy befogadóképességű épületekre.
- Lakhatási és Lakásgazdálkodási Konceptió kidolgozása, térségi szinten, külön kitérve a rendelkezésre álló, ill. újonnan építendő ingatlanok (újra)hasznosításának lehetőségeire, releváns gazdasági, ill. társadalmi

szempontok mentén (pl. elbontott mobilházak szociális lakhatási, valamint idősellátási célra történő felhasználási területeinek megismerése stb.).

- Felújítási és építési-kivitelezési tervek összeállítása a már ismert beruházásokhoz kapcsolódóan, a felelős piaci szereplők meghatározásával, építési folyamatok elősegítése.

2. Idősellátó-hálózat bővítése, a térségi lefedettség javítása

A KDMKT vonatkozó helyzetelemzése egyértelműen kimutatja, hogy a térségi lakosság körében az időskorúak aránya, valamint - ennek okán - az eltartottsági ráta értéke folyamatosan növekszik, a helyi társadalom elöregedése vette kezdetét. A Kiemelt Térségben működő 28 idősotthon kihasználtsága jelenleg közel teljes, miközben az érintett korcsoport egyre nagyobb arányt képvisel a Térségben. Belátható, hogy a várhatóan megjelenő többletkapacitást ezek az intézmények már nem képesek biztosítani, még az időskorúak gondozóházainak, a jelzőrendszeres segítségnyújtás, ill. a nappali ellátás kiterjesztésével sem. Mivel jelenleg 4 településen működik minimum 150 férőhelyet biztosító idősotthon (Szekszárd, Gyöngyös, Dunaföldvár, Kiskőrös), megállapítható, hogy a területi lefedettség javítása is indokolt ezen a területen, annak érdekében, hogy a szolgáltatást igénybe vevő időskorú lakosság saját, megszokott környezetéhez, közösségéhez, családjához földrajzi értelemben közelebb élhessen, az ellátás időszakában, fenntartva (vagy sok esetben éppen javítva) életminőségét, mentális és fizikai jóllétét.

A területi lefedettség javítása nem kizárólag új idősotthonok építésén keresztül valósulhat meg, releváns megoldást jelenthet az idősellátáshoz kapcsolódó szolgáltatásfejlesztési folyamat megvalósítása (is) a Térségben. Ennek eredményeképpen meglévő, magán, önkormányzati vagy állami tulajdonban lévő ingatlanok infrastrukturális felújítására, akadálymentesítésére kerülhet sor, melynek eredményeképpen az időskorú lakosság 24 órás felügyeletben részesülhet anélkül, hogy közvetlen és megszokott környezetéből ki kellene szakítani az érintetteket. Közép-, ill. hosszútávon gyömrői, illetve holland (Hogewey) mintára nyugdíjasházak, valamint falvak jöhetnek létre a Térségben, az idősotthoni hálózat fejlesztéséhez kapcsolódó innováció eredményeképpen.

Kiemelt Térségi szinten a fentiek az alábbi (tervezett) intézkedéseket takarják, ill. indokolják:

- Meglévő szolgáltatási portfólió elemzése, Idősellátási Koncepció kidolgozása, térségi szinten.
- Idősellátási mintaprojektek kidolgozása és megvalósítása, melyek nemzeti szinten is adaptálható modellek létrehozását és elterjesztését teszik lehetővé (nyugdíjasház, idősek falva stb.).
- Hasznosítható ingatlanállomány azonosítása, vizsgálata, a Lakhatási és Lakásgazdálkodási Koncepcióhoz kapcsolódóan.

4.5. Humánfejlesztés

A Közép-Duna Menti Kiemelt Térség lakosságának átlagos képzettségi szintje jelentős fejlesztési és beruházási igényt mutat a humán erőforrás-fejlesztés területén. Az alapvetően rurális vidéket magába foglaló Kiemelt Térség esetében alacsony a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya, túlsúlyban vannak azonban azok (a lakosság közel 50%-a), akik csupán középfokú végzettséggel rendelkeznek. Különösen igaz ez az aprófalvas vidékre, ill. egyéb, kisebb (nem megyei jogú, ill. nem járásszékhelynek minősülő) településre. A KDMKT Fejlesztési koncepciójának keretében bemutatott, tervezett intézkedések azonban a térségi szintű munkaerő-piac, ill. az alapvető társadalmi-gazdasági folyamatok átalakulását vonják maguk után. Magyarország ezen részegységének (környezeti és társadalmi szempontból egyaránt) fenntartható fejlesztése – a hazai, ill. nemzetközi versenyképesség növelése mellett – kizárólag a humántőke, valamint a jelen lévő szaktudás relevanciájának erősítésén keresztül valósítható meg. A KDMKT legfontosabb szereplőinek összefogása a 2021-2027-es időszakban kiterjed a munkaerő-piac, ill. a térségi képzési portfólió folyamatos nyomon követésére, felülvizsgálatára, a leszakadó (kevésbé reziliens) társadalmi csoportok felzárkóztatásával párhuzamosan, a térségi foglalkoztatók igényeinek kielégítésével, a hiányszakmák számának csökkentésével. Stratégiai fontosságú, hogy a helyi lakosság megtartását (különösen a szelektív elvándorlás csökkentésével) a társadalmi tőke láthatóvá tétele és folyamatos (proaktív és egyben adaptív) fejlesztése kísérje. Rövid-, ill. középtávon képessé kell válnia a lakosságnak az önfenntartó, társadalmilag érzékeny, a térségi változásokat jól kezelő életvitel irányába történő elmozdulásra. Kiemelt figyelmet kell fordítani a Szakképzés 4.0 stratégiában megfogalmazottakra, a Stratégia és a kapcsolódó Operatív Program megvalósítása során. A felnőttképzésben kiemelten szükséges a vállalkozásoknál felmerülő képzési igények kielégítése, különös tekintettel a digitális kompetenciákra, amely illeszkedik mind az Ipar 4.0, mind a Szakképzés 4.0 stratégia elemeihez.

4.5.1. A kapcsolódó alcélok

- A lakosság képzettségének javulását szolgáló fejlesztések, célzott szakemberképzés a hiányszakmák felmérését követően, köznevelési kapacitásbővítés.
- Az óvodai és bölcsődei kapacitás (férőhelyek) bővítése.

- Rugalmas munkavégzési formák elterjesztése, a foglalkoztatási feltételek javítása, a munka és magánélet egyensúlyának biztosítása érdekében.
- Közigazgatási humánerőforrás-fejlesztés, kiemelt figyelemmel a helyi településvezetőkre, valamint a nemzetiségi önkormányzatok választott tagjaira.
- Társadalmi felzárkózást segítő agrár- és egyéb, vidékfejlesztési jellegű projektek kidolgozása és megvalósítása.
- A KDMKT-re vonatkozó szakképzési és képzési stratégia kidolgozása és megvalósítása, és ehhez képzési és foglalkoztatási fórum létrehozása.
- Ösztöndíjprogram létrehozása.
- Sajátos nevelési igényű tanulók pályaorientációs támogatása.
- A Paktum-projektek célcsoportjának kibővítése, a projekttervezés és -megvalósítás időpontjában nem álláskereső bekapcsolása (átképzési lehetőségek biztosítása).
- Munkaerő-piaci szempontból hátrányos helyzetűek integrációja.
- Lakossági szemléletformálás az interkulturalitás és a társadalmi/környezeti fenntarthatóság témakörében.

4.5.2. Eredményességi mutatók megnevezése

Mutató megnevezése	Célérték	Adatforrás
Kiemelt Térségi Bölcsőde- és Óvodafejlesztési Program	1 db	monitoringrendszer
Fejlesztésben részesülő intézmények száma	10 db	helyi (önkormányzati) adatbázis, monitoringrendszer, Oktatási Hivatal nyilvántartása
Kapacitásbővítés által érintett köznevelési intézmények száma	5 db	helyi (önkormányzati) adatbázis, monitoringrendszer, Oktatási Hivatal nyilvántartása
Pedagógus- és andragógus-továbbképzési tananyag és eszköztár	1 db	monitoringrendszer
Újonnan kiépített, multifókuszú felsőoktatási partneri együttműködések száma	növekedés	monitoringrendszer

Térségi szakemberképzés, -továbbképzés által érintett vállalkozások száma	100 db	monitoringrendszer
Képzési és Foglalkoztatásfejlesztési Fórumhoz csatlakozó szervezetek száma	100 db	monitoringrendszer
Térségi Kompetencia Központ létrehozása	1 db	monitoringrendszer
Ösztöndíjprogramhoz csatlakozó munkáltatók száma	20 db	monitoringrendszer
Új, innovatív agrárprojekteknek köszönhetően teremtett munkahelyek száma	100 db	KSH, helyi (önkormányzati és térségi) adatbázisok
Vidékfejlesztési Integrált Eszköztár	1 db	monitoringrendszer
Integrált Foglalkoztatási Modellhez kapcsolódóan megvalósuló, integrációs mintaprojektek száma	5 db	monitoringrendszer
Interkulturális érzékenyítő, illetve fenntarthatósághoz kapcsolódó, szemléletformáló rendezvényeken résztvevő személyek száma	500 fő	monitoringrendszer
Bölcsődék, iskolák, óvodák férőhelyeinek növekedése	növekedés	települési adatbázis (TEIR, KSH), monitoringrendszer

4.5.3. A tervezett intézkedések közvetlen és közvetett célcsoportjai

Településvezetők, oktatási intézmények vezetői, munkatársai, felnőttképző intézmények, felsőoktatási intézmények, szakképző intézmények, nagyvállalatok, KKV-k, civil és nonprofit szervezetek, kormányhivatalok, kamarák, állami vagy önkormányzati többségi tulajdonban lévő gazdasági társaságok.

4.5.4. A tervezett intézkedésekhez kapcsolódó, potenciálisan igénybe vehető források megnevezése

- **TOP Plusz**
 - 4. prioritási tengely: Területi humán fejlesztések
- **Helyi gazdaságfejlesztés, helyi foglalkoztatás ESZA+ elemei**
- **Szociális városrehabilitáció ESZA+ elemei**
- **GINOP Plusz**
- **Helyreállítási és Rezilienciaépítési Eszköz (RRF) alábbi komponense:**
 - Egyetemek
- **Interreg Programok**

4.5.5. A tervezett intézkedésterületek, ill. kapcsolódó intézkedések részletes bemutatása

Kapacitásbővítés és infrastruktúrafejlesztés a köznevelésben

1. Elérhető állami és magán bölcsődei, ill. óvodai szolgáltatások körének bővítése

A humánfejlesztéshez kapcsolódó fejlesztési törekvések bázisát a mobilizálható, munkaerőpiaci szempontból aktív, munkaképes felnőttkorú lakosság adja. Ahhoz azonban, hogy a Kiemelt Térség demográfiai szempontú előregedése lassíthatóvá, hosszabb távon pedig megállíthatóvá váljon, nélkülözhetetlen a gyermekvállalás ösztönzése, a kis- és nagycsaládosok helyben tartása, ill. a KDMKT területére történő betelepülésének támogatása. A fenti két terület összekapcsolása a kisgyermekkorú neveléshez kapcsolódó szolgáltatások, infrastrukturális feltételek fejlesztésén, azaz a bölcsődei, ill. óvodai kapacitás bővítésén keresztül érhető el. A várható lakosságszám-emelkedéshez prognosztizálható módon járul hozzá (beleértve a kiskorú lakosság számának növekedését is) a Paks II beruházás, a térségbe települt vállalkozások, hazai és külföldi munkavállalók életvitelszerű itt-tartózkodásán keresztül. A bölcsődei ellátás területi lefedettségének célzott növelésével csökkennek a területi egyenlőtlenségek, továbbá jelentősen hozzájárul egyrészt a női foglalkoztatottsági szint emelkedéséhez, beleértve az új munkahelyek megteremtését a létrejövő bölcsődékben, másrészt pedig a hátrányos helyzetű gyermekek minél korábbi életkorban történő minőségi ellátáshoz való hozzáféréséhez. A bölcsődei férőhelyek

számának növelése elősegíti továbbá az aktív korú népesség munkába állását a társadalom és a gazdaság minden szegmensében.

Kiemelt Térségi szinten a fentiek az alábbi (tervezett) intézkedéseket takarják, ill. indokolják:

- Kiemelt Térségi Bölcsőde- és Óvodafejlesztési Program kidolgozása és megvalósítása, mely együtt jár a bölcsődei szakemberek, ill. óvodapedagógusok, dajkák stb. módszertani repertoárjának, eszköztárának bővítésével, naprakészen tartásával.
- Meglévő bölcsődei és óvodai férőhelyek számának növelése, ez elérhető szolgáltatások körének bővítésén keresztül (sportpálya, fejlesztőszoba, csoportszoba építése, akadálymentesítés stb.).
- Bölcsődei és óvodai férőhelyek számának növeléséhez kapcsolódóan magasan képzett szakemberállomány (csecsemő- és kisgyermeknevelők, óvodapedagógusok, dajkák) biztosítása.
- A bölcsődével, óvodával rendelkező települések számának növelése (jelenleg 11 településen nincs óvodai ellátás), a lefedettség javítása, legfőképpen az adott településen már meglévő ingatlanok újra hasznosításával, felújításával, bővítésével, infrastrukturális fejlesztésével, térségi szinten. Különösen releváns ez a stratégiai irány a Kiemelt Térség nyugati részén.
- Kisgyermekkor, óvodai mozgásfejlesztést célzó programok megvalósítása (óvodai mozgásfesztiválok szervezése, óvodapedagógusok továbbképzése mozgástanítás területén, óvodai sporteszközfejlesztések - mivel a nevelési-oktatási intézmények óvodai szintjén kiemelten fontos a mozgásfejlesztés, a pedagógusok fejlesztése mellett.

2. Alap- és középfokú oktatás kapacitásainak bővítése, a meglévő infrastruktúra fejlesztésének támogatásával

A fentebb (I.1 pont) bemutatott okokból kiemelten szükséges a köznevelési intézmények kapacitásának bővítése is, az infrastrukturális feltételek javítása mellett. A hazai, ill. külföldről a Térségbe érkező munkavállalók esetében, szociológiai-demográfiai szempontok szerint valószínűsíthető, hogy érkeznek a KDMKT területére olyan családok,

melyeknek egy vagy több általános vagy középiskolás korú tagja van. Az oktatási intézmények kihasználtsági szintje (a tanulószám alakulása alapján) leginkább a kisebb települések iskoláinak esetében alacsony, a nagyobb városok tekintetében ez a csökkenő tendencia nem számottevő, így létüket a demográfiai folyamatok nem fenyegetik, sőt, kapacitáshiány prognosztizálható. Ennek oka nem más, mint, hogy a KDMKT területére tervezett fejlesztések, beruházások egyik központjának a nagyvárosok (Paks, Szekszárd, Kalocsa, Kiskörös, Tamási stb.) számítanak, a fejlesztés pedig előreláthatóan lakosságszám-növekedést von maga után. Fontos megjegyezni továbbá, hogy a tervezett beruházásokhoz kapcsolódóan sok esetben (kb. a munkaerő 50-60%-a) a (szakirányú) középfokú végzettség igénye merül fel, mely a jelenleg kizárólag alapfokú iskolai végzettséggel rendelkezők esetében jelenthet fejlesztési igényt.

A középfokú szakoktatás intézményeinek (szakgimnázium, szakközépiskola, szakiskola) tehát az iskolarendszerű felnőttképzésben is kiemelt szerepe van, mely megállapítás a térség munkaerő-piaci fejlesztéseinek kulcsszereplőjévé teszi a vonatkozó intézményeket.

A KDMKT-lakosság kulturális diverzitásának növekedése indokoltá teszi továbbá a külföldről érkező (legfőképpen orosz anyanyelvű) gyermekek oktatási rendszerbe történő integrációját, az ehhez szükséges infrastrukturális és pedagógiai kapacitás biztosításán keresztül.

Kiemelt Térségi szinten a fentiek az alábbi (tervezett) intézkedéseket takarják, ill. indokolják:

- A tervezett beruházások közvetlen környezetében (adott településen vagy annak vonzáskörzetében) működő köznevelési intézmények (általános iskola, művészeti iskola, gimnázium, szakgimnázium, szakközépiskola, szakiskola) kapacitásainak bővítése (indokoltság esetén), a rendelkezésre álló infrastruktúra fejlesztése.
- Meglévő intézmények felkészítése a nem magyar anyanyelvű, hagyományostól eltérő tanrendben szocializálódott tanulók és családjaik fogadására.
- A KDMKT területén elérhető szakképzések (többek között: energetikai, egészségügyi, szociális, mezőgazdasági, vendéglátóipari és turisztikai, élelmiszeripari, szépművészeti, rendészeti, műszaki, gazdasági és informatikai) körének célzott és stratégiai szintű bővítése.
- A végzettség nélküli iskolaelhagyás érdekében az általános iskolai oktatás iskolán kívüli eszközökkel történő kiegészítését támogató sportprogramok (kiemelten a

helyi sportszervezetek hazai sport-szövetségek intézményi és egyesületi programjaiba való bekapcsolódását ösztönző kezdeményezések) megvalósítása.

3. Pedagógus- és andragógusfejlesztés, az alkalmazott eszköztár bővítése érdekében

A KDMKT jövőképe alapján kiemelt cél, hogy hosszútávon az érintett terület egy társadalmi és gazdasági innovációra fogékony, azt - a különböző szektorok aktív részvételével - generálni képes „zöld zónává” váljon. A lakossági szemléletformálás egyik bázisát a pedagógusok, ill. a felnőttképzési (andragógus) és egyéb humánerőforrás-szakértők jelentik, akik a folyamatos módszertani és készségfejlesztésük eredményeképpen már gyermekkorban fontos motorjai lehetnek az innovációhoz kapcsolódó kompetenciák (divergens gondolkodás, elemzőképesség, proaktivitás, kreativitás stb.) fejlődésének. Számos – napjainkban is futó – munkaerő-piaci fejlesztési projekt/program támasztja alá szintén az ehhez kapcsolódó, úgynevezett „soft” kompetenciák fejlesztésének igényét. Különösen igaz ez napjainkban, amikor a világméretű pandémia a digitális írástudás, ill. a kapcsolódó kompetenciák célzott és folyamatos fejlesztését teszi igazán indokolttá az érintett szakemberek esetében. A pedagógusi és andragógusi kompetenciafejlesztés képes hozzájárulni a szakértői fluktuáció csökkenéséhez, valamennyi intézménytípus, ill. oktatási szint esetében.

Kiemelt Térségi szinten a fentiek az alábbi (tervezett) intézkedéseket takarják, ill. indokolják:

- Térségi együttműködés elindítása az akkreditált pedagógustovábbképzésben érintett szereplők aktív részvételével, valamennyi intézménytípus bevonásával. Kapcsolódó előadások, workshopok, tréningek, tanulmányutak szervezése, megvalósítása.
- Pedagógus- és andragógus-továbbképzési tananyag és eszköztár fejlesztése, a KDMKT sajátosságainak figyelembevételével.
- Közösség- és településfejlesztéshez kapcsolódó tudásbővítés az andragógus képzést folytató, hazai felsőoktatási intézményekkel együttműködve, a KDMKT területén megvalósított terepgyakorlatokon keresztül (mindhárom területi részegység bevonásával, a fejlett várostengelytől kezdve egészen a periféria településeiig).

A képzési, szakképzési és foglalkoztatási rendszer fejlesztése, adaptáció előkészítése a prognosztizálható változásokhoz kapcsolódóan

1. Kereslet-, ill. kínálatvezértelt, folyamatosan felülvizsgált képzési és szakképzés-fejlesztési stratégia elkészítése és megvalósítása

A KDMKT fejlesztésében kiemelt szerepe van a Közép-Duna Menti Fejlesztési Tanácsnak, valamint munkaszervezetének, a Közép-Duna Menti Fejlesztési Ügynökség Nonprofit Kft.-nek, mint egy egyfajta szektorközi „hidat” képező intézményrendszernek. Ma Magyarországon – néhány sikeres és modellértékű jógyakorlattól eltekintve – az állami, magán, ill. civil szektor esetleges, célorientált kapcsolatban áll egymással, mely kapcsolat közvetítő szereplők jelenléte nélkül hosszútávon nem fenntartható. A KMDFÜ egyfajta összekötő tolmács szerepet kíván betölteni a jövőben az érintett szektorok között, így nyílik lehetősége folyamatos jelleggel harmonizálni a munkáltatói oldalról felmerülő képzési és szakképzési igényeket a piacon – adott időszakban – elérhető kínálattal. A kereslet-kínálat figyelemmel kísérésének központosítása térségi szinten a reakcióidő csökkenését vonja maga után, azaz a vállalati (foglalkoztatói) igények rövidített láncon keresztül jutnak el a képzőintézményekhez, szakképzési centrumokhoz, kormányhivatalokhoz, akiknek így lehetőségük nyílik szolgáltatásaik (proaktív és reaktív) fejlesztésére. Mindezen együttműködés célja egy képzési és szakképzés-fejlesztési stratégia multiszektorális elkészítése és megvalósítása, emellett pedig a megvalósítás eredményességének és hatékonyságának állandó monitorozása a KDMKT releváns szereplőinek részvételével. Kiemelt Térségi szinten a fentiek az alábbi (tervezett) intézkedéseket takarják, ill. indokolják:

- Képzési és Foglalkoztatásfejlesztési Fórum létrehozása és működtetése a releváns térségi szereplők széleskörű bevonásával, folyamatos jelleggel, a stratégia által érintett időszakban. A fórumhoz csatlakozók száma a KDMKT fejlesztési koncepciójának megvalósításával párhuzamosan, folyamatosan bővül. Fontos megemlíteni: középfokú szakoktatás intézményeit, ipari szakképzési centrumokat, kormányhivatalokat, felnőttképző intézményeket, felsőoktatási intézményeket, nagyvállalatokat, mikro-, kis- és középvállalkozásokat, állami intézményeket stb.
- A Kiemelt Térség területén elérhető képzési szolgáltatások, ill. a szolgáltatást nyújtók körének folyamatos bővítése, racionalizálása, munkáltatói igényekre reflektálva. Ez a folyamat adott esetben együtt járhat a helyi képzőintézmények

számának növekedésével, új (szakképző) intézmények, ill. kapcsolódó kollégiumok (a lakhatási célok mentén) létrehozásával. Lehetséges irány: energetikai és egyéb ágazati képzőközpontok létrehozása.

- A Paks II beruházás munkaerő-elszívó hatásának mérséklése, a magasabb fluktuációt mutató vállalkozások munkaerő-állományának bővítése, célzott fejlesztése, a fenntartható működés megvalósítása érdekében.
- A Paktum-projektek felülvizsgálata, a célcsoport-bővítés lehetőségének megteremtése a hatékonyságnövelés érdekében, az (adott időpontban) álláskeresőként nem regisztrált, munkaviszonyban vagy egyéb, munkavégzésre irányuló jogviszonyban állók bevonásával. A kapcsolódó projektelemek célja az átképzés támogatása.
- Térségi Kompetencia Központ létrehozása, az infrastrukturális feltételek megteremtését követően (javasolt: meglévő épületállomány újrahazsnosítása, ezen a területen is). Valamennyi kompetenciafejlesztő, érzékenyítő, szemléletformáló program a Központban vagy annak szervezésében kerül megvalósításra.
- Munkahelyi diverzitás és well-being fejlesztése, különös tekintettel a helyi nagyvállalatokra, KKV-kra és állami intézményekre.
- Munka és magánélet egyensúlyának biztosítása, az atipikus foglalkoztatás, ill. egyéb, atipikus eszközrendszerek kiemelt térségi elterjesztésén keresztül.
- Egészségügyi és mezőgazdasági szakemberképzés kiemelt térségi előmozdítása.

2. Ösztöndíjprogram kidolgozása a KDMKT-ben működő képzési rendszerhez kapcsolódóan

A Kiemelt Térség demográfiai tendenciáinak ismeretében kiemelten fontos, hogy a pályaválasztás előtt álló (középfokú végzettséggel már rendelkező) vagy éppen felsőfokú tanulmányaikat folytató fiatalokat a térség képes legyen megtartani, helyben maradásra ösztönözni. Ehhez jelenthet megfelelő eszközt egy átfogó ösztöndíjprogram kidolgozása, mely a duális szakképzés alapelveire építve képes bevonni a helyi nagyvállalatokat, ill. KKV-kat az érintett fiatalok tanulmányainak finanszírozásába, leendő munkavállalóikként kezelve az adott célcsoportot. A program hatékonyan képes hozzájárulni a fiatalok helyi identitástudatának kialakításához, erősítéséhez, emellett pedig megfelelő motivációt jelent a felsőoktatási intézményrendszerbe való belépésükhöz, munkaerő-piaci helyzetük

javításához. Az ösztöndíjprogramhoz kapcsolódó jógyakorlatnak tekinthető a „Bács-Kiskunban itthon vagy!” program.

Kiemelt Térségi szinten a fentiek az alábbi (tervezett) intézkedéseket takarják, ill. indokolják:

- Programfejlesztés a képzési és foglalkoztatásfejlesztési fórum tagjainak aktív és folyamatos részvételével, a célcsoport igényeinek megismerésére építve. A finanszírozási koncepció kidolgozása (pl.: ösztöndíjalap létrehozása).
- Az ösztöndíjprogram működtetése, a helyi nagyvállalatokkal és KKV-kkal való folyamatos kapcsolattartáson keresztül.
- Mentorprogramok kidolgozása és kapcsolódó, Egyéni Fejlesztési Tervek összeállítása.
- Monitoringtevékenység elvégzése, az ösztöndíjprogram társadalmi és gazdasági hatásának nyomon követése, mérése.

3. A K+F+I jelentőségének növelése a KDMKT területén, a felsőoktatási intézményi jelenlétének erősítésén keresztül

A KDMKT fejlesztési koncepciójának helyzetelemzése strukturáltan mutatja be az egyik legerősebb elszívó erőt, mely érinti a Kiemelt Térséget, ez pedig a felsőoktatási intézmények alulreprezentáltsága. A helyi pályaválasztás előtt állók jelenleg a Térségen belül kizárólag a Pécsi Tudományegyetem kihelyezett karán tanulhatnak, ezen kívül azonban elérhető számukra valamennyi budapesti, kecskeméti, ill. dunaújvárosi intézmény is, ez a tény azonban minden esetben növeli a fiatalok mobilitási hajlandóságát. A már prognosztizálható fejlesztések eredményeképpen a Dunaújvárosi Egyetem kiemelt szerepet kap a Paks II beruházáshoz kapcsolódóan (szakmérnöki, szakirányú továbbképzések), többek között az Egyetem Paksi Kompetencia és Kutatóközpontjának kialakításán keresztül. Fontos azonban, hogy a Paks II beruházáshoz kapcsolódó intézményfejlesztés mellett más felsőoktatási intézmény is bekapcsolásra kerüljön a Kiemelt Térség fejlesztésébe, a célzott szakemberképzés támogatásába, az említett fejlesztéstől távoleső szakterületeken.

A felsőoktatási intézmények minden esetben a kutatási-fejlesztési és innovációs tevékenység mozgatórugói, oktatói és hallgatói műhelyeik előre mozdítják a térség fejlődését, ehhez azonban nélkülözhetetlen térségi jelenlétük fejlesztése.

Kiemelt Térségi szinten a fentiek az alábbi (tervezett) intézkedéseket takarják, ill. indokolják:

- Az együttműködés erősítése Magyarország területén működő felsőoktatási intézményekkel, különös tekintettel a mérnökképzésre, ill. egyéb, hiányszakmákhoz kapcsolódó területekre.
- A bevont felsőoktatási intézmények támogatását lehetővé tévő konstrukció kidolgozása, melynek keretében az alábbiak valósulhatnak meg: új képzések akkreditációja, laborok és egyéb innovációs „hub”-ok kialakítása, tananyagfejlesztés, pályaaorientáció támogatása stb. Ehhez megfelelő eszköz lehet a nagyvállalatok, mint jövőbeni foglalkoztatók által finanszírozott Alap létrehozása (példamutató hasonló kezdeményezés a Paks II. Akadémia).
- A KDMKT területén működő (termelő, ill. gyártó) nagyvállalatok és a felsőoktatási intézmények közötti együttműködés kialakításának támogatása, a Képzési és Foglalkoztatásfejlesztési Fórum tevékenységéhez kapcsolódóan.

Társadalmi felzárkózás támogatása

1. Roma közösségek bevonásának elősegítése (elsősorban a mezőgazdasági és vidékfejlesztési jellegű projektek megvalósításába)

A Kiemelt Térség agrárpolitikai helyzetképe a helyi szinten előállított és értékesített termékek (viszonylag) széles vertikuma mellett számos munkaerő-piaci hiányosságot mutat. Az élőmunka-igényes ágazatokban a kézimunkaerő folyamatosan erősödő hiánya jelentős és akkut problémákat okoz, melyek orvoslására a gépesítés (szintén) alacsony szintje miatt a térségi szereplők fejlesztési források biztosításával járó külső beavatkozás nélkül, önmagukban nem képesek. A helyi roma közösségek (különös tekintettel Tolna megyére) körében azonosítható munkaerőtöbblet agrár- és vidékfejlesztési jellegű projektekre történő allokációjával (illetve a munkavállalásra való célzott felkészítéssel) egyszerre lesz képes a Kiemelt Térség megvalósítani az érintett társadalmi csoport munkaerő-piaci (re)integrációját, ill. kezelni a mezőgazdaság, valamint a vidékfejlesztés egyéb területein fellépő kézimunkaerő hiányát, különös tekintettel a zöldség- és gyümölcs termesztésre. Közép-, ill. hosszútávon az agrárium, ill. a vidéki gazdaság egyéb területeinek fejlesztésébe újonnan bevont érintettek is képessé válhatnak saját kistermelői

tevékenységük elindítására, melynek eredményeképpen önfenntartó közösségekként léptethetik piacra a megtermelt alapanyagokat, árukat.

Kiemelt Térségi szinten a fentiek az alábbi (tervezett) intézkedéseket takarják, ill. indokolják:

- A Kiemelt Térség mezőgazdasági stratégiájához kapcsolódó agrár- és egyéb, vidékfejlesztési jellegű projektek megvalósítása, melynek horizontális célja a helyi roma közösségek integrációja, az ágazat célzott fejlesztése mellett.
- A bevonni kívánt munkaerő felkészítése a projektekben való részvételre, azaz a mezőgazdasági munkára („soft” kompetenciák fejlesztése, szakmai ismeretek átadása), a helyi felnőttoktatási és felnőttképzési intézményekkel együttműködve.
- Vidékfejlesztési Integrált Eszköztár kidolgozása, különös tekintettel a humántőke bevonására, fejlesztésére, a helyi szakképző intézményekkel együttműködve.

2. Munkaerő-piaci szempontból hátrányos helyzetűek munkaerő-piaci integrációjának erősítése, képzettségi és foglalkoztatottsági szintjük növelése

A KDMKT területén élő egyéb, sérülékeny, hátrányos helyzetűek tekinthető célcsoportok esetében is kiemelt jelentőségű feladat a munkaerő-piaci integráció, a Paktum-projektek eddigi eredményeire építve. Ez a vállalás egyaránt kapcsolódhat az álláskereső bevonásához, valamint a képzési és szakképzési stratégiában foglaltak teljesítése érdekében vállalt (a projekt kezdetekor munkaviszonyban állókat érintő) átképzési projektekben való részvételhez. A Térség vezető szereplőinek legfontosabb segítői ezen stratégiai elem megvalósításában a szakértőként tevékenykedő helyi civil, ill. nonprofit szervezetek lesznek, mely érintetti kör munkáját a (szintén helyi) társadalmi vállalkozások foglalkoztatóként képesek támogatni. Stratégiai cél kapcsolódik ezen potenciális munkavállalók bevonásához, valamennyi olyan projektbe, mely a Közép-Duna Menti Kiemelt Térség fejlesztési koncepciójának keretében valósul meg, a célzottan a célcsoporti igényekhez alakított fejlesztések mellett.

Az intézkedés szempontjából releváns célcsoportok: 25 év alattiak, 50 év felettiak, fogyatékkal élők/megváltozott munkaképességűek, kisgyermekes szülők, tartós álláskereső, alacsony iskolai végzettségűek.

A koronavírus okozta járványhelyzet - minden eddiginél hangsúlyosabban - hívta fel továbbá a figyelmet arra, hogy az alap- és középfokú oktatásban tanuló diákok

szükségeinek, igényeinek kielégítése, ezen keresztül pedig az oktatási rendszerben történő lemorzsolódás hosszútávú csökkentése az alkalmazott eszközök, módszerek újragondolását, innovatív eszköztár alkalmazását teszi indokolttá. A pedagógusok és diákok digitális kompetenciafejlesztését célzó projektek eredményeire építve szükséges a Kiemelt Térségben olyan mintaprojektek kidolgozása és megvalósítása, mely a sajátos nevelési igényű tanulók oktatását támogatja, online tananyag- és keretrendszer-fejlesztéssel (pl. moodle és egyéb rendszerek alkalmazási lehetőségeinek vizsgálatát követően). A kapcsolódó programok munkaerőpiacra történő belépésre felkészítő, pályaaorientációs programmal egészülnek ki.

Kiemelt Térségi szinten a fentiek az alábbi (tervezett) intézkedéseket takarják, ill. indokolják:

- Hátrányos helyzetű célcsoportok igényeinek beépítése valamennyi fejlesztési projektbe, rövid-, közép-, ill. hosszútávon egyaránt (pl. köznevelési intézmények akadálymentesítése, felsőoktatási intézmények térségi jelenlétének erősítése, kizárólag alap-, ill. középfokú végzettséggel rendelkezők arányának csökkentése, közösségfejlesztés, helyi identitás erősítése stb.), az inklúzió megvalósítása érdekében.
- Partnerségi hálózat kiépítése a helyi (szakértő) civil szervezetek, ill. társadalmi vállalkozások között, a helyi foglalkoztatók (legfőképp állami intézmények, KKV-k, nagyvállalatok) bevonásával, a Képzési és Foglalkoztatásfejlesztési Fórum munkájához kapcsolódóan.
- A Kiemelt Térség képzési és szakképzés-fejlesztési stratégiájának kidolgozásakor a fórum tagjai minden esetben figyelembe veszik a hátrányos helyzetű célcsoportok igényeit.
- Integrált Foglalkoztatási Modell kidolgozása és kapcsolódó mintaprojektek megvalósítása.
- Online keretrendszer kidolgozása és bevezetése a sajátos nevelési igényű tanulók fejlődése érdekében.

1. Interkulturális érzékenyítő programok megvalósítása a Kiemelt Térség várható demográfiai változásainak támogatása érdekében

Fontos hangsúlyozni, hogy új gazdasági szereplők megjelenése egy adott térségben – szinte – minden esetben a helyi status quo átalakulásával jár, mely jelenség társadalmi és gazdasági szinten képes veszélyeztetni a konfliktusmentes együttélést. A Közép-Duna Menti Kiemelt Térség területén a jövőben kiemelkedően magas számú külföldi munkaerő (ill. a közvetlen környezetükhöz tartozók) megjelenése prognosztizálható, a tervezett beruházásokhoz kapcsolódóan. Az interkulturális érzékenység üzleti szektorban mért gazdasági hasznát számtalan kutatás igazolja, emellett pedig társadalmi hasznossága is jelentős. A helyi lakosság érzékenyítésével a Térség képes felkészülni az újonnan betelepülők befogadására, a helyi közösségek, ill. a köreikben megerősödő helyi identitás fejlődése mellett. A szenzitivitásfejlesztés területén kiemelt cél a lakosság interkulturális tudatosságának erősítése, az újonnan megjelenő, ill. a már jelenlévő kultúrák sajátosságainak megismerésén, megértésén és elfogadásán keresztül. Ebben a folyamatban jelentős aktorok lehetnek a térségi beruházások kulcsszereplői (hazai és multinacionális nagyvállalatok), esetükben az elsődleges cél saját munkavállalóik szemléletformálása. A másodlagos érintetti körhöz tartoznak az egyéb, helyi beszállítók (kis- és őstermelők, KKV-k), valamint azon oktatási, egészségügyi, kulturális intézmények, melyek munkatársai, tagjai közvetlen kapcsolatba kerülnek az eltérő kultúrájú személyekkel. Az érzékenyítést már kisgyermekkorban meg kell kezdeni, ezért a pedagógusfejlesztés során is kiemelt hangsúlyt kap az interkulturalitás. Átfogó stratégiai cél tehát a társadalmi távolság csökkentése, a sztereotípiák, előítéletek és diszkriminációs veszélyek azonosításán és tudatosításán keresztül, az együtt élő kultúrák egymásra ható dinamikájának megismerése mellett.

Kiemelt Térségi szinten a fentiek az alábbi (tervezett) intézkedéseket takarják, ill. indokolják:

- Interkulturális érzékenyítő programok kidolgozása és megvalósítása a Kiemelt Térség területén: workshopok, szenzitivitásfejlesztő tréningek, előadások, kulturális (tematikus) napok iskolai és munkahelyi környezetben stb.

- Adott kultúrát és a beszélt/írott nyelvet jól ismerő tolmácsok felkérése az interkulturális érzékenyítő projektben való részvételre, alapvető fontosságú a kívánt hatás elérése érdekében.

2. Környezeti és társadalmi fenntarthatósághoz kapcsolódó, szemléletformáló eseménysorozat kidolgozása és megvalósítása, szektorközi együttműködésen keresztül

A gazdasági és társadalmi innováció minden esetben a fenntarthatóság témakörének alapos vizsgálatával jár. Valamennyi, a KDMKT fejlesztési koncepciójának keretében megvalósítandó projekt kizárólag akkor lehet sikeres és eredményes, ha figyelembe veszi a fenntarthatósági szempontokat. Különösen igaz ez az energetikai fejlesztések, közlekedésfejlesztés, turizmusfejlesztés, kutatás és innováció területére. A KDMKT jövőképe (együttműködésen és innováción alapuló „zöld zóna” kialakítása) központi eleméhez, azaz a fenntarthatósághoz kapcsolódóan valamennyi tervezett intézkedés ezeket az alapelveket követi, mind a természeti kincsek, mind pedig az épített környezet, ill. tervezett humánerőforrás-fejlesztés kapcsán. Számtalan tudományos értekezés igazolja, hogy a fenntartható fejlesztések megvalósításához nélkülözhetetlen a helyi lakosság szemléletformálása, azaz annak tudatosítása, hogyan járulhatunk hozzá mi magunk is a Térség fenntarthatóságához, a mindennapi élet különböző területein, saját erőforrásaink, eszközeink mozgósításával. A (tervezett) helyi, operatív programok mindegyike az ENSZ által meghatározott Fenntartható Fejlesztési Célokra (Sustainable Development Goals – SDG) épül.

Kiemelt Térségi szinten a fentiek az alábbi (tervezett) intézkedéseket takarják, ill. indokolják:

- Szemléletformáló programok kidolgozása és megvalósítása a Kiemelt Térség területén: workshopok, környezeti fenntarthatósághoz kapcsolódó tréningek, előadások, tematikus napok munkahelyi környezetben stb.
- Kommunikációs kampány kidolgozása és megvalósítása a környezeti fenntarthatósághoz kapcsolódóan. Kiegészítő elem lehet: rajzpályázatok, fenntarthatósági versenyek gyermekek számára, fenntarthatósági fórum létrehozása.

4.6. Együttműködés, gazdasági és társadalmi innováció erősítése és a területi (speciális) célok megvalósítása

A címben szereplő intézkedésterületek horizontális prioritásokat takarnak, ennek értelmében szorosan kapcsolódnak valamennyi, fentebb kifejtett ágazati prioritáshoz, annak szerves részét képezik és hangsúlyosan jelennek meg a tervezett intézkedésekben, hozzájárulnak az eredményességi kritériumok teljesüléséhez.

Együttműködés, gazdasági és társadalmi innováció erősítése: Az új tevékenységek, összefogások ösztönzése és támogatása a helyi erőforrások sikeresebb és jövedelmezőbb kihasználása érdekében.

A kapcsolódó alcélok

- Új tevékenységek, eljárások, szolgáltatások, termékek kidolgozása a gazdaságban, ill. a közösségi szférában (helyi termékek, szolgáltatások elterjesztése, hazai és nemzetközi piacra lépés támogatása, egységes arculat kialakítása).
- A meglévő tevékenységek szervezését erősítő helyi együttműködések erősítése (hosszútávú, szektorközi együttműködések elindítása a KDMKT civil szervezeteinek, állami intézményeinek, ill. vállalati szereplőinek aktív részvételével).

A területi prioritások, ill. azokhoz kapcsolódó specifikus célok pedig a következők:

- + **1. PRIORITÁS:** Az SZVZ-ben (szabad vállalkozási zónában) található és/vagy FETE és GÉP programban résztvevő, ill. a kedvezményezettként azonosított, komplex programmal fejlesztendő járások és települések célzott fejlesztése. Az érintett településeket a Helyzetelemzés című dokumentum rögzíti. „A szabad vállalkozási zónák létrehozásának és működésének, valamint a kedvezmények igénybevételének szabályairól” szóló 27/2013. (II. 12.) Korm. rendelet, a 290/2014. (XI. 26.) Korm. rendelet a kedvezményezett járások besorolásáról és a 105/2015. (IV. 23.) Korm. rendelet irányadó ezen a területen, továbbá figyelembe kell venni „Magyarország egyes területei közötti gazdasági egyenlőtlenség csökkentése érdekében szükséges fejlesztési program kidolgozásáról” szóló 1206/2019. (IV. 18.) Korm. határozatát, valamint A 1404/2019. (VII. 5.) Korm. határozat a „Felzárkózó települések” hosszú távú programjának megalapozásáról 1. számú mellékletében valamint a 1186/2020. (IV. 28.) Korm. határozat a „Felzárkózó települések” és a gazdaságélénkítő program folytatása érdekében teendő további intézkedésekről 1. és 2. számú mellékletében felsoroltakat.

A KDMKT Fejlesztési Konceptiójának megvalósítása során a Közép-Duna Menti Fejlesztési Tanács kiemelt figyelmet kíván fordítani a programok által érintett települések fejlesztésére, valamennyi ágazati prioritáshoz kapcsolódóan.

- + **2. PRIORITÁS:** Az erőmű-bővítéssel egy időben megvalósuló infrastruktúra-fejlesztések (pl. Duna-híd, vasútfejlesztés, infrastrukturális hálózatok bővítése) teremtette új gazdasági lehetőségek kihasználása, valamennyi területi részegység esetében.
- + **3. PRIORITÁS:** Az elzártabb, kisebb települések infrastrukturális, közszolgáltatási és szociális ellátási hátrányainak csökkentése, a periféria, ill. a keleti, átmeneti fejlettségű térség vonatkozásában, különös tekintettel az egészségügyi ellátásra, a szociális rendszer fejlesztésére, valamint a sport és rekreációs célú szolgáltatások fejlesztésére.
- + **4. PRIORITÁS:** A KDMKT nagyobb városaiba koncentrálódó gazdasági ökoszisztémák (pl. borászat, tejipar) értékteremtő és innovációs képességeinek erősítése. a fejlett várostengely, ill. a keleti, átmeneti fejlettségű térség esetében. Ez a prioritás jelenti a legfontosabb különbséget a városi és vidéki fókuszú fejlesztések tekintetében.

- + **5. PRIORITÁS:** Turisztikai fejlesztések megvalósítása, a földrajzi és tematikus (épített környezeti, kulturális és egyéb) adottságokra építve, valamennyi területi részegység integrációja érdekében (pl. Duna menti fejlesztések, attrakciófejlesztés, világörökségi listára nevezett műemlékek, tematikus látogató központok stb.).
- + **6. PRIORITÁS:** A Gazdaságfejlesztési Zónák mentén történő fejlesztések megvalósítása, a zónák stratégiai céljainak és tervezett intézkedéseinek figyelembevételével, a zónasajátosságokra építve. (A Gazdaságfejlesztési Zónák létrehozásáról a 1566/2020. (IX. 4.), 1567/2020. (IX. 4.), 1568/2020. (IX. 4.) és 1569/2020. (IX. 4.) Korm. határozatok rendelkeztek, a KDMKT területét pedig 3 zóna is érinti (Északnyugat-magyarországi, Dél-dunántúli, Dél-alföldi Gazdaságfejlesztési Zóna), Fejér, Tolna és Bács-Kiskun megyéhez kapcsolódóan).

Valamennyi területi részegység esetében figyelembe kell venni a nagyobb lakosságszámú és kiterjedésű városok funkcionális fejlesztési igényeit (leginkább gazdaságfejlesztési, innovációs, infrastruktúra-fejlesztési, ill. humán erőforrás-fejlesztési irányelvek mentén), valamint a város-vidék kapcsolódások erősítésére vonatkozó törekvéseket. Az ágazati prioritások mentén ezek a horizontális szempontok is beépítésre kerültek.

5. Partnerségi és kommunikációs terv, ill. a programvégrehajtás lehetséges módjainak és intézményi rendszerének bemutatása

A Stratégiai Program végrehajtása során kiemelt fontosságú a folyamatos együttműködés valamennyi közvetlen, ill. közvetett kedvezményezettel, partnerrel, multiszektorális szinten. A KDMFT és a központi, kormányzati, ill. megyei, települési szereplők közötti munkamegosztás tisztázottsága nélkülözhetetlen a kitűzött célok eléréséhez.

Az érintett szervezeteket alapvetően két csoportba sorolhatjuk:

- kedvezményezettje a programnak, azaz pénzügyi és/vagy egyéb támogatásban részesül, vagy
- célcsoportja a programnak, azaz a program eredményei hatással vannak a szervezet működésére, vagy a szervezet által képviselt tagok életminőségére, munkaerő-piaci helyzetére stb.

A fentiek mellett a Stratégiai Programban több, együttműködő Partner is nevesítésre került, mely intézmények, szervezetek részéről vagy a birtokukban lévő szaktudás, vagy pedig jogszabályi kötelezettségeik ellátása miatt indokolt a program megvalósításában való folyamatos és aktív részvétel.

A Közép-Duna Menti Fejlesztési Tanács eddig (a koncepció és a program javaslattevő fázisában) is széles partnerségben működött: a Tanács ülései nyilvánosak (a koronavírus-járvány okozta veszélyhelyzetben online követhető, illetve visszanézhető), ülésein folyamatosan tájékoztatást ad tevékenységéről, a térségfejlesztés aktuális témáiról. A kiemelt partnerek megvitatják az aktuális kérdéseket, folyamatos jelenlétet biztosítva, a jövőben pedig kiemelt jelentőségű, hogy a meghatározó civil szervezetek is jelen legyenek a Tanács ülésein és hozzászólásaikkal gazdagítsák, ill. megalapozzák a döntéshozatalt.

Fontos, hogy a Tanács munkájában 2021. első negyedévétől a megyék mellett részt vesznek azok a szaktárcák is, akik a jövőben forrást biztosíthatnak szakmai programjaikból a kiemelt térségi fejlesztések megvalósítására.

A Stratégiai Programra épülő Közép-Duna menti fejlesztési operatív programokban szereplő beruházásokról és projektekről, illetve azok eredményeiről folyamatosan tájékoztatni szükséges a széles közvéleményt. Fontos, hogy információt kapjanak arról, a Kiemelt Térség területére és

célcsoportjaihoz allokált források hogyan, milyen programokon keresztül, ill. milyen eredményességgel és társadalmi-gazdasági-környezeti hatással kerültek felhasználásra, azaz ezen területeken hogyan változtak a legfontosabb mutatók a KDMKT-ben.

Ezen eredmények, illetve teljesítmények nyomon követésére megfelelő szakmai kapacitás áll rendelkezésre a KDMFT Munkaszervezetében, azaz a Közép-Duna Menti Fejlesztési Ügynökség Nonprofit Kft.-ben, a lentebb bemutatott „Monitoring és értékelési terv” megvalósítása során.

A kommunikációs tevékenység részeként:

- a Közép-Dunamente térségében megvalósuló fejlesztéseknél biztosítani kell az érintett potenciális kedvezményezettek számára a támogatási lehetőségek megismerését és a támogatások igénybevételére és felhasználására való célzott felkészülést,
- a közvéleményt javasolt tájékoztatni a megvalósult programok eredményeiről, valamint
- a megvalósult programok tapasztalatait célszerű feldolgozni az érintett szakmai szervezetek körében, a jövőbeni fejlesztések generálása érdekében.

A Közép-Duna Menti Kiemelt Térség Fejlesztési Konceptiójából levezetett Stratégiai, valamint a kapcsolódó Operatív Programot összehangoltan szükséges megvalósítani, oly módon, hogy a Térség ne csak kedvezményezettje legyen a releváns projektek megvalósulásának, hanem aktív generátora is, ehhez kapcsolódóan pedig a Közép-Duna Menti Fejlesztési Tanács, mint kulcsszereplő koordinálja a Kiemelt Térség területén megvalósuló fejlesztéseket.

A jelenlegi Stratégiai Program olyan prioritásokat, intézkedéseket tartalmaz, melyek esetében a KDMFT javarészt koordinátori, kedvezményezetti szerepben működhet. Valamennyi (tervezett) program esetében előfordulhatnak azonban olyan elemek, amelyekhez kapcsolódóan a Tanács, illetve Munkaszervezete leginkább információnyújtással, szervezéssel, egyfajta szektorközi „híd” szerepét betöltve képes támogatni az együttműködést, ezen keresztül pedig a projektek megvalósulását.

A Kiemelt Térség fejlesztési programjai végrehajtásának alapvető feltétele, hogy az érintett források hazai szintű tervezéséért és programozásáért felelős szaktárcák, illetve Miniszterek (PTNM, PM, ITM, EMMI, AM, Miniszterelnökség stb. képviselői), és - a program célterületeinek kiemelt koordinátoraként - a KDMFT között egy olyan, kormányzati szinten is

elfogadott Megállapodás jöjjön létre, mely megteremti a koncepció megvalósításához szükséges (együtt)működés jogalapját.

A Közép-Duna Menti Kiemelt térség programjait ún. kiemeltprojekti eljárásrendben szükséges támogatásban részesíteni, annak érdekében, hogy a tervezett intézkedések a legnagyobb koordinációs hatást fejtsék ki a Térségben. Ebben a projekttámogatási rendben új, akkreditált intézményrendszer felállítása nem szükséges, azonban a projektkiválasztás ezen megoldás esetében úgynevezett “projektcsomagokban” történne, melyhez a fenti intézkedéslista ad hasznos inputot. Amennyiben a KDMFT a kiemelt projektek kedvezményezettjévé válik (akár egy konzorcium vezetőjeként vagy tagjaként), megvalósulhat a helyi szereplők azon elvárása, hogy a KDMKT-ben kiszámítható módon, előre meghatározott támogatási keretek és összegek mellett, koordináltan valósuljanak meg a térségi programok.

A fentebb azonosított partnereken kívül, a program megvalósításában aktív és központi szerepet vállalnak a KDMKT Fejlesztési Koncepciójának és Programjának keretében létrejövő, kiemelt térségi, funkcionális, ill. tematikus alegységek is. Ezek átfogó bemutatását (kiemelve a négy legfontosabb egységet), feladataik azonosításával, az alábbi, összefoglaló táblázat tartalmazza. (Az alegységek szervezeti (jogi) formája és működési mechanizmusa a Stratégiai Program megvalósítása során kerül azonosításra).

Kapcsolódó ágazati prioritás	Funkcionális/tematikus alegység	Az alegység legfontosabb feladatai
Humánfejlesztés	Térségi Kompetencia Központ	Azon képzési igények kielégítése, melyekre a kiemelt térségi felnőttképző és szakképző intézmények, tanácsadócégek és egyéb, kompetenciafejlesztést végző piaci és állami szereplők szolgáltatási portfóliója nem ad választ vagy éppenséggel nem adekvát választ ad. A Központ fókuszában a szakmai képzések mellett az egyéb (soft) kompetenciák, valamint a szemléletformáláshoz kapcsolódó kampányok megvalósítása áll.
Gazdaságfejlesztés	Technológiai és Társadalmi Innovációs Hub	A kiemelt térségi társadalmi és technológiai innovációs folyamatok

		generálása, koordinátori és projektfejlesztési feladatok ellátása, szektorközi együttműködések elindítása. A hub egyfajta infrastrukturális és szakmai hidat képez a különböző szektorok képviselői között, gazdaság- és humánfejlesztési célok mentén.
Gazdaságfejlesztés	Közép-Duna Menti Turisztikai Menedzsment Rendszer	A Rendszer a Kiemelt Térség turizmusfejlesztési motorja, mind a programtervezés és -megvalósítás, mind pedig az attrakciófejlesztés területén.
Humánfejlesztés	Képzési és Foglalkoztatásfejlesztési Fórum	A kiemelt térségi, kereslet- és kínálatvezérelt képzési és szakképzési rendszer legfontosabb platformja, mely a KDMKT valamennyi (potenciális) foglalkoztatóját mozgósítja, igény- és szükségletfelmérési, ill. projektgenerálási célok mentén.
Gazdaságfejlesztés	Közép-Duna Menti Kiemelt Térségfejlesztési Alap	Programmenedzseri és finanszírozási funkció betöltése, a stratégiában foglalt gazdaságfejlesztési célok megvalósítása érdekében, beruházásösztönző tevékenységen keresztül, a működő jogyakorlatok adaptációját követően.

6. Tervezésekísérő eljárások

A Közép-Duna Menti Kiemelt Térség területfejlesztési programjának egyeztetési fázisában, a partnerségi, véleményezési szakasz során érkező vélemények beépítésével együtt készült el a program javaslattevő intézkedéseire kapcsolódó környezeti hatások értékelése. A KDMKT fejlesztési programja a területfejlesztési koncepció, a területfejlesztési program és a területrendezési terv tartalmi követelményeiről, valamint illeszkedésük, kidolgozásuk, egyeztetésük, elfogadásuk és közzétételük részletes szabályairól szóló 218/2009.(X.6.) Korm. rendelettel összhangban került összeállításra. A területfejlesztési program célrendszerének, prioritásainak és a kapcsolódó intézkedéseinek meghatározása során a környezeti fenntarthatóság és környezetvédelem szempontjainak következetes érvényesítésére (környezetterhelés csökkentése, fenntartható tájhasználat ösztönzése stb.) került sor, melyek a Fejlesztési Koncepció horizontális fejlesztési céljai és alapelvei között nevesítésre is kerültek, a KDMKT jövőképehez kapcsolódóan („zöld zóna” kialakítása). A program területi hatásvizsgálata a 218/2009. (X.6.) Korm.rendelet 9. melléklete – A területi tervek megalapozását szolgál területi (környezeti, társadalmi és gazdasági) hatásvizsgálat tartalmi követelményei) – figyelembevételével került kidolgozásra. A területi hatásvizsgálat környezeti munkarésze az egyes tervek, illetve programok környezeti vizsgálatáról szóló 2/2005. (I. 11.) Korm. rendelet előírásainak megfelelően készült el. A környezeti értékelés (SKV) továbbá tartalmazza a fejlesztések országhatáron áterjedő környezeti hatások kezelésére vonatkozó megállapításokat is a 132/2010. (IV. 21.) előírásai alapján, illetve a Natura 2000 területekre gyakorolt jelentős hatás esetén az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X. 8.) Korm. rendeletek figyelembevételével, melyekhez kapcsolódóan az SKV megállapítja: a Fejlesztési Koncepció és a Stratégiai Program megvalósítása országhatáron áterjedő jelentős káros környezeti hatást várhatóan nem eredményez. A Natura 2000 területek érintettsége leginkább az Infrastruktúra-fejlesztés prioritáshoz kapcsolható, az SKV-ban megfogalmazott, ezen területre vonatkozó megállapításai az Operatív Programba, valamint a jövőben erre építve megvalósuló projektek horizontális céljai közé beépítésre kerültek, ezek részletesen az alábbi érintettségeket takarják:

- 51379. jelű Paks kikötőkhöz vezető út megvalósítása (nyomvonal függvényében Natura 2000 területet, Ökológiai Hálózat elemeit érintheti)
- 5126. jelű Szekszárd elkerülő út megvalósítása (nyomvonal függvényében Natura 2000 területet érinthet)

- 6317. jelű Sárszentlőrinc–Simontornya összekötő út fejlesztésből kimaradt szakaszainak megvalósítása (nyomvonal függvényében Natura 2000 területet érinthet)
- 6239. jelű Györköny–Bikács közötti összekötő út megvalósítása (nyomvonal függvényében Natura 2000 területet érinthet)
- 6240. jelű Bikács–Németkér összekötő út Németkér–Kistápe közötti szakasz megvalósítása (nyomvonal függvényében Natura 2000 területet érinthet)
- 5301. jelű mellékút – Szakmár közötti összekötő út megvalósítása (nyomvonal függvényében Natura 2000 területet érinthet)

A KDMFT a Közép-Duna Menti Kiemelt Térség Fejlesztési Konceptiójának megvalósítása során, minden esetben törekszik a racionális, okszerű területhasználatra, ill. a barna mezős beruházások előnyben részesítésére, mindemellett pedig az SKV-ban megfogalmazott javaslatok beépítésére, figyelembevételére.

Az SKV kimondja: „Összességében megállapítható, hogy a Programban foglalt intézkedések eredményeként várható közvetlen környezeti hatások és az azok között létrejövő szinergikus hatások iránya és mértéke nagyon nagy mértékben függ a végrehajtás jellemzőitől. Egy paksihoz mérhető volumenű nagyberuházás által generált – reménybeli – gazdasági fejlődéssel érintett térségben a környezeti elemek védelme, azok túlzott igénybevételének és terhelésének elkerülése egyértelmű kihívásnak minősül. **Mindazonáltal a Konceptióban és Programban foglalt fejlesztési irányok alkalmasak arra, hogy e kihívásnak a térség eredményesen megfeleljen, és ezáltal a lakosság életfeltétele, életminősége a természeti elemek és rendszerek mennyiségi, valamint minőségi jellemzőinek megőrzésével párhuzamosan váljon kedvezőbbé váljon. Mindazonáltal ennek tényleges elérése csak akkor tekinthető reálisnak, ha a végrehajtás során a környezeti szempontok teljeskörűen érvényesülnek majd.**” (Közép-Duna Menti Kiemelt Térség Fejlesztési koncepciójára, illetve Stratégiai Programjára vonatkozó STRATÉGIAI KÖRNYEZETI VIZSGÁLAT, 2021).

A KDMKT Fejlesztési Konceptió megvalósítása érdekében kidolgozott Stratégiai Program előzetes, gazdasági és társadalmi hatásértékelése a partnerségi, véleményezési szakasz során, jelenleg is zajlik, illetve fontos kiemelni, hogy a fentebb bemutatott, tervezett programok/intézkedések sok esetben tartalmaznak programszintű hatásmérési tevékenységeket, melyek az előzetes hatásvizsgálat/-értékelés pontosságának ellenőrzésére is alkalmasak. Mivel az Operatív Programban számos mintaprojekt kidolgozása és megvalósítása került rögzítésre, kiemelt jelentőségű, hogy a lezárult mintaprojektek kiemelt térségi, országos

vagy nemzetközi szintű adaptációját megelőzően a társadalmi, környezeti és gazdasági hatásmérés eredményei értékelésre, az abban foglaltakat a pedig a mintaprojektek fejlesztése érdekében visszaforgatásra kerüljenek.

A társadalmi hatásvizsgálat a kiegyensúlyozott, esélyegyenlőségen és méltányosságon alapuló társadalmi szerkezet megteremtése érdekében részletesen értékeli az egyes fejlesztési intézkedések/programok társadalmi egyenlőtlenségek felszámolására, az intézkedések hátrányos helyzetű társadalmi csoportokra, a térségre jellemző, kedvezőtlen demográfiai trendekre, a térség népességmegtartó erejére, a foglalkoztatási és munkaerőpiaci viszonyaira gyakorolt hatását. Különösen igaz ez a KDMKT Fejlesztési Koncepciójában nevesített Gazdaság- és Humánfejlesztési prioritásra, az ágazati és területi célok mentén.

A gazdasági hatásvizsgálat a program prioritásainak és intézkedéseinek a Kiemelt Térség gazdaságának szerkezetére, erejének, jövedelemtermelő képességének növelésére, a helyi gazdaságélénkítésre, az egyes gazdasági ágak és piaci szereplőinek versenyképességére gyakorolt hatásait értékeli.

7. Monitoring és értékelési terv

Az alábbi fejezet a Közép-Duna Menti Kiemelt Térség Fejlesztési Konceptiójának és Programjának monitoring és értékelési tervét mutatja be, mely az EX ANTE Tanácsadó Iroda Kft. és a Közép-Duna Menti Fejlesztési Ügynökség Nonprofit Kft. együttműködésével készült.

A monitoring tevékenység célrendszere és alapelvei

A KDMFÜ Nonprofit Kft. feladatai közé tartozik a térség fejlesztéséhez kapcsolódó többletforrások bevonása, projektfejlesztési, valamint pályázat- és projektmenedzsment tevékenység ellátása. Fenti feladataihoz, illetve a területi tervezésben és annak koordinációjában betöltött szerepe kapcsán elengedhetetlen, hogy a térség egészét illetően gyorsan hozzáférhető és értelmezhető, összevetésre alkalmas és naprakész információkkal bírjon, melyek a fejlesztések megalapozását, célzását, majd a megvalósítás során és azt követően annak értékelését szolgálhatják.

A monitoring és értékelési tevékenységek a KDMKT területén futó fejlesztések megvalósulási folyamatának helyzetéről, a Térség céljainak elérését szolgáló beavatkozások és intézkedések eredményeiről, hatásáról szolgáltatnak adatokat. A monitoring tevékenység alapvető célja annak vizsgálata, hogy az egyes intézkedések megvalósítása megfelelt-e az eredeti célkitűzéseknek, melynek egyik alapvető eszköze a tervezéskor vállalt indikátorok folyamatos követése és dokumentálása. A monitoring feladata a végrehajtás során jelentkező problémák és végrehajtási kockázatok feltárása, a szükséges vezetői szintű beavatkozások előkészítése megoldási alternatívák megfogalmazása és döntésre való előterjesztése által.

A monitoring három, egymástól jól elkülöníthető részre tagolódik, melyek a következők:

- nyomon követés,
- az eredmények értelmezése (a nyomon követés eredményeként kapott adatok értelmezése, információ előállítás),
- a jövőbeli beavatkozási döntések előkészítése (az információknak a beavatkozási és tervezési döntések megalapozására alkalmas rendezése és dokumentálása az igényeknek megfelelő formában és tartalommal).

A jól meghatározott, folyamatos monitoring- és értékelési tevékenység javítja a tervezési folyamat és az intézkedések végrehajtásának hatékonyságát, elősegíti az erőforrások optimális

felhasználását, illetve tapasztalatokat biztosít a jövőbeli tervezéshez és az intézkedések értékeléséhez.

A monitoring általánosságban a különböző szintű célok megvalósításának folyamatát kíséri figyelemmel, melynek során a releváns eseményekről és tevékenységekről rendszeres jelleggel, strukturált, döntéstámogató információkhoz jutnak az érintett szervezet(ek) vezetői. A jól kialakított monitoring rendszer emellett tájékoztat az intézkedések és beavatkozások eredményességéről, a kitűzött célok eléréséről, ezáltal támogatja a program fejlesztését és objektív elemzési alapot biztosít a jövőbeni tervezéshez. Segítséget nyújt a célkitűzések hosszú távú teljesülésének meghatározásában, és hozzájárul az elszámoltathatósághoz, így fontos szerepet játszik a közpénzek felhasználásával kapcsolatos aggályok és kérdések megválaszolásában is.

A Közép-Duna Menti Kiemelt Térség Fejlesztési Konceptiójában és a kapcsolódó Stratégiai Programban foglaltakhoz illeszkedve a monitoring és értékelési rendszerrel szemben támasztott követelmények, alapelvek a következők:

- a KDMFÜ Nonprofit Kft. felelőssége kiépíteni és működtetni a monitoring rendszert,
- a térség egészére kiterjedőnek kell lennie,
- kockázati alapon kell működnie, vagyis szűkös erőforrások esetén a célok megvalósítását leginkább veszélyeztető folyamatokra kell fókuszálnia,
- a monitoring célja, hogy rendszeres, pontos és megbízható információk álljanak rendelkezésre a vezetés részére a döntéshozatalhoz, rendszeres visszajelzéseket kapjanak a felmerülő problémákról, hiányosságokról,
- az eljárásrend legfontosabb célja, hogy gyakorlati útmutatót nyújtson a nyomon követési, monitoring és értékelési tevékenységek megvalósításához,
- az elfogadott monitoring mutatóknak képeseknek kell lenniük...
 - a kiinduló pont rögzítésére, hogy később lehetőség legyen az összehasonlításra,
 - bemutatni a koncepció és stratégia végrehajtásának eredményeit, azonosítaniuk kell tudni a jó gyakorlatokat,
 - új problémákra és lehetőségekre való rávilágításra, amelyek révén további kutatásokat lehet végrehajtani,

- a monitoring rendszernek áttekinthetőnek és költséghatékonynak kell lennie,
- az adatgyűjtés nem róhat irreális adatszolgáltatási terheket és adminisztrációt az érintett szereplőkre,
- a rendszernek nyitottnak kell lennie a bővítésre és az esetleges változások lekövetésére,
- a rendszer kialakításába, tesztelésébe és véglegesítésébe szükséges bevonni az érintett partnereket, az együttműködésben résztvevőket,
- a monitoring folyamatot a lehető legkorábbi időpontban szükséges bevezetni, hogy érdemben beépüljön a működésbe, és kellő időtávban szolgáltatson összevethető, beavatkozásokat támogató információkat,
- a monitoring és értékelési tevékenységnek transzparensnek és nyilvánosnak kell lennie, emiatt az átláthatóság biztosítása érdekében a jóváhagyott monitoring és értékelési dokumentumokat javasolt nyilvánosan elérhetővé / kikérhetővé tenni,
- a tájékoztatásnak világosnak és tömörnek, összefoglaló jellegűnek kell lennie, ugyanakkor szerepeltetni kell a részletesebb adatok hozzáférési helyét is,
- az adatokat könnyen érthető formában javasolt bemutatni.

A monitoring tevékenység szervezeti keretei és folyamata

A monitoring rendszer módszertanának és mutatóinak meghatározása mellett kellő hangsúlyt kell fektetni a kapcsolódó tevékenységek szervezeti kereteinek és folyamatainak azonosítására is.

A Közép-Duna Menti Kiemelt Térség Fejlesztési Konceptiójából levezetett Stratégiai Programot, valamint a kapcsolódó Operatív Programokat összehangoltan szükséges megvalósítani, oly módon, hogy a Térség ne csak kedvezményezettje legyen a releváns projektek megvalósulásának, hanem aktív generátora is, ehhez kapcsolódóan pedig a Közép-Duna Menti Fejlesztési Tanács, mint kulcsszereplő koordinálja a Kiemelt Térség területén megvalósuló fejlesztéseket.

A jelenlegi Stratégiai Program olyan prioritásokat, intézkedéseket tartalmaz, melyek esetében a KDMFT javarészt koordinátori, kedvezményezetti szerepben működhet. Valamennyi (tervezett) program esetében előfordulhatnak azonban olyan elemek, amelyekhez kapcsolódóan a Tanács, illetve Munkaszervezete leginkább információnyújtással, szervezéssel, egyfajta

szektorközi „híd” szerepét betöltve lehet képes támogatni az együttműködést, ezen keresztül pedig a projektek megvalósulását. Ennek egyik eleme lehet a monitoring rendszer működtetése, a kapcsolódó adatgyűjtések elvégzése, illetve az azokból származó információk, levonható tapasztalatok és beavatkozási javaslatok széleskörű disszeminációja is.

A Közép-Duna Menti Fejlesztési Tanács a monitoring tevékenység részeként rendszeresen vizsgálja és legalább kétévente értékeli a térség társadalmi és gazdasági folyamatait, környezeti állapotát, azonosítja fejlesztési szükségleteit, az értékelés eredményét nyilvánossá teszi. A monitoring rendszerbe beépített kontextusindikátorok és hatásindikátorok megfelelő alapot jelenthetnek ehhez, a részét képezhetik a társadalmi, gazdasági, környezeti folyamatok nyomon követésének és értékelésének.

A KDMKT Egyeztető Fórumának¹ monitoring rendszerhez kapcsolódó feladatai közé tartozik a KDMKT Területfejlesztési Stratégia és Program részletes megvalósulását támogató iránymutatások megfogalmazása, a Stratégia és Program megvalósulásának folyamatos nyomon követése és értékelése, illetve részvétel a monitoring eljárásrend felülvizsgálatának folyamatában.

A monitoring és értékelési tevékenységgel összefüggő adminisztratív és koordinációs feladatok folyamatos ellátását a KDMFÜ Nonprofit Kft. végzi szorosan együttműködve a KDMKT Egyeztető Fórumának tagjaival. A monitoring tevékenység gerincét az előrehaladás során standard módon megfigyelt indikátorkészlet jelenti, mely elfogadása esetén a monitoring adatbázis alapját képezheti. Az adatbázis folyamatos karbantartásáért szintén a KDMFÜ Nonprofit Kft. felel, melynek koordinációját a vezetés tehermentesítése érdekében ugyanakkor javasolt – az ehhez szükséges források megléte esetén – külső szolgáltató hatáskörébe utalni.

Az adatok gyűjtése a fejlesztésekben érintett kedvezményezettek, illetve az Egyeztető Fórum tagjainak bevonásával történik meg. A végrehajtás során a Stratégia megvalósításában közreműködő szervezetek által rendelkezésre bocsátott monitoring adatok egy monitoring adatbázisba kerülnek felvezetésre a KDMFÜ Nonprofit Kft. illetékes munkatársai és / vagy az ő munkájukat támogató külső szakértő, tanácsadó révén. Az adatbázis rendszeres

¹ A Fórum tagjai: a KDMKT Munkaszervezete; a KDMKT településeinek képviselői; a Közép-Duna Menti Térségfejlesztési Nonprofit Kft. (PIP NKft.) képviselői; a helyi gazdaság és társadalom meghatározó szervezeteinek képviselői; a helyi közszolgáltatások szervezőinek képviselői; a helyi kulturális, szellemi és vallási élet képviselői; a Térség szempontjából meghatározó területi és ágazati szakpolitikák képviselői.

aktualizálásával a fent nevezett tevékenységek többsége költség- és időhatékony módon előállítható.

A mérések eredményeit és az abból levonható következtetéseket az Egyeztető fórum vitatja meg, valamint javaslatokat fogalmaz meg arra vonatkozóan, hogy a végrehajtás bizonyos elemeinek módosítására szükség van-e, és ha igen, akkor a megfogalmazott változtatások miképpen épülhetnek be a Stratégiai Programba.

A monitoring tevékenység módszertana

A monitoring tevékenység folyamatos adatgyűjtés, adatfeldolgozás és adattovábbítás a döntések előkészítése érdekében. A fejlesztések koordinációjában szerepet játszó döntéshozóknak, szakértőknek a beavatkozások működéséről, előrehaladásáról folyamatos tájékozódásra van szüksége, hogy az esetleg szükséges tevékenység-módosításokról idejében tudjanak dönteni. A monitoring folyamat feladata annak vizsgálata, hogy az intézkedések megvalósítása megfelelt-e a Térség célkitűzéseinek. A monitoring tevékenység ezen cél érdekében a Program vállalt indikátorértékeinek alakulása mentén vizsgálja a fejlesztések előrehaladását, és javaslatokat fogalmaz meg arra vonatkozóan, hogy szükséges-e a végrehajtás elemeinek, a működés környezetének megváltoztatása, módosítása.

Az indikátorértékek nyomon követése során az aktuális mérés időpontjáig elért értékek kerülnek rögzítésre, az egymást követő épülő monitoringmérések alapján longitudinális összehasonlítás készül, és megvitatásra kerülhetnek általa a Stratégiai Programban megjelölt célértékek eléréséhez szükséges esetleges további intézkedésekre vonatkozó javaslatok. A longitudinális összevetés eredményeként a fejlesztések előrehaladásának időbelisége is láthatóvá válik. A monitoring elemzés folyamata kiterjed annak vizsgálatára is, hogy az intézkedések megvalósítása megfelelt-e azoknak a célkitűzéseknek, amelyek a Térség életre hívását és a Stratégia kidolgozását, szükségessé tették.

Tágan értelmezve a monitoring tevékenység részét képezi a Közép-Duna Menti Kiemelt Térség Fejlesztési Konceptiójában és Stratégiai Programjában foglalt célkitűzések megvalósításának alapját képező források feltérképezése, és a térségi potenciális pályázói kör azonosítása. A célkitűzések tekintetében releváns források és az azokra (sikeresen) aspiráló szervezeti kör beazonosítása, nyomon követése elengedhetetlen lépése a monitoring mutatók célcsoportjának meghatározása tekintetében. Az illeszkedő források számbavétele tehát nemcsak a források

bevonása tekintetében elengedhetetlen, hanem abból a szempontból is, hogy egyúttal kijelöli a monitoring rendszerben érintett pályázatok és kedvezményezettek körét, amik az output- és inputindikátorok méréséhez szükséges adatgyűjtések címzettjei lesznek.

A monitoring és értékelési rendszer a nyomon követett tevékenységek sokszínűségéből és természetéből adódóan, illetve a mutatók frissítési gyakoriságából, adatforrásaiból következően vegyes módszertant alkalmaz az indikátorrendszerben foglaltak kiszámításához. A következőkben a legfőbb módszerek mentén ismertetjük az alkalmazandó eljárásokat. Az indikátorrendszerben foglalt mutatók a következő módszerekkel és forrásokból táplálkoznak:

1. a fejlesztésektől független, nyilvánosan elérhető adminisztratív adatok összegyűjtéséből és másodelemzéséből;
2. a fejlesztésektől független, nyilvánosan nem elérhető adminisztratív adatok egyedi adatkérések formájában való összegyűjtéséből és másodelemzéséből;
3. a Térségben zajló fejlesztések projektdokumentációjából bekért strukturált kimutatásokból;
4. célzott adatfelvételekből (opcionális, csak a szükséges források rendelkezésre állásakor épül be).

Az 1. és 2. pontban foglalt tevékenység esetében – tekintettel arra, hogy a KDMKT a bevett módon alkalmazott közigazgatási egységektől, NUTS térségi besorolásoktól eltérő szerkezetű – az adatgyűjtés települési szinten valósul meg, majd ennek értékei kerülnek térségi szinten összesítésre. A monitoring részét képező indikátorrendszer részletesen tartalmazza az egyes mutatók forrását, fellelhetőségét, illetve adatgazdáját, ami alapján a frissítések elvégezhetők. A 2. pont alá sorolható információk esetében egyedi adatkérési sablonok, minták készülnek, melyek megkönnyítik és egyúttal standarddá teszik az aktualizálás folyamatát. Azonban szükséges jelezni, hogy az adminisztratív adatok tartalma, azok közzétételi gyakorlata és / vagy adatgazdája a monitoring rendszer időszakában megváltozhat, amely szükségessé teheti a felülvizsgálatot, módosítást.

A 3. pontban foglalt monitoring tevékenység alapját a Térségben zajló, Stratégiai Programhoz kapcsolódó fejlesztések azonosítása adja. A monitoring rendszer megfelelő működése szempontjából elengedhetetlen az ezekben érintett szervezetek felkeresése, együttműködésbe vonása. Az együttműködés keretében mielőbb tájékoztatni szükséges a releváns szereplőket a monitoring rendszerről, annak céljairól, illetve az ő érintettségükről. Amennyiben a fejlesztések

indulásakor ismertek a projektgazdák számára a térségi monitoring rendszer őket érintő mutatói, az azokhoz szükséges információk és ezek jelentésének időpontjai, erőforráshatékony módon úgy tudják alakítani saját rendszereiket, hogy ezek szolgáltatása ne jelentsen többlet terhet számukra.

A 4. pontban foglalt célzott adatfelvételek abban az esetben tudják a monitoringrendszer részét képezni, amennyiben a lebonyolításukhoz szükséges források rendelkezésre tudnak majd állni. A javasolt adatgyűjtések részletes leírását e szerződés keretében készült másik dokumentum, a Módszertani javaslatcsomag részletezi.

A fentebb ismertetett módon összegyűjtött adatok egy online adatvizualizációs felületen kerülnek rögzítésre annak érdekében, hogy áttekinthető, szűrhető, a trendeket vizuálisan is jól szemléltető monitoring jelentés állhasson elő. A felületen megtekinthető, előrehaladást bemutató információk exportálhatók, dokumentumba menthetők, ennek köszönhetően könnyen megoszthatók az érintettek számára.

A tapasztalatok becsatornázása széleskörű megosztáson és megvitatáson alapul. Az eredmények bemutatásra kerülnek a KDMKT Egyeztető Fórumán, ahol a résztvevők közösen értékelik a jelentésben foglaltakat, majd az alapján javaslatokat fogalmaznak meg az előrehaladás megfelelőségéhez szükséges beavatkozások tekintetében. A jelentés értékelését, valamint a meghatározásra került beavatkozásokat a Fórumon készült hivatalos jegyzőkönyv tartalmazza. Az azonosított beavatkozásokhoz reális határidők és felelősök kerülnek kijelölésre, akik a határidő lejártakor beszámolnak a Fórum keretében a megvalósulásról és a tapasztalt hatásokról, illetve szükség esetén javaslatot tesznek a további beavatkozásokra vonatkozóan.

A monitoring- és értékelési terv keretében a Közép-Duna Menti Fejlesztési Tanács évente felülvizsgálja stratégiai programját, a megvalósulás aktuális státusza mentén, az Egyeztető Fórummal együttműködve, az itt kidolgozott módszertan alapján. Ennek eredményéről jelentést állít össze az érintett Partnerek bevonásával, külön kiemelve az esetlegesen felmerülő módosítási igényeket is. A jelentés a KDMFT által működtetett online felületen kerül közzétételre. Tartalmazza a tervezett intézkedések megvalósulásának előrehaladására vonatkozó pénzügyi és egyéb, szakmai megvalósításhoz kapcsolódó adatokat, információkat, valamint a stratégiai célokhoz kapcsolódó indikátorok aktuális állapotát, illetve a helyzetelemzésben tett megállapításokhoz kapcsolódóan esetlegesen, időközben bekövetkező változásokat. Amennyiben a Stratégiai Program évenkénti felülvizsgálata során módosítási igény merül fel, abban az esetben a tervezési eljárásrend megegyezik a Fejlesztési Koncepció

kidolgozása során megvalósított partnerségi együttműködés forgatókönyvével, építve a Stratégiai Programban bemutatott Partnerségi Tervre is.

A monitoring tevékenység ütemezése

A Közép-Duna Menti Kiemelt Térség Területfejlesztési koncepciójának időhorizontjához alkalmazkodva a monitoring és értékelési tevékenységeknek a 2021-2035 közötti időszak egészét szükséges lefedniük. A KDMKT Monitoring és értékelési terve a Területfejlesztési Stratégiai Program elfogadásától az előirányzott fejlesztések eredményeinek teljesüléséig tartó időszakra vonatkozik. A mutatók frissítési gyakorisága – a szükséges beavatkozások megalapozása érdekében – éves. Az éves rendszerű mérések között három kitüntetett alkalom nevezhető meg, amelyek a részcélok és célértékek elérésének ellenőrzéséhez kapcsolódnak. Ezek a következők:

- Bázismérés: 2021
- Köztes mérés: 2027
- Zárómérés: 2035

Az évenkénti mérések a nagyobb ünnepi, illetve nyári időszakok elkerülése érdekében, valamint az adminisztratív adatok közzététele, rendelkezésre állása alapján javasoltan minden év április-május között kerülnek lebonyolításra.

Az eljárásrend felülvizsgálata

A monitoring rendszer működése során keletkezett tapasztalatokat magába a monitoring eljárásrendbe is szükséges becsatornázni, természetesen ügyelve arra, hogy a lehetőségekhez képest ne sérüljön az időbeli összevethetőség.

A rendszeres felülvizsgálat a teljesség igénye nélkül a következő okokból válhat szükségessé:

- A Térség vonatkozó dokumentumaiban időközben bekövetkezett változások
- Új, monitoring szempontjából releváns térségi dokumentumok elkészülése
- A monitoring és értékelési gyakorlat során szerzett tapasztalatok alapján újonnan felmerült módosítási, finomhangolási, kiegészítési igények becsatornázása
- Az adatgyűjtési gyakorlatban bekövetkezett esetleges változások kezelése érdekében

- A mutatókat befolyásoló országos / fejlesztésekre vonatkozó szabályozási környezet esetleges megváltozása esetén
- A forrásokat biztosító, illetve azok felhasználást ellenőrző szervezetek visszajelzései alapján esetlegesen szükséges korrekciók beépítése érdekében
- Újonnan felmerült döntéshozói igények beépítése érdekében

A felülvizsgálatot érdemes összekapcsolni az éves monitoring jelentések elkészítésével és bemutatásával. Azok ismertetése és megvitatása jó alkalmat tud szolgáltatni az eljárás esetleges problémáinak, jobbítandó elemeinek és ezek lehetséges megoldásainak azonosítására.

A monitoring tevékenység gerincét az előrehaladás során standard módon vizsgált indikátorkészlet jelenti. Az indikátorok meghatározásakor fontos, hogy a célok elérése érdekében reális, szakmailag megalapozott, számszerűsíthető és mérhető mutatók kerüljenek kijelölésre. Az indikátorok listáját és részletes módszertanát lásd a vonatkozó indikátorrendszert bemutató táblázatban és módszertani útmutatóban, mely a Stratégiai Program mellékleteként kerül közzétételre. Az indikátorkészlet egyes (legfontosabb) elemeit a Stratégiai Program és az Operatív Program rögzíti, prioritásonként, illetve intézkedésenként egyaránt, célértékkel kiegészítve, amennyiben ez lehetséges.